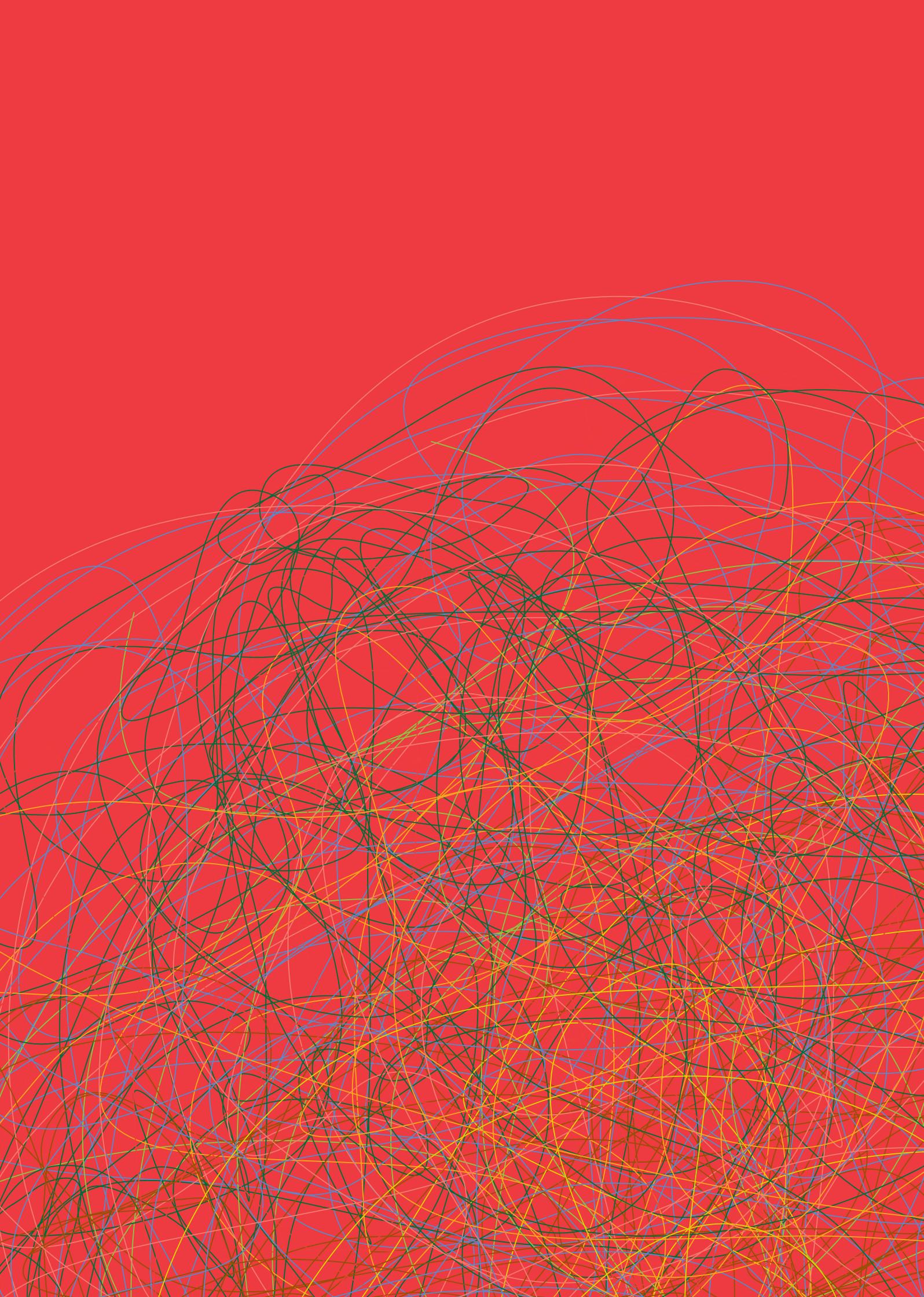

TÜRKİYE'NİN KAPISINDAKİ FIRSAT: 2025'E DOĞRU NÜFUS, EĞİTİM VE YENİ AÇILIMLAR

TÜRKİYE'NİN KAPISINDAKİ FIRSAT: 2025'E DOĞRU NÜFUS, EĞİTİM VE YENİ AÇILIMLAR

DR. CAN FUAT GÜRLESEL

Eğitim Reformu Girişimi (ERG), eğitim politikaları ve karar verme s¼reçlerine, araştırma, savunu ve izleme yoluyla katkıda bulunmak üzere, Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi bünyesinde uygulamaya konulmuş bir projedir.

ERG, Anne Çocuk Eğitim Vakfı, Aydın Doğan Vakfı, Bahçeşehir Üniversitesi, Sabancı Üniversitesi, TAV Havalimanları, Vehbi Koç Vakfı ve Kariyer.net tarafından desteklenmektedir.

1. Baskı Eylül 2004
2. Baskı Ocak 2008

İPM | IPC
İSTANBUL POLİTİKALAR MERKEZİ
SABANCI ÜNİVERSİTESİ KAMPUSU
İSTANBUL POLICY CENTER
AT SABANCI UNIVERSITY

ACEV
ANNE ÇOCUK EĞİTİM VAKFI

AYDIN
DOĞAN
VAKFI

BAHÇEŞEHİR
ÜNİVERSİTESİ

Sabancı
Üniversitesi

TAV
Havalimanları

Vehbi Koç Vakfı

www.kariyer.net

İÇİNDEKİLER

Önsöz	1
Sunuş	3
Raporun Özeti	5
I. Bölüm	
Giriş	13
I.1 Yakın Dönemin Demografi ve Nüfus Trendleri	13
I.1.1 Türkiye’de Demografik Trendler	13
I.1.2 Mutlak Nüfus Gelişmeleri ve Eğitim Çağındaki Nüfus	15
I.1.3 Toplam Nüfusun Cinsiyet ve Kent - Kır Ayrımı	15
I.2 Temel Eğitim Göstergeleri	16
I.2.1 Türkiye’de Eğitim Durumu	16
I.2.2 Türkiye’de Okullulaşma Oranı	17
II. Bölüm	
Giriş	21
II.1 Demografi ve Eğitim Çağındaki Nüfus Öngörülleri	21
II.1.1 Demografi Öngörülleri 2025	21
II.1.2 Eğitim Çağındaki Nüfus Öngörülleri 2025	23
II.2 Grup ve İllerde Demografi Trendleri ve Eğitim Göstergeleri	25
III. Bölüm	
Giriş	33
III.1 Avrupa Birliğı’nde Demografi ve Nüfus Öngörülleri	33
III.1.1 Avrupa’da Demografik Trendler	34
III.1.2 Avrupa’da Mutlak Nüfus Gelişmeleri	35
III.1.3 Avrupa’da Yaş Gruplarında Mutlak Gelişmeler	36
III.2 Avrupa Birliğı - Türkiye Karşılaştırması	37

IV. Bölüm

Giriş	43
IV.1 Metodoloji ve Varsayımlar	43
IV.2 Senaryolar ve Sonuçları	44

V. Bölüm

Giriş	49
V.1 Türkiye'nin Yakın Dönemine Ait Genel Saptamalar	49
V.2 Bölgesel Demografik Saptamalar	50
V.3 Avrupa Birliği ve Türkiye	52
V.4 Eğitim ve Çalışma Çağındaki Nüfus	54

Ek 1 Yaş ve Cinsiyet Ayrımına Göre Eğitim Durumu	55
--	----

Ek 2 Terimler Sözlüğü	61
-----------------------	----

Ek 3 Tablolar	63
---------------	----

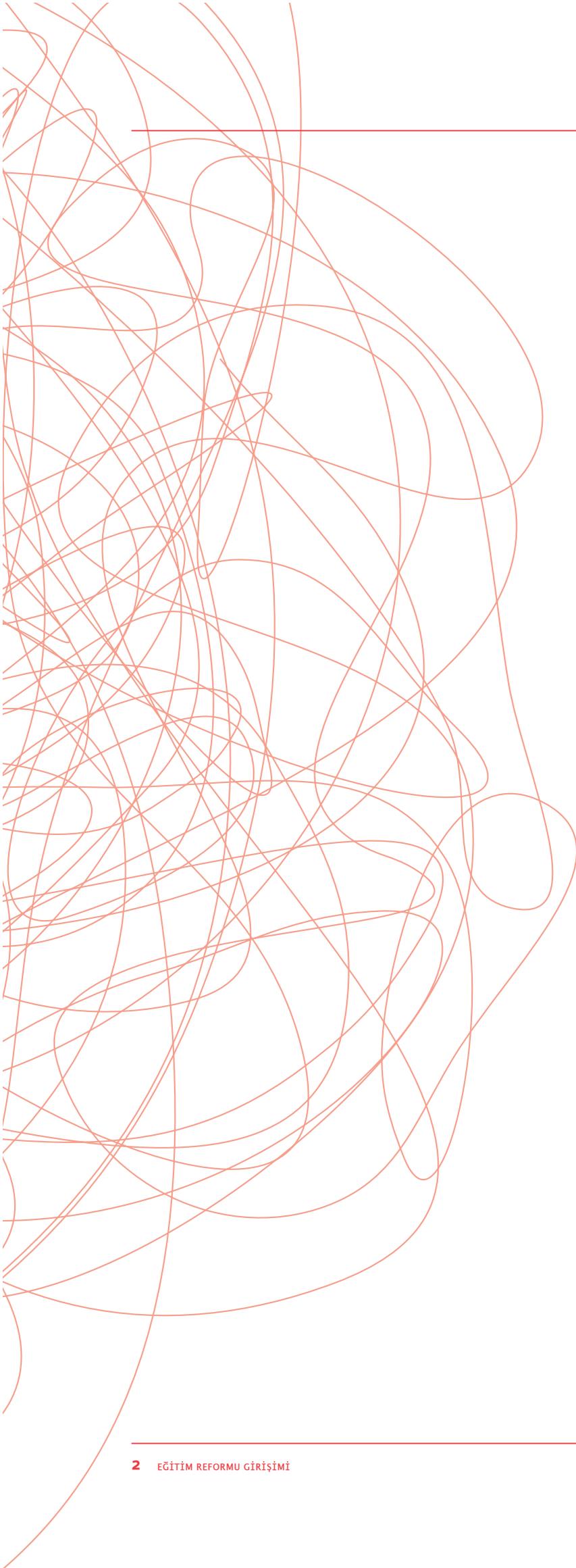
ÖNSÖZ

Türkiye'nin "demografik armağan" geçtiğimiz günlerde ülkemizin gündemine oturmuş durumda. Bu konuda pek çok şey yazıldı çizildi. Özetle Türkiye'nin Avrupa Birliği perspektifi çerçevesinde genç nüfusumuzun önümüzdeki çeyrek asırda bize büyük bir "armağan" olduğu ve ülkemize büyük avantajlar sağlayacağı düşünülüyor. Bunun en önemli nedeni bugünkü genişlemiş AB üyeleri ve aday ülkeler dahil AB nüfusunun yaşlanmakta olması.

2002 yılında Eğitim Reformu Girişimi projesini çeşitli kuruluşlara sunarken İstanbul Politikalar Merkezi de bu savdan hareket etmiş ancak ülkemizdeki genç bir nüfusu içeren demografik yapının önümüzdeki çeyrek asırda bizlere bir "armağan" olabileceği gibi önemli "tehlikeleri" de içerdiğinin altını ısrarla çizmişti. Projenin ana savı önümüzdeki yıllarda bu genç nüfusumuzu eğitemediğimiz takdirde durumun bize bir armağan olamayacağı idi. Ayrıca proje, nüfusumuzu daha iyi eğitelim derken hem eğitimde sosyal adaleti vurguluyor hem de çoğulcu, daha demokratik ve küreselleşmiş bir dünyada kendi ayakları üzerinde durabilecek bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirebilmemizin üzerinde duruyordu. Projenin ısrarla altını çizdiği özellikle temel eğitim sistemimizde bu hedefler dikkate alınarak yapılacak reformlarla "genç nüfusumuzu" ülkemize bir demografik "armağan" haline getirebileceğimiz idi.

İşte bu amaçla Dr. Can Fuat Gürlelel'den bize Türkiye'nin demografik yapısı ve bu yapının eğitim sistemimiz için önümüzdeki yıllarda ne anlama geldiği, ne gibi sorunlar sunduğu, ne gibi fırsat pencereleri açtığı konusunda bir rapor hazırlamasını rica ettik. İnançımız elimizde somut ve ayrıntılı bilgiler olmadan sorunu bütün boyutları ile incelemenin güç olacağı idi. Çok kaba istatistiksel bilgiler ile Türkiye'nin genç bir nüfusu olduğunu ileri sürmek mümkün ve bundan bazı görevler çıkarmak mümkün ama yetersiz. Elinizdeki rapor herkesin bugünlerde konuştuğu ve hemfikir olduğu bir konuyu özellikle temel eğitim açısından irdeliyor ve ileriye dönük projeksiyonlarla ayrıntılara indiriyor.

PROF. DR. ÜSTÜN ERGÜDER
DİREKTÖR
EĞİTİM REFORMU GİRİŞİMİ

SUNUŞ

Bir zaman yolculuğu makinesine girsek ve 2025 yılındaki Türkiye'ye bakabilsek neler görürdük acaba? Neleri değiştirir, neleri yeniden yapardık? Nelerden pişman olurduk? Hangi kaçan fırsatlar için, "keşke önceden bilebilseydik" derdik?

Teknolojinin gücü henüz böyle bir buluşa yetmiyor ama geleceğe ilişkin öngörülerde bulunmada bilimin eli kolu bağlı da değil. Bilimsel yöntem geleceğe yönelik kestirimlerde bulunmamıza olanak tanıyor. Böylece bilim, bir anlamda bize geleceği göstererek, "ileride pişman olmamamız için" müthiş bir olanak sunuyor.

Bu olanağı Türkiye'nin geleceğini planlarken kullanmalıyız. Bu rapor öncelikle bunu hedefliyor. Bu çalışma, "son pişmanlığın hiç fayda etmeyeceği" bir alan olan eğitimde, geleceğe dönük politikaların oluşturulması çabalarına "altyapı malzemesi" sunmayı amaçlıyor.

"Daha güzel bir Türkiye" ancak iyi eğitilmiş yurttaşlarla kurulabilir. Eğitim planlaması, aslında ülkenin geleceğinin de planlanmasıdır. Bilimsel yöntemlerle yapılmış analizler ve öngörüler, eğitim politikalarının oluşturulmasında rehber olmalıdır. Bu rapor böyle bir katkı sağlamayı amaçlıyor.

Eğitim reformu ve eğitim politikaları doğrudan insan ve nüfus ile ilgilidir. Bu nedenle özellikle uzun süreleri kapsayacak çalışmalar öncesinde, toplumun demografik eğilimlerini saptamak büyük önem taşıyor.

"**Türkiye'nin Kapısındaki Fırsat**" raporu bu amaçla hazırlandı. Çalışma 2000 - 2025 dönemine ilişkin saptama ve öngörülerde bulunuyor. Rapor, Türkiye'nin yakın geçmişindeki ve günümüzdeki nüfus dinamiklerine "eğitim" penceresinden bakıyor ve gelecek 20 yılda neler olacağını öngörüyor.

Bu raporun beş ana bölümü var. Birinci bölümde, 1970 yılından bu yana oluşan demografi trendleri ile eğitim göstergeleri inceleniyor. Böylece 2000 yılı itibari ile gelinen nokta saptanıyor.

İkinci bölümde, 2025 yılına kadar olan dönem için demografi ve nüfus öngörülerini yapılarak eğitim çağındaki nüfustaki olası gelişmeler ortaya konuluyor ve böylece sayısal ihtiyaçlar belirleniyor. Yine bu bölümde demografik gelişmeler, il grupları ve iller itibari ile de analiz ediliyor.

Üçüncü bölümdeyse, bir parçası haline gelmeyi planladığımız Avrupa Birliği'nin nüfusunun ne gibi bir değişim sürecinden geçtiği irdeleniyor. Bu bölümde, Türkiye'de yaşanan demografik süreçler, AB ülkelerindeki dönüşümle karşılaştırılıyor. Böylece, önümüzdeki fırsatlar ve engeller ortaya konuluyor.

Dördüncü bölümde okullulaşma oranlarındaki varsayımlara bağlı olarak işgücünün eğitim düzeyine ilişkin senaryolar sunuluyor.

Son bölümde ise, elde ettiğimiz bulgular ışığında ortaya çıkan genel tablonun analizi sunuluyor.

Bu raporun, Türkiye'nin gelecekte pişman olmamasını sağlayacak politikaların ve planlamaların oluşturulmasına katkıda bulunması, en büyük dileğimiz. Umarız, bu mütevazı "zaman yolculuğu" ufuk açıcı olur.

Saygılarımızla,

DR. CAN FUAT GÜRLESEL

RAPORUN ÖZETİ

Türkiye’de adeta sessiz bir devrim yaşıyoruz. Bu köklü değişimdeki tek ivme, Avrupa Birliği’ne üyelik süreci değil elbette. Tepeden tırnağa toplumsal bir kabuk değiştirme süreci söz konusu. Herşeyden önce nüfusun profili, dolayısıyla toplumun temel dinamikleri değişiyor. Değişim sürecinin odak noktasında da, gençler ve eğitim var. **Türkiye’de ilk kez nüfus artış hızı düşüyor ve böylece eğitimde kaliteyi ön plana çıkarmak mümkün hale geliyor.**

Yaşadığımız toplumsal devrimi anlayabilir ve buna uygun eğitim politikaları yaratabilirse; bir başka deyişle, yüksek kalitede ve yaygın düzeyde bir eğitim hamlesi gerçekleştirebilirse, Türkiye’yi fırsatlar ülkesi haline getirmek olanağı kapımızın önünde.

Bu raporun beş bölümü var. Öncelikle, yakın gelecekte Türkiye’de nüfusu nasıl değişikliklerin beklediğini ve mevcut eğitim düzeyinin ne olduğunu inceleyeceğiz. Yani, şimdiki zamanın ve yakın geçmişin fotoğrafını çekeceğiz. Ardından, ikinci bölümde 2025 yılına kadar Türkiye’de nüfus dönüşümleri ve eğitim potansiyeline ilişkin öngörülerde bulunacağız. Üçüncü bölümdeyse, bir parçası haline gelmeyi planladığımız AB’nin nüfusunun nasıl bir değişim sürecinden geçtiğini gözleyeceğiz. Bu bölümde, Türkiye’de yaşanan nüfus devinimleriyle AB ülkelerindeki dönüşüm karşılaştırılacak. Böylece, önümüzdeki fırsatlar ve engeller ortaya konulacak. Son bölümde ise, elde ettiğimiz bulgular ışığında ortaya çıkan genel tablonun analizi sunulacak.

YAKIN GEÇMİŞ VE ŞİMDİKİ ZAMAN: TÜRKİYE NASIL BİR DEĞİŞİM GEÇİRİYOR?

Tüm toplumlar, 100 - 300 yıl arasında değişen aralıklarla demografik dönüşümler geçirir. Nüfus biliminde “demografik geçiş süreci” olarak adlandırılan bu dönüşümler, üç evrede gerçekleşir ve her evrede farklı nüfus özellikleri gözlenir. **Türkiye bir süredir, demografik geçiş sürecinin ikinci evresine girmiş bulunuyor.** Bu evre 2025 yılına kadar sürecek. Şimdi yaşadığımız dönüşüm sürecinin tohumları, son 30 (ve özellikle de son 15) yılda atıldı.

Yaygın kanaat, Türkiye’nin nüfusunun büyük bir hızla arttığı, yani “100 milyonluk Türkiye” olma yolunda büyük bir hızla gidildiğidir. Ancak, bilimsel saptamalar bu inancı yalanlıyor. Aksine, veriler **Türkiye’de nüfus artış hızının beklenenin üzerinde yavaşladığını gösteriyor.** Bunun ardında, ekonomik ve sosyal nedenler sonucu, doğurganlık ve doğum oranının azalması var. 1970 yılında doğum oranı yüzde 3,5 idi. 2003 yılındaysa bu oran yüzde 2,1’e indi. Aynı şekilde, doğurganlık oranı da yandan fazla azalarak, 5,1 çocuktan 2,4 çocuğa düştü.

Sonuç olarak nüfus artış hızı, 2003 yılında yüzde 1,53’e düştü. Ayrıca, artık daha uzun yaşıyoruz. Ölüm oranı, yüzde 2,7’den, yüzde 0,7’ye geriledi.

Nüfus artış hızının azalması, nüfusun azaldığı anlamına gelmiyor. Türkiye nüfusu, 1970’te 35,6 milyon iken, 2000 yılında 67,8 milyona ulaştı. Elbette artmaya da devam edecek, ancak artık eskisi kadar hızlı değil.

Nüfus yapısında değişen tek olgu, artış hızı değil. Farklı yaş gruplarının toplam nüfus içindeki oranları da oynuyor:

- **Çocukların oranı azalıyor:** 0 - 14 yaş grubu nüfus 1970 yılında 14,88 milyon iken 2000 yılında 18,65 milyona çıktı. Böylece bu yaş grubunun toplam nüfusa oranı yüzde 41,8'den 26,4'e geriledi. 0 - 24 yaş grubu 1970 yılında 22 milyon iken, 2000 yılında 34,1 milyona yükseldi. Bir diğer deyişle, bu yaş grubunun toplam nüfus içindeki payı yüzde 62,85'ten yaklaşık yüzde 50'ye geriledi.
- **Yetişkin sayısı artıyor:** 1970 - 2000'deki esas genişleme, nüfus içindeki payını yüzde 53,8'den yüzde 65,6'ya çıkaran 15 - 64 yaş grubunda oldu. Bu genişlemenin işaret ettiği husus, Türkiye'nin 2000 yılı itibarıyla hızla artan bir genç ve yetişkin nüfusuna sahip olduğu. Doğal olarak, Türkiye'nin içinde bulunduğu ikinci demografik aşamada nüfusun bu yapısı yetişkin nüfus lehine bozulacak.

Demografik değişikliklere ek olarak, bir de sosyolojik devinim söz konusu. Türkiye son 40 yılda hızlı bir kentleşme süreci yaşadı. Ancak 2000 yılında nüfusun yüzde 33,1'i, yani 23,8 milyon kişi hâlâ kırsal kesimde yaşamaktaydı. Görünen o ki, Türkiye'de kentleşme henüz tamamlanmadı ve bu süreç daha uzun süre devam edecek.

Hızla değişen Türkiye'de mevcut eğitim durumu da hızlı bir iyileşme göstermekte. Ancak bu iyileşme yetersiz ve kat edilecek çok mesafe var. Şu anki eğitim durumuna dair tespitler şöyle sıralanabilir:

- **25 yaş ve üstü grubun eğitim seviyesi çok düşük:** 2000 yılında 25 yaş ve üstü nüfusun yüzde 17,2'si okuma-yazma bilmiyordu. Aynı yaş grubundakilerin yüzde 6,4'ü okuma-yazma bilse de herhangi bir okul bitirmemiş. Yüzde 47,8'iye sadece ilkokul mezunu. Diğer bir deyişle, **25 yaş üstü nüfusun yüzde 71,8'i sadece ilkokul mezunu, yalnız okur-yazar veya okuma-yazma bilmeyenlerden oluşuyor.** Bu karanlık tabloda kızların durumu daha da iç karartıcı.
- **Okullulaşma artıyor:** 6 - 24 yaş grubunda, yani eğitim çağındaki nüfusta okula gitme oranı hızla artıyor. Ancak azımsanamayacak büyüklükte bir grup, ilköğretim sonrasında eğitime devam etmiyor. Bu eğilimin asıl kurbanı yine kızlar.
- **Meyveleri toplamak için süreklilik şart:** 6 - 24 yaş grubunun okula gitme oranındaki artış, 25 yaş ve üzeri nüfusun eğitim durumunda iyileşme sağlayacaktır. Ancak bu iyileşmenin ciddi bir düzeye ulaşması için, bu yüksek okullulaşma oranının 25 yıl boyunca sürmesi gerekiyor.

GELECEK ZAMAN:

TÜRKİYE NELER YAŞAYACAK?

Araştırmamız, Türkiye'nin 2000 - 2025 yıllarında "fırsat penceresi" olarak nitelendirilen bir demografik süreç yaşayacağını gösteriyor. Bu dönemde, çalışabilir nüfusun toplam nüfus içindeki payı doruk noktasına ulaşacak. Yaratacağı çalışan nüfus potansiyeli nedeniyle, bu dönem ekonomik büyüme için en uygun koşulları taşıyor ve bu yüzden "fırsat penceresi" dönemi olarak adlandırılıyor.

Türkiye'de 2000 - 2025 döneminde nüfus artış hızı yavaşlamaya devam edecek. Yani, 2000 yılında yüzde 1,66 olan nüfus artış hızı, 2025 yılında yüzde 0,81'e gerileyecek. Bu gerilemenin en büyük sebebi, daha az çocuk yapılması. Belirttiğimiz gibi, doğumlardaki bu azalma, Türkiye nüfusunun artmayacağı anlamına gelmiyor. **Demografik öngörüler, 2025 yılında Türkiye toplam nüfusunun 90,2 milyona ulaşacağına işaret ediyor.**

Türkiye'de 2000 - 2025 arasında genç nüfusun mutlak olarak artışı önce bir dönem duruyor, ardından hem mutlak olarak hem de toplam nüfus içindeki pay olarak azalıyor. **Türkiye 2025 yılından sonra genç nüfuslu bir ülke olmaktan çıkmaya başlayacak.** Genç nüfus politikaları yerini yetişkin ve yaşlanan nüfus politikalarına bırakacaktır.

Verilere dönersek, eğitim çağındaki 3 - 22 yaş grubunun toplam nüfus içindeki payı 2000 yılında yüzde 40,8 iken, 2025 yılında yüzde 27,7'ye düşüyor. Eğitim çağındaki nüfusun oran olarak daralması, Türkiye'nin önüne daha eğitilmiş, daha donanımlı bir nüfus yetiştirme olanağını koyuyor. **Türkiye ilk kez eğitimde niceliğe değil niteliğe önem verme fırsatına kavuşacak.**

2000 - 2025 yıllarında açılan bu "fırsat penceresi"nin etkin şekilde değerlendirilmesi, eğitim çağındaki nüfusun nitelikli eğitimi ile mümkün olabilecek. **Bu nedenle, önümüzdeki yıllarda eğitim reformu ve eğitim politikaları hayati önem kazanmakta.**

Elbette, eğitimde köklü değişimler yaşanmasının önünde bazı engeller var. Bu kısıtlamalar nedeniyle, çok sayıda kişiye eğitim verme, yani nicel baskı daha bir süre devam edecek. Kentleşme, göç ve nüfus hareketliliği, bu engellerin başını çekiyor. Bunları, geleneksel olarak okullulaşma oranlarının düşük olması ve okullulaşma ihtiyacına yanıt vermekteki zorluklar izliyor.

Türkiye'nin farklı bölgelerinde farklı demografik eğilimler ve eğitim durumları gözleniyor. Bu farklılıkları il bazında inceledik. Türkiye'yi, kentleşme, göç ve nüfus hareketleri, ekonomik ve sosyal gelişmişlik ve okullulaşma göstergeleri itibarıyla 10 il grubuna ayırdık. Her il grubu ve il için nüfus trendlerine ilişkin öngörülerde bulunduk, mevcut okullulaşma ve eğitim çağındaki nüfus durumlarını inceledik ve il grupları ve iller için ayrı ayrı, eğitim ihtiyacı analizleri yaptık.

GELECEK ZAMAN: AVRUPA NEREYE GİDİYOR?

Avrupa kıtası, Türkiye'den farklı bir değişim süreci yaşıyor. Zira Avrupa ülkeleri, demografik geçiş sürecinin üçüncü ve son aşamasında bulunuyor.

Bu demek oluyor ki:

- **Avrupa'nın nüfusu artmıyor:** Avrupa'da nüfusun "net yenilenme oranı" ihtiyaç duyulan yüzde 2,05 - 2,10'un altına indi ve böylece kıtada nüfus artış hızı durdu; gerileme trendine girildi. Dahası, bu trend en az 100 - 150 yıl sürecek.
- **Avrupa yaşılanıyor:** Tüm Avrupa ülkelerinde, nüfusun yaş grupları arasında dağılımında, genç ve yetişkin nüfusun payı giderek azalırken yaşlı nüfusun payı artıyor.
- **AB'nin nüfusu düşüyor:** 2002 yılında 453,4 milyon olan 25 AB ülkesinin toplam nüfusu 2025 yılında 456 milyon olduktan sonra 2050 yılında 399,8 milyona gerileyecek.

Avrupa kıtası, nüfusunda mutlak azalma ve yaşlanma sürecini önümüzdeki 50 yılda yaşayacak. Bu demografik süreç, siyaseti, ekonomiyi, sosyal yapıyı ve güvenliği etkileyecek.

Türkiye, demografik süreç olarak Avrupa'nın 50 yıl gerisinden gelmekte. Bu "geri kalmışlık" Türkiye için büyük bir fırsat yaratıyor. Nüfus artış hızının yavaşlamasına karşın Türkiye genç ve yetişkin nüfusa, yani "çalışabilir" bir nüfusa sahip olacak. Bu potansiyeliyle **Türkiye, Avrupa'nın nüfus trendlerinin yaratacağı gereksinimleri önümüzdeki 50 yıl boyunca karşılayabilecek konumda.**

Türkiye ve Avrupa'nın nüfus öngörülerinin karşılaştırılması sonucunda yedi temel bulgu elde edilmekte:

- 1) Türkiye, Avrupa kıtasının demografik açıdan yaşadığı sürecin olumsuz sonuçlarını kapatabilecek tek ülkedir. Türkiye 50 yıl boyunca Avrupa kıtasının işgücü ihtiyacını karşılayabilir.
- 2) Avrupa kıtasında nüfusun net yenilenmeye ihtiyacı var. Bu da ancak dışarıdan genç nüfus göçü ile olacaktır. Bu ihtiyacı karşılamak için Türkiye çok avantajlı bir bölge ülkesidir.
- 3) AB'de 20 - 44 yaş arası çalışma çağı nüfusu 25 yılda 165,2 milyondan 136,3 milyona gerilerken, Türkiye'de 26,5 milyondan 33,7 milyona çıkacaktır. Türkiye iyi eğitilmiş, katma değer yaratma gücü yüksek, birikimli işgücü ile Avrupa'nın bu açığını kapatabilir.
- 4) Hızlı yaşlanma ve çalışan nüfustaki gerilemeye bağlı olarak, AB genelinde, sosyal güvenlik sistemlerindeki risk artmaktadır. Potansiyel katkı oranını yükseltmek için çalışan sayısı artırılmalıdır. Türkiye bu konuda da Avrupa'nın işgücü piyasasına ve sosyal güvenlik sistemine katkı sağlayabilir.
- 5) Avrupa'da genç nüfusun azalması, Avrupa'nın güvenliği için de risk oluşturuyor. Türkiye, genç ve aktif nüfusu ile Avrupa'nın güvenliğine de katkı sağlayacak konumda.
- 6) AB'de giderek yaşlanan nüfus, iç talepte de durgunluğa yol açabilir. Türkiye'nin genç ve satın alma gücü artacak nüfusu önemli bir potansiyel. Ancak AB, Gümrük Birliği ile bu potansiyelden zaten yararlanmaktadır.

7) 2050 yılında AB nüfusu 400 milyon, Türkiye'nin nüfusu 98 milyon olacak. Türkiye'nin AB'ye tam üye olması halinde, 2050'de AB'deki her beş kişiden biri Türkiye'den olacak. Türkiye AB'ye tam üye olursa ve AB'nin bugünkü idari yapısı o tarihte de korunursa, Ankara, AB'nin karar ve idare organlarında büyük ağırlığa sahip olacak. Bu olasılığın Avrupa'yı ürküttüğü söylenebilir.

Sonuç olarak şunları söyleyebiliriz:

- İçinde bulunduğu demografik süreç, Türkiye'ye büyük fırsatların ve daha parlak bir geleceğin kapısını açmaktadır.
- Avrupa'da hüküm süren nüfus eğilimleri bu fırsatları daha da yükseğe taşımaktadır.
- Önünde açılan bu "fırsat penceresi"ni değerlendirmesi için Türkiye'nin yapması gereken ev ödevleri vardır. Bunların başında da yurttaşlarına daha kaliteli bir eğitim sunmak gelmektedir.
- Kaliteli eğitim, gerçekçi ve uzun soluklu eğitim politikalarıyla sağlanabilir. Eğitimde köklü reform şarttır.

1. BÖLÜM

NEREDEN GELDİK?

YAKIN DÖNEM

DEMOGRAFI TRENDLERİ VE
EĞİTİM GÖSTERGELERİ

GİRİŞ

Türkiye'nin kapsamlı ve uzun vadeli bir eğitim reformuna ihtiyaç duyduğu açıktır. Böyle bir reform planlamasında elbette çok sayıda etmen göz önüne alınmalı, alınacak her karar ve atılacak her adım ayrıntılı bir şekilde hesaplanmalıdır. Aksi takdirde, hem kaynak israfı yaşanır, hem de beklenmeyen, hatta istenmeyen sonuçlar doğabilir.

Başarılı bir reform politikası oluştururken dikkate alınması gereken etmenler listesinin başlarında Türkiye toplumunun nüfus özellikleri ve yapısı gelmelidir. Bu yapıda gözlenen ve öngörülen değişiklikleri de muhakkak hesaba katmak gerekmektedir. Ayrıca nüfus yapısına bir de eğitim merceği ile bakıp, nüfusun nicel eğitim göstergelerinin fotoğrafını çekmek şarttır.

Bu çalışmanın ilk bölümü, yukarıdaki saptamalara yanıt vermeyi amaçlamaktadır. Bu bölümde öncelikle Türkiye'nin yakın dönem nüfus yapısı ve demografi eğilimleri incelenecek, ardından da eğitim göstergeleri sunulacaktır.

I.1 YAKIN DÖNEMİN DEMOGRAFİ VE NÜFUS TRENDLERİ

Demografik geçiş süreci, doğurganlık, doğum ve ölüm oranı göstergelerindeki değişime bağlı olarak her toplumun yaşadığı üç dönemden oluşmaktadır.

Doğal olarak, eğitim reformu çalışmalarının hedef kitlesi, nüfusun eğitim çağındaki bölümüdür. Bu nedenle hem yakın dönem incelenirken hem de uzun vadeli öngörüler yapılırken, eğitim çağındaki nüfus ile ilgili göstergelere yoğunlaşılmaktadır.

Eğitim çağındaki grupta yaşanan gelişmeler elbette nüfusun genel özelliklerinden ve eğilimlerinden etkilenmektedir. Bu nedenle öncelikle eğitim çağındaki nüfusu belirleyen ve etkileyen genel demografik özellikler incelenmektedir.

I.1.1. TÜRKİYE'DE DEMOGRAFİK TRENDLER

Bir toplumun nüfus yapısında yaşanan değişim ve eğilimler tesadüfi değildir. Farklı toplumlarda gözlenen nüfus eğilimleri bazı ortak özellikler sergilemektedir. Pek çok toplum, **demografik geçiş** olarak adlandırılan bir sürecin ardından nüfuslarını sabitleme eğilimindedir.

Genellersek, bir ülkenin nüfusunun sabitlenmesine doğru giden süreç, bir diğer deyişle demografik geçiş süreci genellikle üç dönemden oluşur. Bu aşamaların her birinde de eğitim çağındaki nüfus farklı özellikler gösterir.

- **Birinci dönemin** en temel özelliği, yüksek nüfus artış oranlarıdır. Buna bağlı olarak genç nüfusun (0 - 24 yaş) sayısı ve toplam nüfus içindeki oranı yüksektir. Aynı şekilde, eğitim çağındaki nüfusta da artış gözlenir.

- **İkinci dönemde** nüfus artış hızı yavaşlama eğilimine girer. Bu aşamada, çalışabilir nüfus (15 - 64 veya 24 - 55 arası) en geniş orana ve mutlak büyüklüğe ulaşır. Bu dönemde eğitim çağındaki nüfus mutlak olarak aynı kalır ya da kısmen gerilemeye başlar. Bu grubun toplam nüfusa oranı ise düşüğe geçer.
- **Üçüncü dönemde** ise nüfus artış hızı sınırlanır ve gerileme başlar. Bir diğer deyişle, nüfus azalmaya ve yaşlanmaya başlar. Eğitim çağındaki nüfus ise mutlak olarak azalmaya devam eder.

Her toplumun doğal olarak yaşadığı bu demografik geçiş sürecinin uzunluğu ülkeden ülkeye değişiklik gösterir ancak ortalama 100 - 200 yıllık sürelerden bahsedilebilir.

Türkiye'nin demografik geçiş sürecinin ikinci aşamasında olduğu gözlenmektedir. Hesaplamalara göre bu süreç 2000 - 2025 yıllarında devam edecektir. Türkiye 2025 yılından itibaren demografik sürecin üçüncü ve son aşamasına girecektir. Demografik trendler uzun dönemler içinde olduğundan Türkiye için öngörülen bu eğilimin değişimi ancak olağanüstü koşullar altında mümkündür.

Türkiye, demografik geçiş sürecinin ikinci dönemine girmiştir. Batı ile kıyaslandığında çok hızlı ilerleyen bu dönemin önümüzdeki 25 - 30 yıl içinde sonlanması öngörülmüyor. Türkiye'nin nüfusunun 2050'den itibaren sabitlenmesi bekleniyor.

Demografik geçiş sürecinin farklı aşamalarında gözlenen temel özellikler Türkiye'de de yaşanacaktır. Bu süreç toplumsal dokunun pek çok unsurunu etkileyecektir. Eğitim planlaması açısından da dikkate alınması gereken önemli unsurlar ortaya çıkacaktır. Bunlar arasında en önemli saptama şudur: **2000 - 2025 döneminde eğitim çağındaki nüfusun büyüklüğü önce mutlak olarak sabit kalacak ve ardından da kısmen gerileyecektir¹.**

Bugünkü durumu ve 2025'e doğru yaşanacak gelişmeleri anlamak ve açıklayabilmek için yakın geçmişteki demografik verileri incelemek gerekir. 1945'ten 2003'e kadar kaydedilen temel nüfus göstergeleri şöyle sıralanabilir:

- 1945'ten bugüne kaba doğum oranı hızla gerilemiş ve 2003 yılında binde 21'e inmiştir.
- Benzer bir şekilde, toplam doğurganlık oranı da bu dönemde hızla gerilemiştir. 2003 yılında 2,4 çocuk olarak gerçekleşmiştir.
- Kaba ölüm oranı hızla gerilemiş, gerileme hızı yavaşlamış ve son 15 yıldır sabitlenmiştir. Bu oran 2003 yılında binde 7 olarak gerçekleşmiştir.
- Bu üç göstergedeki gelişmelere bağlı olarak nüfus artışı tahminlerin ötesinde bir hızla yavaşlamıştır ve bu yavaşlama sürmektedir. 2003 yılında nüfus artış hızı yüzde 1,53 olarak hesaplanmaktadır.

► *Türkiye'de 1945'ten bu yana oluşan nüfus göstergeleri için Tablo 1'e bakınız.* ►

¹ Eğitim çağındaki nüfus 3 - 24 yaş arası olarak kabul edilmektedir. 6 - 24, 0 - 15 veya 0 - 24 yaş aralıkları da kullanılsa aynı sonuçlara ulaşılmaktadır.

I.1.2. MUTLAK NÜFUS GELİŞMELERİ VE EĞİTİM ÇAĞINDAKİ NÜFUS

Farklı yaş gruplarının toplam nüfus içindeki oranları ve bu oranların zaman içinde gösterdiği değişim, özellikle eğitim alanlarında planlama yaparken yakından incelenmesi gereken verilerdir.

1970 yılından bu yana kaydedilen göstergeler incelendiğinde Türkiye'nin nüfus yapısının ne yönde değişmekte olduğu açıkça gözlenmektedir;

- **Mutlak nüfus** artışı yavaşlayarak sürmüştür. 1970 yılında 35,6 milyon olan nüfus, 2000 nüfus sayımında 67,8 milyona ulaşmıştır. Nüfus kütük kayıtlarına göre 2003 yılı nüfusu ise 70,8 milyon olmuştur.
- **Eğitim çağındaki nüfusun** genel nüfusa oranı incelenirken iki farklı gösterge kullanılabilir:
 - Bunlardan ilki, 0 - 14 yaş grubunu esas almaktır. Bu yaş grubundaki nüfusun mutlak olarak arttığını ancak toplam nüfus içindeki payının hızla gerilediğini görüyoruz.
 - Bir diğer yaklaşım, eğitim çağındaki nüfus olarak 0 - 24 yaş grubunu temel alır. Bu grubun da mutlak büyüklüğü artmaktadır ancak toplam nüfus içindeki payı daha yavaş gerilemektedir.
- İncelenen döneme ilişkin bir diğer saptama da **15 - 64 yaş grubuna** aittir. Bu grup mutlak nüfus büyüklüğü olarak genişlerken, toplam nüfus içindeki payını da artırmaktadır.
- Son olarak, **65 yaş üstü grubun** hem mutlak olarak hem de oransal olarak hızla büyüdüğünü görmekteyiz.

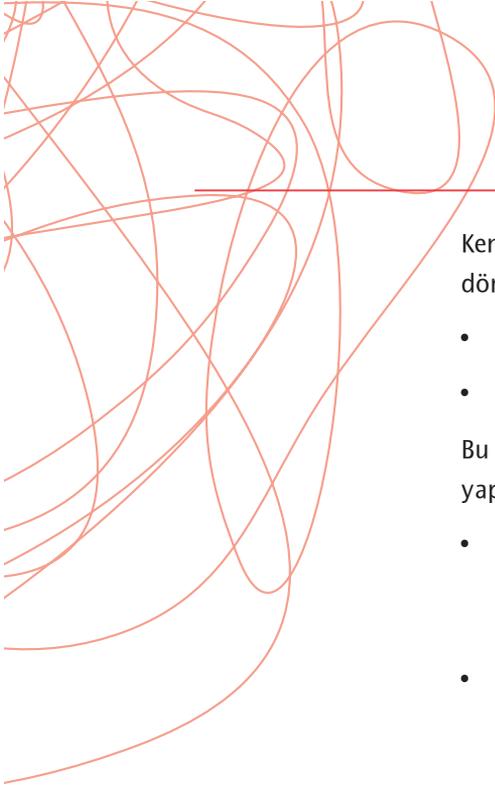
I.1.3. TOPLAM NÜFUSUN CİNSİYET VE KENT-KIR AYRIMI

Nüfusun yaş gruplarına dağılımının yanı sıra, cinsiyet ve kent-kır ayrımı temelinde gösterdiği özellikler de eğitim planlamaları açısından büyük önem taşır. Bu veriler, bir eğitim reformu politikası oluştururken öncelikler arasında yer alan kız çocuklarının eğitim durumu ile kırsal alandaki eğitim olanaklarına ilişkin çok önemli bilgiler sağlar. Bu göstergeler ışığında şu saptamaları yapmak mümkündür:

- Türkiye nüfusunun kadınlar ve erkekler arasındaki dağılımı 1970 yılından bu yana hemen hemen aynı kalmaktadır. Erkek nüfus, kadın nüfustan daha fazladır ve iki grup arasında 1,02 gibi bir katsayı oluşmuştur. Bu katsayıya bağlı olarak erkek nüfusun toplam nüfus içindeki payı yüzde 50,65'tir.
- Türkiye hızla kentleşmektedir. 1970 yılında 13,7 milyon olan kentli nüfus 2000 yılında 44 milyona ulaşmıştır. Kent nüfusunun toplam nüfus içindeki payı 1970 yılında yüzde 38,5 iken, 1987'de yüzde 50'yi geçmiş, 2000 yılında da yüzde 64,9'a ulaşmıştır.
- Kırsal nüfus mutlak olarak artmış, ancak bu nüfusun toplam nüfus içindeki oranı çarpıcı bir şekilde azalmıştır.

► *Nüfus ve yaş gruplarının toplam nüfus içindeki payları için Tablo 2'ye bakınız.* ►

► *Nüfusun cinsiyet ve kent-kır ayrımına göre dağılımı için Tablo 3'e bakınız.* ►

Kent nüfusunda kaydedilen bu hızlı tırmanış dikkat çekicidir. Kent-kır dengesindeki bu dönüşüm için iki neden gösterilebilir:

- Bir yandan kentli nüfus kendi içinde artmıştır.
- Öte yandan köylerden kentlere göç yaşanmıştır.

Bu veriler ışığında kent-kır nüfus dengeleri akılda tutularak şu saptamaları ve önerileri yapmak mümkündür:

- Nüfus yapısındaki bu değişim eğitim planlaması açısından büyük önem taşımaktadır. Eğitim ihtiyaçları saptanırken kırsal alanda yaşanan boşalma, kent merkezlerine yığılma ve kent nüfusundaki hızlı artış eğilimi dikkate alınmalıdır.
- Genel nüfus artışıdaki yavaşlama ve eğitim çağı nüfusu artışıdaki duraklama sonucu eğitim alanında altyapıya (okul ve derslik sayısı, yeni öğretmen ihtiyacı, eğitsel araç-gereç gereksinimi gibi) daha az kaynak ayrılabileceği, bunun yerine kalite yükseltmeye yönelik yatırımlara geçilebileceği önermesi bu aşamada doğru değildir. Kentleşme ve eğitim çağındaki nüfusun hareketliliği, eğitim olanaklarının yaygınlaştırılmasını zorunlu kılmaktadır.

1.2 TEMEL EĞİTİM GÖSTERGELERİ

Demografik göstergeler ile nüfus yapısında gözlenen değişimlerin yanı sıra, temel eğitim verileri de bir eğitim politikası oluştururken ihtiyaç duyulan temel bilgiler arasındadır. Bu çalışmada eğitim verileri iki başlık altında sunulmaktadır. Bunlardan ilki, Türkiye'nin okur-yazarlık ve eğitim profilidir. Bu profil, nüfus sayımları sonucu elde edilen verilere göre oluşturulmuştur. İkincisi ise Türkiye'deki okullulaşma göstergeleridir.

1.2.1. TÜRKİYE'DE EĞİTİM DURUMU

Türkiye'nin "eğitim durumu" merceğinden fotoğrafını çekerken, eğitim çağındaki nüfusu dışarda bırakmak gerekir. Bu amaçla, yalnız 25 yaş ve üstü grubun eğitim açısından özellikleri saptanır. Ayrıca erkek ve kadın nüfusun özelliklerini ayrı ayrı irdelemek de önemlidir. Bu veriler sonucu şu çıkarımlar yapılabilir:

- **25 yaş ve üstü** nüfusun okur-yazarlık ve eğitim durumunda sürekli bir iyileşme gözlenmektedir. Ancak bu iyileşme yetersizdir.
- **Okuma-yazma bilmeyenlerin oranı** 1975 yılında yüzde 47,2 iken bu rakam 2000 yılında yüzde 17,2'ye inmiştir. Kadınlarda ise bu oran yüzde 65,6'dan yüzde 27,4'e gerilemiştir.
- **İlkokul mezunu ve sadece okur-yazar olanların toplam oranı** 1975'te yüzde 43,9 iken 2000 yılında yüzde 54,2'ye yükselmiştir. Erkekler ve kadınlar için oranlar hemen hemen aynıdır.
- **Ortaokul ve dengi, lise ve dengi okul ile yükseköğrenim mezunlarının oranı** 1975 yılında toplam yüzde 9,2 iken 2000 yılında yüzde 28,5'e yükselmiştir. Bu oran, erkeklerde yüzde 13,1'den yüzde 37,4'e, kadınlarda ise yüzde 5,2'den yüzde 19,9'a çıkmıştır.

► Okur-yazarlık ve eğitim durumu verileri için Tablo 4 ve 5'e bakınız. ►

Bu veriler temelinde şu saptamalar yapılabilir:

- 25 yaş ve üzeri gruba, her yıl daha yüksek eğitimli yeni gençler katılmaktadır. Bu sayede, okur-yazarlık ve eğitim profilindeki iyileşmenin süreceği öngörülebilir.
- Ancak iyileşme yavaş bir hızla gerçekleşmektedir. Bugünkü eğitim durumunun tatmin edici düzeye ulaştığını söylemek mümkün değildir.

1.2.2. TÜRKİYE'DE OKULLULAŞMA ORANI

Toplumun gelecekteki eğitim düzeyini belirleyecek en can alıcı unsur bugünkü okullulaşma oranlarıdır.

Okullulaşma oranına ilişkin olarak bu çalışmada sunulan rakamlar, ilköğretim ile ortaöğretimi içermektedir. Bu rakamlar yakın dönem, yani 1990 - 2003 arası kapsamaktadır. Tablolardaki ilköğretim ve ilköğretim aynımı, 1997 yılından itibaren zorunlu eğitimin beş yıldan sekiz yıla çıkarılmasının sonucudur.

Brüt ve net okullulaşma oranı aynımı ise şöyledir: Brüt okullulaşma oranı, ilköğretimde fiilen okuyan öğrenci sayısının ilköğretim çağındaki toplam nüfusa bölünmesi ile bulunmaktadır.

$$\text{Brüt Okullulaşma Oranı} = \frac{\text{İlköğretimde fiilen okuyan öğrenci sayısı}}{\text{İlköğretim çağındaki toplam nüfus}}$$

Net okullulaşma oranı ise, ilköğretimde fiilen okuyulardan ilköğretim çağındaki olanların sayısının, ilköğretim çağındaki toplam nüfusa bölünmesi ile hesaplanır.

$$\text{Net Okullulaşma Oranı} = \frac{\text{İlköğretimde fiilen okuyulardan ilköğretim çağındaki olanlar}}{\text{İlköğretim çağındaki toplam nüfus}}$$

Bu veriler ve hesaplamalar ışığında ilköğretim ve ilköğretimdeki okullulaşma oranlarına ilişkin şu gözlemleri yapmak mümkündür:

- **Türkiye, 1997 yılında sekiz yıllık zorunlu eğitim uygulamasına geçmiştir. Beş yıllık ilköğretim uygulamasının son yılı olan 1996'da brüt okullulaşma oranı yüzde 96,7, net okullulaşma oranı ise yüzde 89,4 olarak karşımıza çıkmaktadır.** Erkeklerde brüt ve net okullulaşma oranı, kızlara oranla daha yüksektir. 1996 yılında, bir diğer deyişle beş yıl uygulamasını yansıtan son yılda, ilköğretim seviyesinde yüzde 100 okullulaşma sağlanamadığı gözlenmektedir.
- **Sekiz yıllık zorunlu eğitim uygulamasının başladığı 1997'de okullulaşma oranında gerileme yaşanmıştır.** Bunun nedeni istatistiklerin, sekiz yıllık okul için tutulmaya başlanmasına karşın okula devam alışkanlığının, sıklıkla, beş yıllı sınırlı kalmasıdır. Diğer bir deyişle, toplum genelinde, 5. sınıftan sonra çocukların okula gönderilmemesi alışkanlığı devam etmiştir.
- **Ancak bu toplumsal alışkanlık zaman içinde kırılmıştır.** Sekiz yıllık ilköğretimde brüt okullulaşma oranı hızla artarak, 2001 yılında yüzde 96,6'ya ulaşmıştır. Erkeklerde bu oran yüzde 100, kızlarda yüzde 93'tür.
- **Net okullulaşma oranları söz konusu olduğunda, 2001 yılında yüzde 89,8 düzeyi yakalanmıştır.** Bahsedilen oran, erkeklerde yüzde 92,4, kızlarda yüzde 87'dir.
- **İlköğretimde yüzde 100'lük okullulaşma hedefine 2001 yılı itibarıyla yaklaşmıştır.** Ancak bu hedefe henüz ulaşamadığı gözlenmektedir.

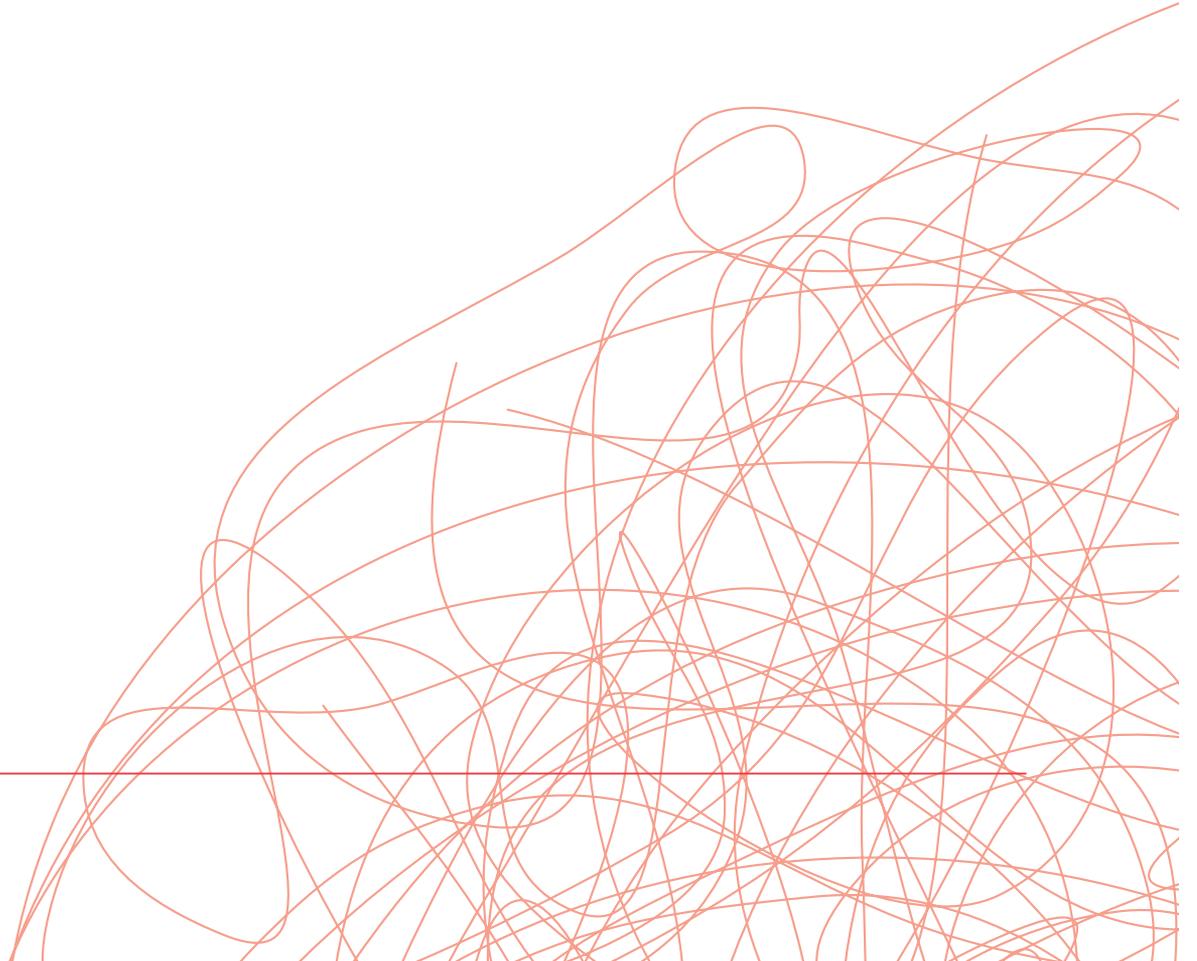
► Orta-
öğretimde
okullulaşma
oranları için
Tablo 6'ya
bakınız. ►

İlköğretimde olduğu gibi, ortaöğretim okullulaşma oranlarında da 1990 - 2001 döneminde artış kaydedilmiştir. Ancak çok olumlu bir tabloyla karşı karşıya olduğumuz söylenemez:

- Ortaöğretim seviyesinde brüt ve net okullulaşma oranlarında, 1990 yılından 2001 yılına kadar, **20 puanlık bir artış** yaşanmıştır.
- Son 11 yıldaki bu iyileşmeye rağmen ortaöğretim **okullulaşma oranının düşük seyrettiği** ifade edilebilir.
- 2001 yılında ortaöğretimde **brüt okullulaşma oranı yüzde 60,9'da kalmıştır**. Bu oran erkekler için yüzde 68,6, kızlar için ise yüzde 52,7'dir.
- Daha da karanlık bir tablo, net okullulaşma rakamları incelendiğinde ortaya çıkmaktadır. Ortaöğretimde **net okullulaşma oranı yüzde 43,2'dir**. Bu oran, erkeklerde yüzde 47,3, kızlardaysa yüzde 38,8'dir.
- Bu veriler göstermektedir ki **ortaöğretim çağında bulunan her 100 öğrenciden 39'u ilköğretim sonrası eğitime devam etmemektedir**. Her 100 erkekten 32'si, her 100 kızdansa 43'ü, ilköğretim sonrası okulu bırakmaktadır.

Yukarıdaki veriler çerçevesinde, ilköğretim ve ortaöğretimdeki okullulaşma oranları cinsiyet kıstasına göre ele alındığında şu sonuçlara varılabilir:

- Okullulaşma oranları söz konusu olduğunda, kız-erkek ayrımı kendini çarpıcı bir biçimde göstermektedir. **Kızların okullulaşma oranı her kademedeki, erkek öğrencilerin altındadır.**
- Kız öğrencilerin okullulaşma oranı artmakta, ancak yetersiz kalmaktadır. **Eğitim süresi uzadıkça kızların okullulaşma oranı düşmektedir.**

2. BÖLÜM

NEREYE GİDİYORUZ?

- DEMOGRAFİ VE EĞİTİM
ÇAĞINDAKİ NÜFUS ÖNGÖRÜLERİ
- BÖLGESEL GELİŞMELER

GİRİŞ

Geleceğe yönelik demografik öngörülerde bulunmadan eğitim planlaması yapmak olanaksızdır.

Eğitim politikalarının oluşturulması için yakın geçmişin ve bugünün verilerine ihtiyaç olduğu açıktır. Ancak geleceğe yönelik demografik öngörülerde bulunmadan eğitim planlaması yapmak da olanaksızdır. Bu öngörüler yalnızca kaynak tahsisi açısından değil, ulaşılmak istenen hedeflerin gerçekçi olarak belirlenmesi yönünden de hayatidir.

Çalışmanın bu ikinci bölümünde, eğitim reformu ve eğitim politikalarının belirlenmesinde kullanılmak üzere 2000 - 2025 yılları için demografi ve eğitim çağındaki nüfusa yönelik öngörülerde bulunmaktadır. Genel saptamaların ardından bölgeler ve illerdeki demografik eğilimler ile eğitim göstergeleri incelenerek gruplar oluşturulacaktır.

Türkiye’de toplumsal yapı bölgeden bölgeye, ilden ile büyük farklılıklar gösterebilmektedir. Bu saptama, genel demografi ve eğitim trendleri ve göstergeleri için de geçerlidir. Bu nedenle bölge ve iller bazında yapılacak analizler, eğitim reformu ve eğitim politikalarının gerçekçi ve sağlıklı olabilmesi için önem kazanmaktadır.

II.1 DEMOGRAFİ VE EĞİTİM ÇAĞINDAKİ NÜFUS ÖNGÖRÜLERİ

Daha önce de vurgulandığı gibi, Türkiye demografik geçiş sürecinin ikinci aşamasına girmiştir. Öngörülere göre bu süreç 2025 yılına kadar devam edecek, daha sonra üçüncü aşamaya geçilecektir.

Demografik geçiş sürecinin ikinci aşamasının tipik özelliklerinin Türkiye’de de gözlenmesi beklenmektedir. Nüfusbilime göre, her toplumda gözlenen bu özellikler, hem toplam mutlak nüfusun, hem de eğitim çağındaki nüfusun gelişmesini biçimlendirecektir.

II.1.1 DEMOGRAFİ ÖNGÖRÜLERİ 2025

Olağanüstü koşullar yaşanmadıkça, bir toplumun nüfus özelliklerindeki değişiklikler ve eğilimler süreklilik gösterir. Bir diğer deyişle, geleceğe ait öngörüler, son dönemde yaşanan demografi trendlerinin devamı olarak nitelenebilir.

Gelecekteki toplumsal eğitim ihtiyaçlarını belirlemek ve bu çerçevede politikalar oluşturabilmek için, öncelikle genel demografi öngörülerinde bulunmak gerekmektedir. 2025 yılına kadar oluşacak olan temel demografi öngörülerini, Türkiye’nin genel ve yaş grupları itibarıyla nüfusu ile eğitim çağındaki nüfusunu şekillendirecektir. Bu öngörüler, son dönemde yaşanan demografi trendleri esas alınarak yapılmalıdır.

Türkiye’nin 1990 - 2003 dönemi nüfus trendleri bize, önümüzdeki dönem için yapılacak öngörülere temel oluşturacak ipuçlarını sunmaktadır. Son dönem verilerin irdelenmesinden şu sonuçlar çıkmaktadır:

► Türkiye'nin yakın dönem demografi trendleri için Tablo 7'ye bakınız. ►

- **Türkiye'deki nüfus artış hızında ciddi bir düşüş görülmektedir.** Bu düşüş oldukça hızlı gerçekleşmektedir. Son 13 yılda, nüfus artışında beklenenin üzerinde bir yavaşlama göze çarpmaktadır. 1990 yılında yüzde 1,97 olan nüfus artış hızının, 2003 yılında yüzde 1,53'e indiği görülmektedir.
- Beklenmedik bir düşüş gösteren nüfus artış hızının dizginlenmesinin iki ana sebebi bulunmaktadır:
 - İlk neden, kaba doğum oranındaki düşüştür. Kaba doğum oranı 1990'da binde 25'ten 2003'te binde 21'e gerilemiştir.
 - İkinci neden ise toplam doğurganlık oranındaki düşüştür. Aslında kaba doğum oranındaki düşüş de bu veriyle açıklanabilir. Bu gösterge 1990 yılında 3 çocuktan 2003 yılında 2,43 çocuğa gerilemiştir.
- **Bebek ölüm oranı düşmekte, 5 yaş altı çocuk ölüm oranında düşme yaşanmaktadır.** Kaba ölüm oranı 13 yıllık dönem boyunca binde 6,9 - 7,1 olarak gerçekleşmiştir.

Yukarıda özetlenen ve Tablo 7'de ayrıntıları bulunan bu veriler, Türkiye'nin 2025 yılına kadar yaşayacağı öngörülen demografi trendlerine temel oluşturmaktadır.

Türkiye için yapılan demografi öngörülerinde Devlet İstatistik Enstitüsü ve Birleşmiş Milletler'in çalışmaları temel alınmaktadır. İki kurumun öngörülerini birbirine çok yakındır. İki kurumun öngörülerini de Türkiye'nin 2000 - 2025 yıllarında demografik geçiş sürecinin ikinci aşamasını yaşayacağını göstermektedir.

2025'TE TÜRKİYE

Türkiye'nin 2025 yılında nasıl bir toplum olacağına ilişkin önemli ipuçları barındıran demografik öngörülerden şu temel özellikler ortaya çıkmaktadır:

- **Nüfus artışı yavaşlayacak:** Nüfus artış hızı 2025 yılına kadar düşmeye devam edecektir. Nüfus artış hızı özellikle 1995 yılından sonra daha hızlı düşmeye başlamıştır. 2010 yılına kadar yavaşlama hızı aynı olacaktır. 2010 yılından itibaren ise yavaşlama hızı azalacaktır. Ancak mutlak olarak nüfus artış hızı düşmeye devam edecektir. Nüfus artış hızının 2010 yılında yüzde 1,23 ile gelişmiş ülkeler düzeyine iyice yaklaşması, 2015 yılında ise yüzde 1,1 ile bu düzeye ulaşması öngörülmektedir. 2025 yılında ise nüfus artış hızı yüzde 0,81'e kadar gerilemiş olacaktır.
- **Kaba doğum oranı düşecek:** Nüfus artış hızındaki düşüş öngörüsünün temel dayanağı, kaba doğum oranındaki düşüş beklentisidir. Kaba doğum oranı da 1995 yılından sonra hızla düşme eğilimine girmiştir. Bu eğilime yol açan ekonomik-sosyal ve demografik gelişmelerin devam edeceği, dolayısıyla kaba doğum oranındaki düşüşün süreceği öngörülmektedir. 2000 yılında yüzde 2,22 olan kaba doğum oranı 2010 yılında yüzde 1,8 ve 2025 yılında ise yüzde 1,51 olarak öngörülmektedir.
- **Doğacak çocuk sayısı azalacak:** Kaba doğum oranı, genç nüfusun oluşumunda çok önemlidir. Şimdilerde 1,4 milyon olan her yıl doğan çocuk sayısı, kaba doğum oranındaki düşüş sonucu, 2025 yılına kadar 1,3 milyona gerileyecektir. 0 yaş grubu çocuk sayısı 2025 yılına kadar, yılda 1,25 - 1,3 milyon arasında sabitlenecektir.
- **Genç nüfus azalacak:** Doğum oranındaki yavaşlamanın bir etkisi de, doğal olarak genç nüfus üzerinde görülecektir. Buna göre, aynı dönemde genç nüfus mutlak olarak azalmaya başlayacaktır.

► Türkiye'nin 2000 - 2025 demografi öngörülerini için Tablo 8'e bakınız. ►

- **Kaba ölüm oranı artacak:** Kaba ölüm oranının 2010 yılına kadar yüzde 0,71’de sabit kalacağı öngörülmektedir. Bu oran, 2010’dan itibaren artışa geçecek ve 2025’te yüzde 0,78’e ulaşacaktır. Bu yükselişin temel nedeni, 25 yaş ve üstü grubun hem mutlak hem de toplam nüfus içinde oran olarak genişlemesi, bir diğer deyişle nüfusun yaşlanmaya başlamasıdır.
- **Bebek ölümleri azalacak:** Bebek ölüm oranları ve 5 yaş altı çocuk ölüm oranlarında da ekonomik ve sosyal gelişme varsayımına bağlı olarak hızlı bir düşme olacağı öngörülmektedir. Buna rağmen 2025 yılında ulaşılabilecek göstergeler halen gelişmiş ülke seviyelerinin üzerinde kalacaktır.

2025’te nüfus 90 milyon

2000 - 2025 yıllarına yönelik demografi öngörülerini bize toplam nüfusa ilişkin de tahmin şansı vermektedir. Buna göre Türkiye’nin toplam nüfusu 2025 yılında 90,2 milyona ulaşacaktır. Aynı yıl nüfus artış hızı ise yüzde 0,81’e kadar gerilemiş olacaktır.

II.1.2. EĞİTİM ÇAĞINDAKİ NÜFUS ÖNGÖRÜLERİ 2025

Nüfusun bu genel eğilimlerinin yanı sıra, eğitim çağındaki nüfusa yönelik öngörüler de yapılmaktadır. 2000 - 2025 yıllarında, eğitim çağındaki nüfusun nasıl şekilleneceği ve hangi özellikleri göstereceği, eğitim planlaması açısından çok önemlidir.

II.1.2.1 EĞİTİM ÇAĞINDAKİ NÜFUS TEK YAŞ ÖNGÖRÜLERİ

Bu çalışma kapsamında, eğitim çağındaki nüfus için 2025 yılına kadarki öngörülerde “tek yaş” kriteri kullanılmıştır. Yani eğitim çağındaki nüfus olarak 3 - 22 yaş aralığı bir blok olarak temel alınmıştır. Bu yaş grubu, okul öncesi eğitimin artan önemine bağlı olarak 3 yaşında başlatılmakta ve dört yıllık yükseköğretimin tamamlandığı 22 yaşında sona erdirilmektedir.

Dünyada ve Türkiye’de nüfus öngörülerini çoğunlukla beşerli yaş grupları için yapılmakta, tek yaş grubu öngörülerine genelde başvurulmamaktadır. Beşerli yaş grupları ile tek yaş grupları için kullanılan demografik varsayımlarda trendler aynı olmakla birlikte, beşerli yaş grubu yerine her yaş için ayrı varsayım kullanılarak hesaplama yapılması, toplam verilerde farklılaşmalara yol açabilmektedir.

Tek yaş hesaplamalarda kullanılacak başlangıç yılı verilerinin ve diğer verilerin sağlıklı olması önemlidir. Çalışmamızda başlangıç yılı için 2000 yılı verileri kullanılmıştır ve veriler 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçlarından alınmıştır. Ancak, özellikle 0 ve 1 yaş için genel demografik trendlerin sonuçlarını yansıtmayan verilerde düzeltmeye gidilmiştir. Tek yaş verilerinin nüfus kütüğü verilerinden karşılaştırılarak kontrol edilmesi de çok sağlıklı olmamıştır. Örneğin 2003 yılı nüfus kütüğü verilerine göre 0 ve 1 yaş grubu nüfus çok düşük görülmektedir. Bunun ana nedeni de çocukların kütüğe geç yazılması, hatta nüfus kağıdının ilkökul çağına gelince çıkarılması ile toplam nüfusa 6 ve 7 yaşından itibaren dahil olmasıdır.

Çalışmamızda kullanılan temel verilerin bu ve benzeri kısıtlar taşıyor olması, öngörülerde sınırlı da olsa yanılma payını genişletmektedir.

► Eğitim çağındaki nüfus tek yaş öngörülerini için Tablo 9-10-11’e bakınız. ►

Yönteme dair bu notların ardından, eğitim çağındaki nüfusa ilişkin öngörüler ana hatlarıyla şöyle sıralanabilir:

- **Eğitim çağındaki nüfus azalacak:** 2025'e kadar eğitim çağındaki nüfusta bir gerileme yaşanacaktır. Bu gerilemenin başlıca nedeni, nüfus artış hızındaki düşüştür. 2000 yılıyla kıyaslandığında, 2025 yılında 3 - 22 arasındaki her yaşta nüfus daha az olacaktır.
- **Kadınların oranı artacak:** Eğitim çağındaki erkek ve kadın nüfus benzer oranlarda azalacaktır. Ancak, erkeklerle kadınlar arasında 2000 yılında 1,06 olan oran 2025 yılında 1,04'e gerileyecektir. Bir diğer deyişle kadın nüfusun erkek nüfusa oranı artacaktır.

Eğitim alacak nüfus azalacak

2000 yılında 27,7 milyon olan 3 - 22 yaş grubu nüfusu, 2025 yılında 24,9 milyona gerileyecektir. Aynı yaş grubunda erkek nüfusu 14,3 milyondan 12,7 milyona, kadın nüfusu ise 13,4 milyondan 12,3 milyona inecektir.

II.1.2.2 EĞİTİM ÇAĞINDAKİ NÜFUSUN YAŞ GRUPLARI ARASI DAĞILIMI

Eğitim çağındaki nüfusu oluşturan 3 - 22 yaş grubunun genel özelliklerinin ardından, bu bloğu oluşturan farklı katmanların yakından incelenmesi, daha ayrıntılı ve sağlıklı verilerle ulaşılabildiği açılarından önemlidir. Bu nedenle, 3 - 22 yaş grubu şu alt gruplara bölünmüştür: Okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim. Bu alt gruplara ilişkin 2000 - 2025 yıllarına yönelik saptamalar şöyle aktarılabilir:

- **Okul öncesi yaş grubu** 3 - 5 yaş grubu olarak alınmıştır. Bu grubu oluşturanların sayısı 2000 yılında 4,11 milyon iken, 2025 yılında 3,67 milyona düşecektir.
- **İlköğretim yaş grubu** 6 - 14 olarak kabul edilmiştir. İlköğretime başlama yaşı genelde 7'dir ancak 6 yaşında okula başlayanların oranı yüksek olduğundan, 6 yaş da ilköğretim çağı grubuna dahil edilmiştir. Ayrıca, 8 yıllık ilköğretim uygulamasının sürdüğü varsayılmıştır. İlköğretim yaş grubu nüfusu 2000 yılında 5,74 milyon iken 2025 yılında 4,96 milyon olacaktır.
- **Ortaöğretim yaş grubu** ise 15 - 18 olarak alınmıştır. Halihazırda ortaöğretim 3 yıllıktır. Ancak zorunlu eğitimin 12 yıla çıkarılması olasılığı ve yıl kayıpları nedeniyle ortaöğretim grubu için 15 - 18 yaş aralığı kabul edilmiştir. Bu yaş grubunun nüfusu 2000 yılında 5,72 milyon olarak saptanmış, 2025 yılında ise 5,08 milyon olarak öngörülmüştür.
- **Yükseköğretime başlama yaşı** 19 olarak kullanılmıştır. Üniversite çağına gelenlerin sayısı 2000 yılında 1,43 milyon iken bu rakamın 2025 yılında 1,26 milyona düşmesi beklenmektedir.
- **Yükseköğretim için** 19 - 22 yaş grubu esas alınmış; öngörüler, 4 yıllık yükseköğretime göre yapılmıştır. Lisansüstü eğitimler ihtiyari olduğundan, 23 - 24 yaş grubu değerlendirmeye alınmamıştır. 2000 yılında 5,65 milyon olan yükseköğretim yaş grubunun nüfusu 2025 yılında 5,08 milyona inecektir.

► **Eğitim çağındaki nüfusa ilişkin 2000 - 2025 öngörülerini için Tablo 12-13 ve 14'e bakınız.** ►

Öğrenci sayısı düşecek

2000 yılından 2025'e kadar geçecek dönemde, okul öncesi dönemden üniversiteye, eğitimin her aşamasındaki öğrenci sayısında düşüş gözlenecek. Böylece Türkiye ilk kez, eğitim çağındaki nüfusun baskısından kurtulmaya başlayacak.

II.1.2.3 EĞİTİM ÇAĞINDAKİ NÜFUSUN TOPLAM NÜFUS İÇİNDEKİ PAYI

2000 - 2025 döneminde Türkiye'de öğrenci sayısı düşecek, böylece ilk kez eğitim çağındaki nüfusun nicel baskısı azalacak.

- Eğitim çağı nüfusunu oluşturan 3 - 22 yaş grubunda toplam nüfus mutlak olarak azalacak.
- Eğitim çağı nüfusundaki bu mutlak gerileme toplam nüfustaki yavaşlayan artış ile birleştiğinde, eğitim çağındaki nüfusun toplam nüfus içindeki payı da düşecek.

II.2 GRUP VE İLLERDE DEMOGRAFİ TRENDLERİ VE EĞİTİM GÖSTERGELERİ

Türkiye'de nüfus özellikleri bölgeden bölgeye, hatta ilden ile farklılık göstermektedir. Bu farklılıklar kısa ve orta vadede devam edecektir. Sağlıklı, dolayısıyla etkili ve verimli bir eğitim planlaması için bu farklılıklar da dikkate alınmalı, politikalar bu veriler ışığında oluşturulmalıdır.

Öngörüler, 2025'e kadar olan dönemde eğitim çağındaki nüfusun hem mutlak olarak azalacağını hem de bu grubun toplam nüfus içindeki payının gerileyeceğini ortaya koymaktadır. Ancak Türkiye'nin tüm bölge ve illerinde aynı trendler yaşanmayacağından eğitim ile ilgili fiziki ihtiyaçlar bölgesel ve daha alt düzeylerde sürmeye devam edecektir.

Demografik özellikler ilden ile farklılaşmaktadır. Başarılı bir eğitim planlaması için bu farklılıklar irdelenmelidir. Bu irdeleme, farklılaşan ihtiyaçların saptanması için de önemlidir.

Öncelikle iller arasında yaşanan farklılıkların nedenlerine göz atalım:

İLLERDEKİ DOĞURGANLIK ORANLARI FARKLIDIR.
BAZI İLLERDE NÜFUS ARTIŞI ÇOK HIZLI YAŞANMAKTADIR.
İLLER ARASI GÖÇ SÜRMEKTEDİR VE ETKİSİNİ SÜRDÜRECEKTİR.
BAZI İLLERDE NÜFUS GÜÇLÜ BİR AZALMA EĞİLİMİNE GİRMİŞTİR.
İLLERDE KENTLEŞME ORANLARI ÇOK FARKLIDIR. KENTLEŞME VE KENTLERE GÖÇ SÜRECEKTİR.
OKULLUŞMA ORANLARI FARKLIDIR VE OKULLUŞMA ORANLARININ ARTMASI İHTİYACI NİCEL İHTİYAÇLARI DOĞRUDAN ARTIRMAKTADIR.

► 2000 - 2025 yıllarında eğitim çağındaki nüfusun toplam nüfusa oranları için Tablo 15'e bakınız. ►

İl ölçeğinde nüfus ve eğitim çağı nüfusu öngörülerini yapılması kapsamlı bir çalışmayı gerektirmektedir. Her il için doğurganlık, kaba doğum ve ölüm oranları gibi göstergelerin yanı sıra, göç alma ve verme ile kentleşme hızları gibi değişkenlerin de değerlendirilmeye katılması gerekmektedir. Bu zorluklar nedeniyle il bazında yapılan nüfus ve eğitim öngörülerini genel eğilimleri aktarmanın ötesine geçmemektedir.

Bu çalışmada da, yukarıda sözü edilen veri eksikliği nedeniyle, sayısal sonuçlara ulaşmayan ancak genel trendleri ortaya koyan öngörüler yapılmıştır.

- Öncelikle, 81 ilin demografi ve nüfus trendleri, 2000 nüfus sayımı sonuçları kullanılarak analiz edilmiştir.
- Böylece 10 ayrı il grubu oluşturulmuştur:
 - 1) **Doğurganlık Oranı Yüksek - Nüfus Artış Hızı Yüksek İller**
 - 2) Doğurganlık Oranı Yüksek - Nüfus Artış Hızı Normal İller
 - 3) **Doğurganlık Oranı Yüksek - Nüfus Artış Hızı Düşük İller**
 - 4) Doğurganlık Oranı Yüksek - Nüfusu Azalan İller
 - 5) **Doğurganlık Oranı Normal - Nüfus Artış Hızı Çok Yüksek İller**
 - 6) Doğurganlık Oranı Normal - Nüfus Artış Hızı Yüksek İller
 - 7) **Doğurganlık Oranı Normal - Nüfus Artış Hızı Düşük İller**
 - 8) Doğurganlık Oranı Normal - Nüfus Artış Hızı Çok Düşük İller
 - 9) **Doğurganlık Oranı Normal - Nüfusu Azalan İller**
 - 10) Doğurganlık Oranı Normal - Nüfus Artış Hızı Normal İller
- İllerde okullulaşma oranları ve sosyo-ekonomik gelişme düzeyleri de değerlendirilmiştir. Bu sayede, illerde önümüzdeki dönemde yaşanması muhtemel nüfus ve eğitim çağı nüfus trendleri öngörülmektedir.
- Ayrıca 10 grup için illerin 2000 yılına ilişkin 0 - 19 yaş grubu nüfusu da sunulmaktadır. Bu yaş grubu önümüzdeki 25 yıl içindeki eğitim çağı nüfusunu oluşturacaktır.

Şimdi bu 10 il grubunun özelliklerine daha yakından bakalım.

Grup 1: Doğurganlık Oranı Yüksek - Nüfus Artış Hızı Yüksek İller

(Mersin, Konya, Gaziantep, Batman, Mardin, Şanlıurfa, Şırnak, Hakkari, Van)

- Bu illerin nüfus artış hızı önemli ölçüde il içindeki yüksek doğum oranlarından kaynaklanmaktadır.
- Doğurganlık oranı çok yüksektir.
- Bu illerden Mersin, Konya ve Gaziantep kısmen göç almaktadır.
- Bu illerde eğitimde nicel ihtiyaçlar artmaya devam edecektir.
- Bu grubu oluşturan diğer altı il ise (Batman, Mardin, Şanlıurfa, Şırnak, Hakkari ve Van) birbirine çok yakın illerdir ve aynı tipik özellikleri sergilemektedir.
- Bu altı il sınırlı göç vermektedir. Doğurganlık oranları diğer üç ilin çok üzerindedir ve Türkiye'nin en yüksek doğurganlık oranlarına sahip illerdir.
- Verilen sınırlı göçe rağmen bu altı ilde nicel eğitim ihtiyaçları sürecektir.

► **Tablo
16 ve 17'ye
bakınız.** ►

- Altı ilde ilköğretim sonrası okullulaşma oranları da çok düşüktür. Okullulaşma oranlarına bağlı eğitim ihtiyacı yüksek olacaktır.
- Altı il ekonomik ve sosyal gelişmişlikte en alt sıralarda bulunmaktadır.

Grup 2: Doğurganlık Oranı Yüksek - Nüfus Artış Hızı Normal İller

(Osmaniye, Aksaray, Yozgat, Adıyaman, Diyarbakır, Ağrı, Ardahan, Iğdır, Muş)

- Bu illerin tamamında doğurganlık oranları yüksektir.
- Ancak nüfus artış hızları Türkiye ortalamasına yakındır.
- Yüksek doğurganlık oranlarına rağmen nüfus artış hızının ülke ortalamasında olmasının nedeni, bu illerden dışarıya yaşanan göçlerdir. İller ekonomik ve sosyal gelişmişlik açısından alt sıralardadır. Bu göçün önemli bir nedenidir.
- İller Ortadoğu, Güneydoğu Anadolu illeridir ve birbirine çok yakındır.
- Bu illerde doğurganlık oranının yüksek kalması, göçlerin yavaşlayarak sürmesi öngörülmektedir.
- Özellikle ilköğretim sonrası okullulaşma oranlarının da düşük olması nedeniyle bu grubun nicel eğitim ihtiyaçları sürecektir.

Grup 3: Doğurganlık Oranı Yüksek - Nüfus Artış Hızı Düşük İller

(Kars, Erzurum, Erzincan, Bingöl, Siirt, Sivas, Niğde, Hatay, Nevşehir, Kahramanmaraş, Ordu, Gümüşhane, Tokat, Afyon, Karaman, Kayseri)

- Bu illerin temel özelliği de önemli ölçüde göç veriyor olmalarıdır.
- Doğurganlık oranları çok yüksek olmakla birlikte nüfus artış hızları bir önceki gruba göre çok daha düşüktür çünkü bu illerden dışarıya daha kuvvetli bir göç yaşanmaktadır.
- Kayseri, Kahramanmaraş ve Karaman hariç iller gelişmişlik sıralamasında altlarda yer almaktadır.
- Önümüzdeki dönemde doğurganlık oranı kısmen düşecek ancak göç sürecektir. Bu nedenle nicel ihtiyaçlar daha sınırlı olacaktır.
- Nicel ihtiyaçların düzeyi okullulaşma oranlarına bağlı olarak belirlenecektir.

Grup 4: Doğurganlık Oranı Yüksek - Nüfusu Azalan İller

(Bayburt, Kilis)

- Bayburt ve Kilis'in yüksek doğurganlık oranlarına karşın nüfusları azalmaktadır.
- Her iki il de yüksek oranda göç vermektedir.
- Ekonomik ve sosyal gelişmişliğe bağlı olarak bu göçün süreceği öngörülmektedir.
- Toplam nüfus ve genç nüfus azalacaktır. Bu nedenle eğitimde ihtiyaçlar sadece okullulaşma oranlarına bağlı kalacaktır.

► *Tablo 18 ve 19'a bakınız.*

► *Tablo 20 ve 21'e bakınız.*

► *Tablo 22 ve 23'e bakınız.*

► *Tablo
24 ve 25'e
bakınız.*

Grup 5: Doğurganlık Oranı Normal - Nüfus Artış Hızı Çok Yüksek İller
(İstanbul, Antalya)

- İstanbul ve Antalya Türkiye'nin en çok göç alan iki ilidir.
- Şehirli nüfusun doğurganlık oranı normal, hatta Türkiye ortalamasının altındadır.
- Ancak nüfus artış hızı son derece yüksektir.
- Her iki ile yönelik göçün devam edeceği öngörülmektedir.
- Ancak göç hızı düşecektir. Bu nedenle eğitimde nicel ihtiyaçlar azalan hızda sürmeye devam edecektir.

► *Tablo
26 ve 27'ye
bakınız.*

Grup 6: Doğurganlık Oranı Normal - Nüfus Artış Hızı Yüksek İller
(Bursa, Kocaeli, Tekirdağ, Tunceli)

- Bursa, Kocaeli, Tekirdağ, bölgelerindeki ekonomik ve sosyal çekim merkezleri olarak göç almaktadırlar. Bu iller göç almaya devam edeceklerdir.
- Dört ilde doğurganlık oranları Türkiye ortalamasının altındadır. Ancak nüfus artış hızları yüksektir.
- Bursa ve Kocaeli'nin fiziki olarak genişleme olanağı azalmıştır. Bu nedenle göç sınırlı kalacak, bir dönem sonra da duracaktır.
- Bu illerde eğitim ihtiyaçlarını ilk dönemde göçün boyutu daha sonra ise okullulaşma oranları belirleyecektir.

► *Tablo
28 ve 29'a
bakınız.*

Grup 7: Doğurganlık Oranı Normal - Nüfus Artış Hızı Düşük İller
(Kütahya, Manisa, Uşak, Çankırı, Eskişehir, Kırıkkale, Sakarya, Kırklareli, Düzce, Aydın, Balıkesir, Denizli, Bilecik, Çanakkale)

- Bu illerin önemli bölümü Ege Bölgesi'ndeki ve bölgeye komşu illerden oluşmaktadır.
- Bu gruptaki iller demografik göstergeleri itibariyle giderek istikrara kavuşmaktadır.
- İllerin tamamında doğurganlık oranları normal standartlara ulaşmıştır ve buna bağlı olarak nüfus artış hızları yavaşlamıştır.
- Bu illerde nüfus artış hızının mevcut düzeyini koruması öngörülmektedir.
- Bu iller muhtemelen çok sınırlı olarak göç alıp vereceklerdir. Nüfus, daha çok illerin kendi demografik nitelikleri ile belirlenecektir.
- Bu illerde daha çok okullulaşma oranına bağlı nicel ihtiyaçlar olacaktır. Sınırlı nüfus artışına bağlı olarak ihtiyaçlar da çok sınırlı olacaktır.

Grup 8: Doğurganlık Oranı Normal - Nüfus Artış Hızı Çok Düşük İller

(Burdur, Amasya, Bolu, Giresun, Rize, Samsun, Kırşehir)

- Bu illerin tamamında doğurganlık oranları normal standartlara yaklaşmıştır.
- Ancak bu illerde nüfus artış hızı, yüksek orandaki göçler nedeniyle çok düşüktür.
- Önümüzdeki dönemde bu illerden göç azalarak sürecektir.
- Bu illerden daha çok genç nüfusun göç edeceği öngörülmektedir. Buna bağlı olarak doğurganlık oranı da gerileyecektir.
- Eğitimde nicel ihtiyaçlar okullulaşma oranlarına bağlı olarak belirlenecektir.

► Tablo
30 ve 31'e
bakınız. ►

Grup 9: Doğurganlık Oranı Normal - Nüfusu Azalan İller

(Artvin, Bartın, Çorum, Karabük, Kastamonu, Sinop, Zonguldak, Edirne)

- Doğurganlık oranlarının normal standartlarda olmasına karşın bu illerde nüfus azalmaktadır.
- Edirne dışındaki tüm iller önemli ölçüde göç vermektedir.
- Edirne'de nüfus net gerileme oranı giderek düşmektedir.
- Edirne'de nüfus göçten ziyade bu gelişme nedeni ile azalmaktadır.
- Diğer illerin nüfusları oldukça küçüktür. Ekonomik ve sosyal ihtiyaçlar nedeni ile göç sürecektir.
- Bu illerde nüfusun azalmasına bağlı olarak nicel ihtiyaçlar sadece okullulaşma oranlarına bağlı olarak belirlenecek ve çok sınırlı kalacaktır.

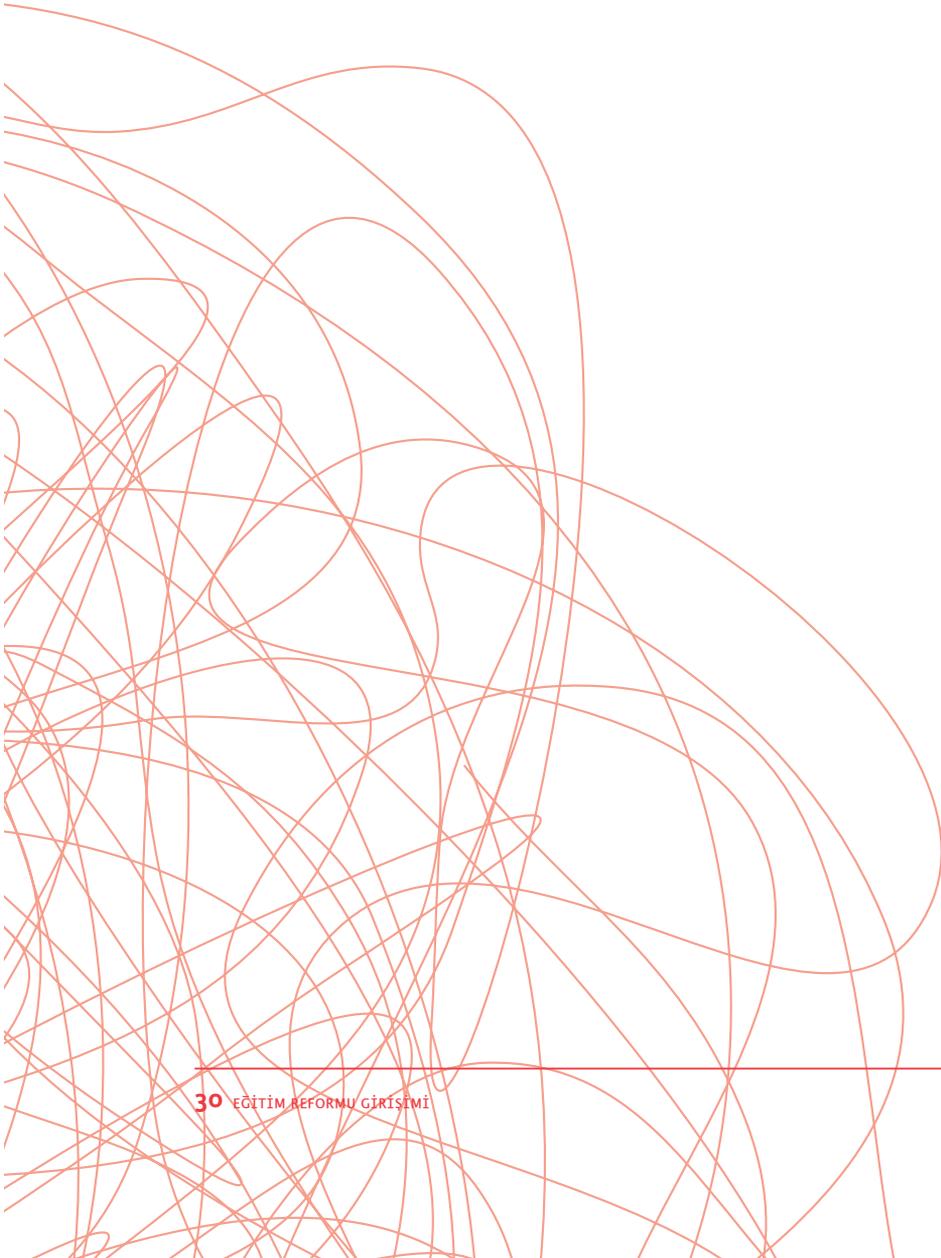
► Tablo
32 ve 33'e
bakınız. ►

Grup 10: Doğurganlık Oranı Normal - Nüfus Artış Hızı Normal İller

(Adana, Trabzon, Yalova, İzmir, Muğla, Ankara, Malatya, Isparta)

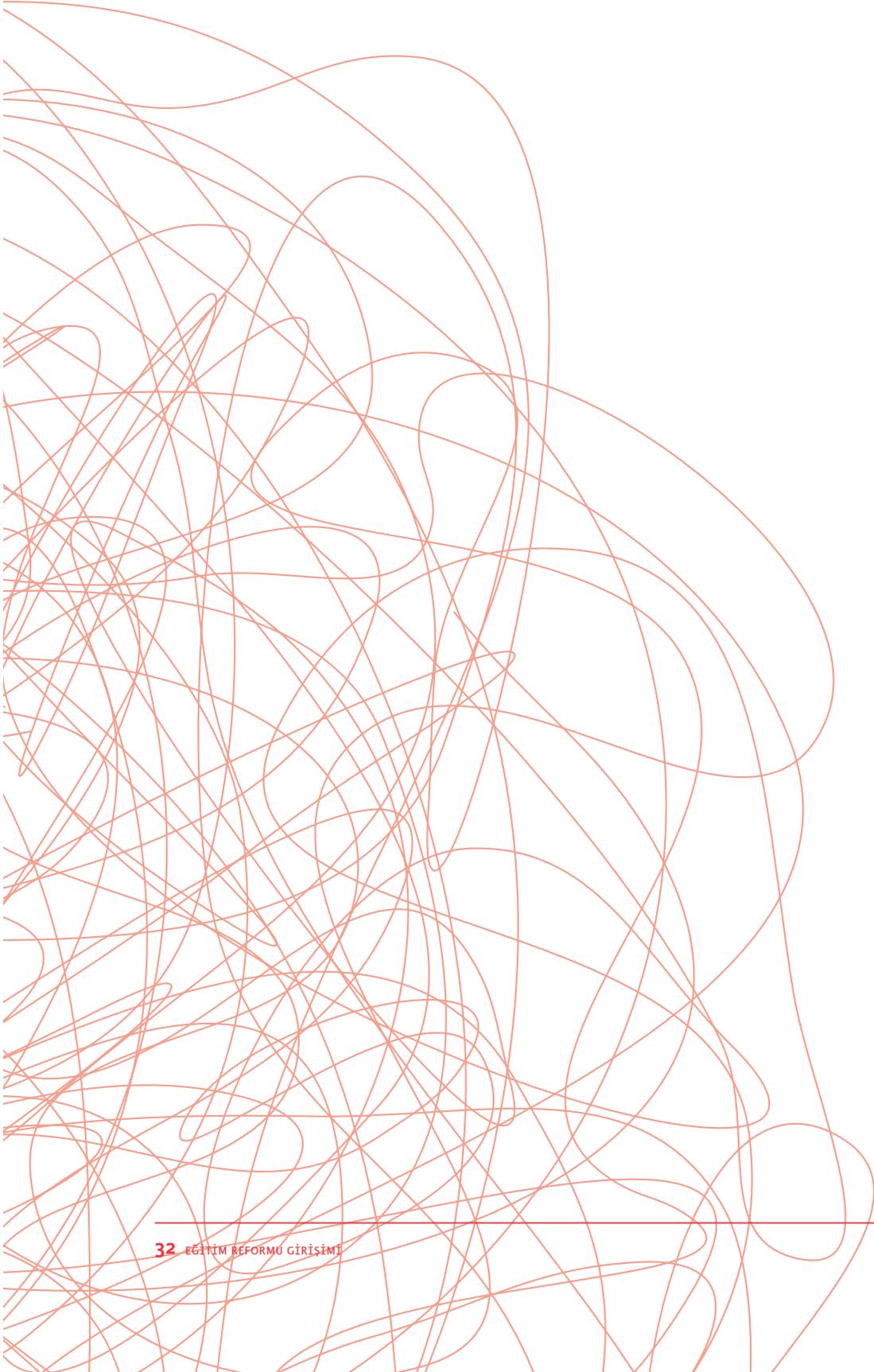
- Bu illerin nüfus artışları büyük ölçüde şehirli nüfusun artışından kaynaklanmaktadır.
- Hem doğurganlık oranı hem de nüfus artış hızı normal standartlara çok yakındır.
- Nüfus artışı giderek istikrar kazanmaktadır.
- Bu illerin, ekonomik ve sosyal gelişmişlikleri nedeni ile çekim merkezleri olacağı açıktır.
- Ancak bu iller artık sınırlı göç alacaktır.
- Okullulaşma oranları, Isparta, Malatya ve Trabzon dışındaki illerde oldukça yüksektir.
- Bu üç ilde ise nicel ihtiyaç, sınırlı nüfus artışına ve alınacak göçe bağlı olarak belirlenecektir. Diğer illerde okullulaşma oranlarındaki gelişme daha belirleyici olacaktır.

► Tablo
34 ve 35'e
bakınız. ►

3. BÖLÜM

AVRUPA VE TÜRKİYE AVRUPA BİRLİĞİ'NDE DEMOGRAFİ ÖNGÖRÜLERİ VE TÜRKİYE İLE KARŞILAŞTIRMA

GİRİŞ

Avrupa Birliği'ne tam üyelik Türkiye'de bir dizi ekonomik, hukuki ve toplumsal yapısal değişiklik başlatmıştır. AB'nin Türkiye'de geleceğe dair tahmin veya planlar yapılmasında önemli rol oynayacağı açıktır. Bu sebeple, araştırmanın bu bölümü, AB ile ilişkili öngörü, karşılaştırma ve analizlere ayrılmıştır.

Üç ana sorunun yanıtlanması amaçlanmaktadır:

- 1) Türkiye'de yaşanan demografik değişim süreci esnasında AB nüfusunda ne gibi değişiklikler yaşanacaktır?
- 2) AB ve Türkiye'nin şimdiki nüfus trendlerini ve 2025'e kadar nüfus öngörülerini karşılaştırsak ortaya nasıl bir tablo çıkar?
- 3) Hem AB hem de Türkiye'deki iki kilit nüfus grubu, gençler (eğitim çağındaki nüfus) ve işgücü çağındakilerdir. Bu iki ana grubun karşılıklı etkileşimini ve Türkiye'deki nüfusun AB karşısında sağlayacağı olanakları ve oluşturacağı sınırlamaları incelersek ne gibi saptamalara ulaşabiliriz?

III.1 AVRUPA BİRLİĞİ'NDE DEMOGRAFİ VE NÜFUS ÖNGÖRÜLERİ

Uluslararası kurumların, AB'de, Avrupa'nın AB'ye üye olmayan ülkelerinde ve Avrupa'nın yakın çevresindeki ülkelerde demografi ve nüfus öngörülerine ilişkin istatistiksel araştırmaları bulunmaktadır. AB ve yakın çevresine ilişkin öngörülerde bulunulurken, uluslararası kurumların yapmış olduğu bu çalışmalardan faydalanılmıştır. Kullanılan kaynaklar ve ait oldukları kurumlar şöyledir:

- Eurostat, AB ülkelerine ait demografi ve nüfus bilgilerini, hem geçmişe ve hem de bugüne ait olarak, belli standartlar çerçevesinde düzenli olarak yayınlamaktadır. Ne var ki, geleceğe dönük demografi öngörülerini yapan ve bu konuda sürekli yenilenen bilgileri depolayan bir kurum, AB içinde veya Avrupa'da bulunmamaktadır.
- Odak noktası, daha çok yaşlanan nüfus ve sosyal güvenlik sistemi olan AB, sıklıkla bu konularda öngörü çalışmaları yapmaktadır. Avrupa Konseyi'nin hazırladığı, **Avrupa'da Aktif Yaşlanma (Active Ageing in Europe)**, bu konuda en güncel ve kapsamlı çalışmadır. Avrupa Nüfus Komitesi, her yıl Avrupa Konseyi'ne üye 45 ülkeyi kapsayan **Rapor: Avrupa'da Demografik Gelişmeler (The Report: Demographic Developments in Europe)** çalışmasını yayınlamaktadır. Bu rapor da yalnız geçmişe ve günümüze ait verileri sunmakta ve öngörülerde bulunmamaktadır. Avrupa Demografik Gözlemevi birimi de, AB'ye bağlı olarak, üye ülkelerin demografi ve nüfus gelişmelerini izlemektedir.
- Birleşmiş Milletler, dünya ve ülke nüfuslarına ilişkin öngörü çalışmaları yapan en önemli kurumdur. Her iki yılda bir, dünya geneli ve tüm dünya ülkeleri için, BM'nin Nüfus Dairesi 50 yıl vadeli, ayrıntılı öngörü çalışmaları yayınlamaktadır.

- Bir diğerk önemli kaynak da, ABD hükümetine bağılı Birleşik Devletler Nüfus Bürosu'dur. Bu kurum, her yıl tüm dünya ülkelerini kapsayan demografi öngörü çalışmalarını yapmaktadır. Bu araştırmanın bulguları, yıllık olarak **Küresel Nüfus Profili (Global Population Profile)** adlı raporlar halinde yayınlanmaktadır.

III.1.1. AVRUPA'DA DEMOGRAFİK TRENDLER

Nüfusa ilişkin konularda, Avrupa kıtasının birtakım toplu özellikler gösterdiğini görüyoruz. Avrupa olarak nitelenen coğrafyadaki aşağı yukarı tüm ülkeler, birbirlerine çok yakın ya da benzer özellikler taşıyan demografik süreçlerden geçmektedir. Avrupa genelinde, demografik sürecin üçüncü ve son aşaması yaşanmaktadır. Bu aşamaya ait tüm özellikler, Avrupa nüfusu genelinde incelenebilir.

▶ Avrupa nüfusunun ortak özelliklerine baktığımızda şu noktalar dikkat çekicidir:

▶ *Avrupa demografik trendleri için Tablo 36'ya bakınız.*

Avrupalı azalacak

Avrupa'nın tüm ülkelerinde nüfus artışı durdu. Bu duraklamanın ardından azalma başlıyor. Hatta pek çok Avrupa ülkesinde azalma başladı bile. Üstelik, yaşanan bu azalma tarihi bir ilki oluşturacak kadar keskin bir düşüş çizgisi izliyor. Yeni bir demografik sürecin başlaması ve Avrupa nüfusunun yeniden artması ancak 100 - 150 yıllık bir süreç ertesinde mümkün olabilecek.

- Avrupa'daki tüm ülkelerde, nüfus artışı düşmektedir. Çünkü, "net yenilenme oranı" veya "toplam doğurganlık oranı" olarak isimlendirilen gösterge, nüfusun artışı için ihtiyaç duyulan 2,05 - 2,10 düzeyinin altına düşmüştür. Bu gösterge, belirtilen düzeyin altından itibaren belirli bir süre sonra mutlak nüfus artışı önce durmakta, ardından negatif dönmektedir. Böylelikle, bu göstergenin düşmesine bağılı olarak, belirli bir dönem içinde tüm ülkelerde mutlak nüfus azalmaya başlayacaktır. Nüfus artışının yeniden hızlanması, yani bir ülkenin net yenilenme oranının yeniden 2,05 - 2,10 rakamına ulaşması ve üzerine çıkması, normal koşullarda en az 100 - 150 yıllık bir süreci gerektirmektedir.

Avrupalılar daha uzun yaşıyor, daha az doğuruyor ve nüfus hızla yaşılanıyor

Tıbbi gelişmeler ve sosyal güvenlik sistemi Avrupa genelinde, yaşam sürelerini uzatıyor. Bununla beraber sosyal değişimlerle paralel olarak doğum oranı azalıyor. Ancak ölüm oranı da yükseliyor, çünkü Avrupa nüfusu giderek yaşılanıyor.

- Avrupa ülkelerinin çoğunda nüfus şimdiden azalmaya başlamıştır. Henüz nüfusun azalması sürecine girmeyen ülkelerde de yakın bir dönemde düşüşler başlayacaktır. 2002 yılı itibarıyla, Avrupa geneli ve çevresinde, nüfus artış hızı negatif seviyede veya sıfırın çok az üzerindedir. Bu rakamların, net yenilenme oranı için kritik eşik sayılan 2,05 - 2,10'un altına düşmesi ile birlikte çoğu ülke mutlak nüfusun azalması sürecine girmiştir. İncelemede yer alan 32 ülke içinde, nüfus artış hızı en yüksek olan Lüksemburg'da bile, nüfus artış hızı yüzde 1,3'tür. Ardından yüzde 0,5 ile Fransa ve Hollanda gelmektedir.

- Nüfus artış hızını iki ana gösterge belirler: Kaba doğum ve kaba ölüm oranları.
- Bunlardan birincisi, kaba doğum oranı, Avrupa ülkelerinde yaşanabilecek en düşük seviyeler olan binde 8 - 10 aralığında veya bu orana çok yakın düzeylerde seyretmektedir. Avrupa kıtasında kaba doğum oranı tarihinin en alt noktasında bulunmaktadır ve bu oranın tekrar yukarı dönmesi 100 - 150 yıllık bir süreci alacaktır. Giderek yaşlanan nüfus nedeniyle doğum yapabilecek 15 - 49 yaş grubu kadın sayısındaki azalma, kaba doğum oranını azaltmaktadır.
- Her türlü teknolojik ve tıbbi gelişme ile sosyal güvenlik sisteminin olumlu etkilerinin yaşam süresini uzatmasına karşın, Avrupa genelinde kaba ölüm oranı da yükselmektedir. Bunun sebebi, Avrupa'da nüfusun yaşlanmasıdır. Bu oran, gittikçe yükselerek, incelenen tüm ülkelerde binde 10 ve üzerine çıkmaktadır.
- Sonuç olarak, Avrupa'daki nüfusa dair en vurucu bulgu, nüfusun giderek yaşlanmasıdır. Dahası, bu trend hızla devam edecektir. Yaşlanma sürecinin arkasında Avrupa kıtasının demografik sürecin üçüncü aşamasına girmesi bulunmaktadır. Öngörülere göre, en az 50 yıl daha nüfus yaşlanmaya devam edecektir.

III.1.2. AVRUPA'DA MUTLAK NÜFUS GELİŞMELERİ

25 AB ülkesi, üç AB aday ülke ve dört AB komşusu ülkede 2050 yılında oluşacak mutlak nüfus verileri incelendiğinde, şu saptamaya varılmaktadır: Avrupa genelinde, özellikle de AB'de oluşan demografik trendler, Avrupa kıtasında orta - uzun vadede nüfusun azalmasına yol açacaktır. Bu sebeple, AB toplam nüfusunda, 2002 - 2050 yılları arasında adeta bir büyük ülkenin nüfusu yok olacaktır. Avrupa'daki nüfus trendleri incelendiğinde şu sonuçlara varılır:

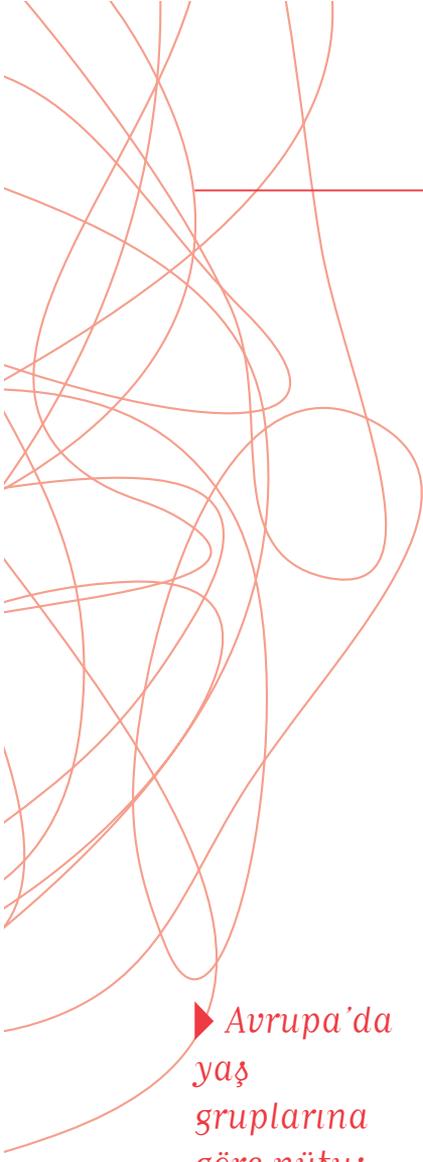
- İncelenen 25 AB ülkesinin, Fransa ve İrlanda hariç, hepsinde nüfus mutlak olarak gerileyecektir. AB toplam nüfusu, 2002 yılında 453,4 milyon iken, yaklaşık 53,5 milyon kayıpla, 2050 yılında 399,8 milyona inecektir.
- Bazı ülkelerde, 50 yıllık dönemdeki nüfus azalması oranı yüzde 30'lara kadar çıkacaktır.
- Avrupa'nın kalabalık sayılan ülkeleri de, nüfusun azalmasından etkilenecektir. AB'nin en yüksek nüfuslu altı ülkesinde (Almanya, Fransa, İngiltere, İtalya, İspanya, Polonya) toplam nüfus 2002 yılında 338,9 milyon iken, 2050 yılında 301,9 milyon olacaktır. Özellikle Almanya, İspanya ve İtalya'da nüfus önemli ölçüde azalacaktır.

Türkiye, AB'de genç nüfusa sahip tek ülke olacak

AB, çevresi ve yeni üye ülkelerin hepsinin nüfusu azalma sürecine girmiş bulunuyor. Türkiye'de ise bu azalma, dengelenme şeklinde yaşanacak. Sonuç olarak Türkiye, genç nüfusa sahip bir demografik çizgi izleyen tek ülke olacak.

- AB nüfusunun azalmasını, genişleme süreciyle üye sayısının artırılması da engellemeyecektir. Henüz AB içinde yer almayan ancak yakın bir gelecekte AB üyesi olacağı öngörülen Bulgaristan, Romanya ve Hırvatistan'da da mutlak nüfus önemli ölçüde gerileyecektir. Bu üç ülkenin 2002 yılında 34,3 milyon olan nüfusları 2050 yılında 25,8 milyona inecektir.

► Avrupa'da mutlak nüfus gelişmeleri için Tablo 37'ye bakınız. ►

► Avrupa'da yaş gruplarına göre nüfus gelişmeleri için Tablo 38 ve 39'a bakınız. ►

- Nüfus, AB'nin yakın çevresinde de benzer bir eğilim göstermektedir. AB'nin dört önemli komşusu İsviçre, Norveç, Rusya ve Ukrayna'da da nüfus gerileme trendi içinde olacaktır. Avrupa'da Türkiye dışında nüfusu artış trendi içinde olan ülke görülmemektedir.
- Sosyal güvenlik sistemi, emeklilik ve sağlık harcamalarının üzerindeki baskıyla, işgücü ihtiyacı Avrupa ülkelerinde mutlak nüfusun gerilemesi ile birlikte iyice artacaktır. 65 yaş ve üzerindeki nüfusun, toplam nüfus içindeki payı hızla artacaktır. Yaşam süresinin de devamlı uzadığı unutulmamalıdır. Demografik süreç ve yaşam beklentisinin uzaması, 2050 yılında Avrupa ülkelerinde 65 yaş ve üzeri nüfusun toplam nüfus içindeki payını yüzde 29'a yükseltecektir. Bu oran, 399,8 milyonluk nüfusta 115,9 milyon kişiye karşılık gelmektedir.
- 65 yaş ve üzeri nüfus, İspanya'da yüzde 37'ye ve bazı ülkelerde yüzde 40'lara yaklaşmaktadır.

III.1.3. AVRUPA'DA YAŞ GRUPLARINDA MUTLAK GELİŞMELER

Daha önce belirtildiği gibi, Türkiye ve Avrupa farklı demografik trendleri yaşamaktadır. Diğer bir deyişle, Türkiye, Avrupa'nın izlediği demografik süreci yaklaşık 50 yıl geriden izlemektedir. Bunun sonucu olarak, yaş gruplarındaki mutlak nüfus gelişmeleri de farklı biçimlenmektedir.

AB'deki nüfus gelişmelerinin, yaş gruplarına bölünerek incelenmesi, AB'ye tam üyelik sürecinde bulunan Türkiye açısından önemli bulgular elde edilmesini sağlar. Bu analizler sayesinde, Türkiye'nin önündeki olanakların yanı sıra, karşısındaki sınırlamalar da açıkça ortaya çıkar.

Bu amaçla gerçekleştirilen incelemede, Türkiye'nin AB'ye tam üyelik süreci göz önünde bulundurularak 2002 - 2025 dönemi büyüteç altına alınmıştır. Çalışmada, Birleşik Devletler Nüfus Bürosu'nun, *Küresel Nüfus Profili 2002 (Global Population Profile 2002)* verilerinden yararlanılmıştır. 25 AB üyesi ülke, üç üye olacak ülke ile dört komşu ülkenin 2002 ve 2025 yılları itibarı ile mutlak nüfus büyüklükleri sekiz ayrı yaş grubu için karşılaştırmalı ve ayrıntılı olarak incelenmiştir. Buna ek olarak, 25 AB üyesi ülkede toplam nüfusun eşdeğer yaş grupları esasıyla dağılımı gözlenmiştir. Bu incelemeyle şu sonuçlara ulaşılmıştır.

- **Nüfus çok az artacak:** AB'ye üye 25 ülkede, 2025 yılına kadar toplam nüfus çok küçük bir artış göstermektedir. AB üyesi ülkelerin nüfusu 453,4 milyondan 456 milyona yükselecektir.
- **Doğumlar azalacak:** Yeni doğan ve çocuk nüfusu azalacaktır. Eğitim çağı öncesindeki nüfus olarak adlandırılan 0 - 4 yaş grubu, mutlak olarak azalmaktadır ve bu grubun nüfus içindeki payı yüzde 5,2'den yüzde 4,5'e düşecektir.
- **Öğrenci sayısı düşecek:** 5 - 15 yaşındaki, yani temel eğitim çağındaki nüfus mutlak olarak azalmaktadır. Bu grubun toplam nüfus içindeki payı yüzde 17,7'den yüzde 14,7'ye inecektir.
- **İşgücü eriyecek:** AB'nin işgücünde ciddi bir azalma yaşanacaktır. İşgücü çağındakileri temsil eden birincil grup olan 20 - 44 yaş grubu nüfusta yaklaşık 30 milyonluk bir düşüş gözlenecektir. Bu gruptaki nüfus, 165,2 milyondan 136,3 milyona inecektir. 20 - 44 yaş grubunun nüfus içindeki payı, yüzde 36,4'ten yüzde 25,9'a düşecektir.

- **Orta yaş grubu genişleyecek:** İkincil işgücünü temsil eden ancak farklı özelliklere sahip olan 45 - 64 yaş grubunun mutlak nüfusu ise artış göstermektedir. Bu grubun nüfusu 111,6 milyondan 132,4 milyona, nüfus içindeki oranı da yüzde 24,6'dan yüzde 29'a yükselecektir.
- **Avrupa yaşlanacak:** Asıl büyük artış, 65 yaş ve üzeri nüfusta yaşanacaktır. Bu grubun sayısı, mutlak olarak 73,2 milyondan, 2025 yılında 100 milyona çıkacaktır.

Avrupa işgücü açığı yaşayacak

Avrupa'da 2000 - 2025 döneminde eğitim çağı ve işgücü çağı nüfusunda mutlak açık ve ihtiyaç oluşacaktır.

III.2 AVRUPA BİRLİĞİ - TÜRKİYE KARŞILAŞTIRMASI

AB'ye tam üyelik konusu tartışılırken, söz sıklıkla Türkiye'nin şimdiki nüfusuna ve gelecekteki nüfus potansiyeline gelmektedir. Çoğu zaman, AB'deki ve hatta Türkiye'deki gözlemciler için "ürkütücü bir kalabalık" oluşturduğu söylenen Türkiye nüfusunun ne gibi bir potansiyel sunduğu ancak karşılaştırmalı bir analizle anlaşılabilir. Diğer bir söylemle, Türkiye'nin nüfus potansiyeli değerlendirilirken sadece Türkiye'nin verilerinin incelenmesi eksik bir tablo ortaya koymaktadır. AB ile Türkiye'nin demografi ve nüfus öngörülerini karşılaştırmalı ve Türkiye için değerlendirme bu çerçevede yapılmalıdır.

Karşılaştırmalı analiz, yedi ana tespiti ortaya koymaktadır:

1) AB'nin Türkiye'ye ihtiyacı

Türkiye'nin AB ülkelerinin pek çok alanda gerisinde olduğu sık sık yakınılan bir konudur. Türkiye, gerçekten de Avrupa kıtasının demografik geçiş sürecini 50 yıl geriden izlemektedir. Oysa, sözü edilen gerilik demografik geçiş süreçleri alanında olumlu bir açılım olanağı oluşturmaktadır. Türkiye'de nüfus artış hızı düşmekle birlikte nüfus artışı sürmektedir. İstatistikler, 2050 yılında, 25 AB üyesi ülkenin toplam nüfusunun 399,8 milyon olacağını göstermektedir. Aynı yıl, Türkiye'nin nüfusu ise 98 milyon olacaktır. Dolayısıyla, 21. yüzyılın ilk yarısında AB'nin nüfus ihtiyacını karşılayacak en yakın ve en uygun ülke Türkiye haline gelmektedir.

AB, Türkiye'ye büyük ihtiyaç duyacak. Çünkü AB'nin çalışma gücü ihtiyacını karşılayacak tek yakın ülke Türkiye.

2) Avrupa kendini yenileyemiyor, göç alacak

Avrupa 1960'lı yılların başından itibaren, eskisinden çok farklı bir demografik süreç yaşamaktadır. Hatırlanacağı gibi, 1960'lı yıllarda da Avrupa, işgücü çağındaki nüfus açığı ile karşılaşmıştı. Bugün ise, farklı bir nüfus krizi söz konusudur. Zira, nüfus artışı sağlayacak ve nüfusu yenileyecek genç ve doğurgan nüfus sürekli azalmaktadır. Tüm Avrupa kıtasında nüfusun net yenilenme hızı, nüfus artışını sağlayan 2,05 - 2,10 sayısının altına düşmüştür. Bu demek oluyor ki, Avrupa kıtası nüfusun net yenilenme sürecine ancak 200 - 300 yıl sonra tekrar girebilecektir.

2050 yılında 400 milyon AB'liye karşılık 98 milyon Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olacak.

Net yenilenme hızını birkaç yüzyıldan önce artırmanın ve tekrar nüfus artış sürecine girilmesini sağlamanın tek yolu, dışardan genç göçmen alınmasıdır. Bu yöntem Avrupa nüfusunda milliyet ve ırklann büyük ölçüde karışması anlamına da gelecektir. Avrupa tarihine baktığımızda milliyetçilik ve hatta ırksal çatışmalar adına çok kan döküldüğü görülmektedir. Yabancı düşmanlığının yaygın olduğu Avrupa için, göçmen toplumu haline gelmek zor bir karardır. Türkiye, bu açıdan Avrupa'nın yakın coğrafyasına ve kimliğine en yakın ve sayıca en önemli genç nüfus potansiyeline sahip ülke konumundadır.

Avrupa nüfusu ancak 200 - 300 yıl sonra çoğalmaya başlayabilir. Avrupa göç almak zorunda.

3) Avrupalılar daha çok çalışmak zorunda

Daha önce sözü edildiği gibi, Avrupa nüfusu yaşıyor. 2050 yılına kadar AB'de çalışma çağındaki nüfus, mutlak olarak azalacaktır. AB işgücü açığını, çalışma yaşını yükselterek kapatmayı hedeflemektedir. Tahminlere göre, emeklilik yaşı 65'e kadar yükselecektir.

Ancak, AB ülkelerinde daha çok çalışılsa da, genç işgücü ihtiyacı kapatılamayacaktır. Türkiye'de ise buna zıt bir durum söz konusudur. 2025 yılında nüfus, 90,2 milyona, 20 - 44 yaş arası nüfus ise 33,7 milyona yükselecektir. Bu rakamın, 2000 yılında 26,5 milyon olduğu düşünülürse, 7,2 milyonluk bu artışın azımsanamayacak boyutta olduğu görülür. Özellikle, tüm Avrupa ülkelerinde nüfusun azaldığı düşünülürse, Türkiye'nin neden AB'nin genç işgücü açığını kapatma potansiyeline sahip tek ülke konumunda olduğu daha iyi anlaşılabilir.

Avrupa, işgücü açığını kapatmak için emeklilik yaşını yükseltmeyi planlıyor.

Buna karşılık, günümüzde "Avrupa Kalesi" betimlemesine yol açan sıkı vize uygulamaları ve yoğun sınır kontrollerinin bir anda yerini davetkar bir Avrupa'ya bırakacağını düşünmek hata olur. Avrupa'da ekonomik durgunluk, yüksek işsizlik, entegrasyon sorunları ve benzeri nedenler dışardan işgücü alımına sıcak bakılmasını engellemeye devam edecektir. Buna karşılık, Avrupa eğitim düzeyi, katma değeri, tecrübesi yüksek işgücünün, yani nitelikli elemanların alımına yönelecektir. Bu tip eğitilmiş işgücünün alınması, büyük ihtimalle dünyanın her yerinden gerçekleştirilmeye çalışacaktır. Yine, Türkiye'nin coğrafi ve kimliksel yakınlık nedeniyle daha yakın bir işgücü potansiyeli arz ettiği göz ardı edilemez.

Avrupa'ya yönelik işgücü göçü bu ülkelerde dirençle karşılaşılabılır.

4) AB'de iç talebin azalması, ekonomik durgunluğa neden olabilir

Avrupa genelinde nüfusun yaşlanması, AB'de ekonomik durgunluğu da beraberinde getirmektedir. Genç nüfusun yarattığı canlı iç talebin ve girişimciliği besleyen ekonomik dinamizmin ortadan kalkmasıyla beraber Avrupa ekonomileri teklemeye başlayacaktır. Bu açıdan da Türkiye, Avrupa için genç ve satın alma gücü sürekli artacak nüfusu ile önemli bir hedef kitle oluşturmaktadır. Ne var ki, AB, Gümrük Birliği anlaşması sayesinde, Türkiye'nin bu potansiyelinden yararlanma olanağına zaten sahiptir. Yine de, tam üyelik sürecinin işlemediği varsayılsa bile Türkiye, Avrupa için vazgeçilmez konumdadır. Dolayısıyla, ekonomik bağların kuvvetlenmesiyle, siyasi ve toplumsal ilişkiler de sıkılaşacaktır.

Yaşlanan nüfus ekonomik durgunluğa yol açabilir.

5) Sosyal güvenlik sistemi risk altında

AB ülkelerini, pek çok diğer ülke vatandaşları nezdinde çekici hale getiren ve AB üyeliğinin arzulanmasına yol açan etkenlerden biri, sosyal güvenlik sisteminin kuvvetliliğidir. AB nüfusunda yaşlanmanın en önemli sonucu ise, sosyal güvenlik sisteminin içine düşeceği kriz olacaktır. Yaşlı ve emekli nüfustaki hızlı genişlemeye karşın çalışan nüfusun azalması sosyal güvenlik fonlarının boşalmasına yol açacaktır. Avrupa ülkeleri, bu sorunu öncelikle emeklilik yaşını yükseltme formülüyle çözmeye çalışmaktadır. Buna rağmen, 2050 yılına kadar olan süreçte çalışan ve emeklilik sistemine katkı sağlayan nüfusun artırılması gerekmektedir. Türkiye bu açıdan çalışan nüfus potansiyeli ile Avrupa'nın işgücü piyasasına ve sosyal güvenlik sistemine katkı sağlama potansiyeline sahip ülke konumundadır.

Nüfus yaşlanması sosyal güvenlik sistemlerini tehdit edebilir.

6) Türkiye'nin nüfusu Avrupa'yı ürkütebilir

Türkiye için sosyal ve ekonomik fırsatlar yaratan öngörüler, AB ülkeleri için siyasi tehdit olarak algılanmaktadır. Özellikle, Türkiye'nin 2025 ve sonrasında Avrupa'nın en fazla nüfuslu ülkesi konumuna gelmesi ve 2050 yılında AB nüfusunun beşte birini oluşturması gibi öngörüler, Avrupa içinde olumsuz unsurlar olarak değerlendirilmektedir. Ankara'nın tam üyelik çabası olumlu sonuç verirse ve bunun gerçekleştiği dönemde AB'nin şimdiki idari yapısı korunursa, Türkiye nüfus çoğunluğuyla AB'nin idari ve karar merkezlerinde ağırlıklı bir konuma ulaşacaktır. Yıllarca, Avrupa ailesinin bir parçası olup olmadığı tartışılan bir ülkenin birden AB'nin idari ve karar organlarında lider ülke haline gelmesi ihtimalinin yarattığı korku belki de doğal karşılanmalıdır.

Türkiye AB'ye tam üye olursa idari ve karar organlarında büyük ağırlığa sahip olacaktır.

7) Avrupa'nın güvenlik geleceğine katkı

Sovyet Bloku'nun çözülüşü Avrupa'nın güvenlik ihtiyacını ortadan kaldırmamıştır. 1990'dan bu yana Avrupa, hem kendi kalbinde hem de yakın coğrafyasında yaşanan pek çok savaşın etkisi altında kalmıştır. 11 Eylül saldırılarının ardından iyice tırmanan terör tehdidinin yanı sıra Avrupa, çevre ülkelerdeki organize suç örgütlerinin de kuşatması altındadır. Yaşlanan ve yeterince artmayan Avrupa nüfusu, yukarıda sözü edilen koşulların doğurduğu güvenlik ihtiyacına yanıt verecek yapılanmaları besleyememektedir. Güvenlik konusunda farklı kanallardan destek gereği doğmaktadır.

Ortak bir Avrupa Ordusu ve diğer güvenlik kurumlarının yaratılmasının planlandığı günümüzde, güvenlik alanında çalışabilecek potansiyel genç nüfus giderek azalmaktadır. Türkiye bu açıdan da, genç ve aktif nüfusu ile Avrupa'nın güvenlik geleceğine katkı sağlayacak konumdadır.

Avrupa, güvenlik kurumlarına yetecek genç nüfusa ihtiyaç duyacaktır.

4. BÖLÜM

EĞİTİLMİŞ İŞGÜCÜ: OKULLULAŞMA ORANI VARSAYIMLARINA BAĞLI ÇALIŞMA ÇAĞINDAKİ NÜFUSUN EĞİTİM DÜZEYİ ÖNGÖRÜLERİ

GİRİŞ

Bu bölümde yapılan çalışmanın temel amacı Türkiye'nin AB karşısında eğitimli ve vasıflı işgücüne ulaşma olanaklarının ve potansiyelinin incelenmesi ve ortaya konulmasıdır.

Daha önce de vurgulandığı gibi, Türkiye yaşanan Avrupa karşısında genç nüfusu ile özellikle işgücü açığının kapatılması konusunda önemli bir avantaja sahiptir. Ancak önemli olan, bu genç nüfusun eğitim düzeyinin yükseltilerek AB standartlarına ulaştırılmasıdır.

Yukarıdaki saptamadan hareketle hazırlanan bu bölümde, çalışan nüfusun eğitim düzeyinin nasıl ve ne ölçüde yükseltilebileceği incelenmektedir.

IV.1 METODOLOJİ VE VARSAYIMLAR

- Bu öngörüler hazırlanırken, eğitim düzeyi ölçülecek ve yükseltilecek çalışma çağındaki nüfus, 25 - 44 yaş grubu olarak kabul edilmiştir. Bu seçimin iki temel nedeni vardır:
 - Bu çalışma 2005 - 2025 dönemine ilişkin öngörülerde bulunmaktadır. 20 yıllık bir dönemi kapsayan çalışma için yine 20 yaş aralığına (25 - 44) sahip bir grup seçilmiştir.
 - 2005 - 2025 döneminde okullulaşma oranlarının artırılması sonucu eğitim düzeyi yükselecek öğrenci grubu, 2025 yılına gelindiğinde 25 - 44 yaş grubu çalışma çağı nüfusunu oluşturacaktır.
- 2005 - 2025 yıllarında okullulaşma oranlarında iyileşme sağlanarak 2025 yılında 45 yaş ve üzeri grubu oluşturacak olan çalışma çağındaki nüfusun eğitim düzeyini yükseltmek mümkün değildir.
- 2005 - 2025 yıllarında okullulaşma oranı varsayımları ile 2025 yılındaki çalışma çağı nüfusunun (25 - 44 yaş) eğitim düzeyi arasında doğrudan ilişki kurularak öngörülerde bulunmaktadır.
- İlköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim gruplarında okullulaşma oranlarında iyileşme varsayımlarında bulunularak çalışma çağındaki nüfusun eğitim düzeyi öngörülmesi yapılmaktadır. Bu öngörüler yapılırken bazı varsayımlarda bulunmaktadır:
 - Çalışma çağı nüfusu öngörülmesi sadece 2025 yılı için yapılmaktadır. 2005 sonrası diğer ara yıllarda, örneğin 2015 yılı için bile iyileşme yetersiz kalmaktadır. Çünkü süre sınırlıdır ve 2015 yılında çalışan nüfus içinde 35 - 44 yaş grubunun eğitim düzeyi, bugünkü düşük verileri taşımaya devam edecektir. Bu nedenle öngörüler, eğitim düzeyinin yükseldiği varsayılan 2025 yılı için yapılmaktadır.
 - İlköğretimde 2010 yılına kadar toplam, kız, erkek net ve brüt okullulaşma oranlarının yüzde 100 olacağı; benzer bir şekilde, 8 yıllık zorunlu ilköğretimin her öğrenci tarafından bitirileceği varsayılmaktadır. Böylece okuma-yazma bilmeyen ve bir okul bitirmeyenlerin oranının yüzde 0 olacağı varsayılmaktadır. Bu varsayım elbette bir temennidir ancak ciddi bir hedef olarak alınmalıdır. Aksi takdirde 2025 yılında bile

25 - 44 yaş grubu içinde halen okur-yazar olmayan veya bir okul bitirmeyenler olacaktır. Bu alanda ciddi bir seferberlik şarttır.

- 2005 yılından itibaren her beş yıl için okullulaşma oranı hedefleri ortaöğretim (lise ve dengi) ile yükseköğretim için artırılmaktadır. Bu gruptaki okullulaşma oranlarında gerçekleştirilecek artışlar, 5 - 10 yıl içinde çalışma çağındaki nüfusun eğitim düzeyinde iyileşme sağlamaktadır. Bu nedenle somut etki ancak dönem sonu olan 2025 yılında açık olarak görülmektedir.
- Ortaöğretimde zorunluluk veya 12 yıllık zorunlu ilköğretim uygulamasına geçilmesi olasılıklarının da senaryolar üzerinde etkisi vardır:
 - Pratikte okullulaşma oranlarının artması güç ve sınırlı olacaktır ve belirli bir zaman dilimine (muhtemelen 10 yıl) yayılacaktır.
 - Okullulaşma oranlarının kısa sürede yükselmesi halinde bile bunun çalışma çağındaki nüfus üzerindeki olumlu etkisi ancak 2015 yılından sonra görülebilecektir. Çünkü bugün ortaöğretimde bulunmayan ve okumayanların tekrar öğrenime dönmesi mümkün değildir. İyileşme ancak sekiz yıllık zorunlu eğitimi tamamlayan ve 14 yaşında olan grubun zorunlu eğitime devam edeceği varsayımı ile mümkün olabilecektir.
 - Bu nedenle senaryolar içinde 12 yıl zorunlu eğitim dikkate alınmamış, ancak bir senaryonun varsayımları 12 yıl zorunlu eğitimin olası varsayımlarına çok yakın kurgulanmıştır.
- Ortaöğretimde genel lise ve meslek lisesi ayrımı da önemlidir. Çalışmamızda ortaöğretim başlığı altında iki okul grubu birlikte değerlendirilmiştir. Bu iki grup arasındaki dağılımı nasıl olacağı ayrı bir çalışma gerektirmektedir.
- Yükseköğretimde okullulaşma oranlarında önemli bir artış görülmektedir. Örgün ve açık eğitimin ikisi birlikte değerlendirilmektedir.
- Yükseköğretimde, okulu bırakanlar, yeniden başka bölüme girenler, gerekli yıl içinde tamamlayamayanlar veya bilinçli olarak mezuniyeti erteleyenler (askerlik gibi nedenlerle) okuyan sayısına göre mezun sayısının düşük kalmasına neden olmakta, bu da yükseköğretimdeki okullulaşma oranı ile eğitim çağındaki nüfusun eğitim düzeyi arasındaki ilişkiyi zayıflatmaktadır.

Çalışmamızda zorunlu olarak bu ilişkinin güçlü olduğu varsayılmış ve okullulaşma oranına göre yükseköğretimde bitirenlerin sayısı artırılmış, bir fire oranı hesaplanmamıştır. Bu nedenle yükseköğretim mezunu ölçümünde önemli bir sıçrama görülmektedir. Yükseköğretimde başarı oranının yükseltilmesi de bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır.

- Okul öncesi eğitimde okullulaşma varsayımları bilgi amacı ile konulmuştur. Okul öncesi eğitim çağındaki nüfusa (3 - 5 yaş grubu) ilişkin varsayımlar ile çalışma çağındaki nüfusun eğitim düzeyi arasında doğrudan sayısal bir bağ olmayıp, niteliksel bir ilişki olacağı öngörülmektedir.

IV.2 SENARYOLAR VE SONUÇLARI

Senaryo ve sonuçlarına ilişkin ayrıntılı tablolar ekte sunulmaktadır. Bu çalışma çerçevesinde öncelikle 2005 yılı itibari ile 25 - 44 yaş arası çalışma çağındaki nüfusun eğitim düzeyi ortaya konulmaktadır. Bunun için 2000 yılı nüfus sayımı verileri temel alınmış ve bu veriler 2005 yılına kadar getirilmiştir. Tablo 40, kadın, erkek, toplam ve dört ara yaş grubu itibariyle 25 - 44 yaş grubunun eğitim düzeyini yansıtmaktadır.

► Çalışma
çağındaki
nüfusun
2005
yılındaki
eğitim düzeyi
için Tablo
40'a bakınız.►

2005 yılında, 25 - 44 yaş grubu çalışma çağındaki nüfusun yüzde 6,5'i okuma-yazma bilmeyen, yüzde 2,6'sı okul bitirmemiş, yüzde 48,3'ü ilkokul mezunu, yüzde 10,8'i ortaokul ve dengi mezunu, yüzde 22,6'sı lise ve dengi okul mezunu, yüzde 10,2'si de üniversite mezunudur.

2005 yılında 25 - 44 yaş grubu çalışma çağındaki nüfusun toplamı 22,44 milyondur.

Mevcut durumun tespitinin ardından iki senaryo geliştirilmektedir.

Senaryo 1: Mevcut iyileşmenin sürdürüldüğü senaryo.

Senaryo 2: İyileşmenin hızlandırıldığı potansiyel senaryo.

SENARYO 1 - OKULLULAŞMA HEDEFLERİ

Net okullulaşma oranı varsayımları Tablo 41'de sunulmaktadır. Bu rakamlar, 2005 - 2025 yılları arasında beşer yıllık dönemler için eğitim kademelerindeki nüfus ile her bir eğitim kademesi için okullulaşma oranı varsayımlarını yansıtır.

Okullulaşma oranı varsayımları, son 10 yılda yakalanmış olan okullulaşma trendinin devamını ve kısmen hızlandırılmasını öngörmektedir.

SENARYO 1 - EĞİTİM DÜZEYİ

Net okullulaşma oranı varsayımlarına bağlı olarak 2025 yılında 25 - 44 yaş grubu nüfusun eğitim düzeyi öngörülmesi dört yaş grubu için ve toplam olarak Tablo 42'de sunulmaktadır. İlerleyen yıllarda okullulaşma oranlarındaki artışa bağlı olarak 25 - 44 yaş grubu içinde daha genç olanların eğitim düzeyi daha yüksek olmakta, yaş grubu ilerledikçe eğitim düzeyi düşmektedir.

Bu senaryo varsayımlarına bağlı olarak, 2025 yılında 25 - 44 yaş grubunda okuma-yazma bilmeyen ve bir okul bitirmeyenlerin oranı yüzde 1,3, ilköğretimi tamamlayanların oranı yüzde 29,8, ortaöğretimi bitirenlerin oranı yüzde 36,3 ve yükseköğretimi tamamlayanlarınki yüzde 32,6 olmaktadır.

SENARYO 2 - OKULLULAŞMA HEDEFLERİ

Bu senaryoda, net okullulaşma oranlarında iyileşmenin daha hızlı ve daha yüksek olacağı öngörülmektedir. Bu senaryo, hedef veya potansiyel (ulaşılabilir) senaryo olarak değerlendirilmektedir. Bu hedefler Tablo 43'te aktarılmıştır,

Okul öncesi eğitim ve ilköğretim okullulaşma oranı varsayımları Senaryo 1 ile aynıdır. Ortaöğretimde okullulaşma, 2010 yılından itibaren hızla artmakta ve 2025 yılında da yüzde 100 olarak öngörülmektedir. 2025 yılında yüzde 100 varsayımı, çalışma çağındaki nüfusun eğitim düzeyini 2030 yılından itibaren etkileyecektir.

► *Senaryo 1 net okullulaşma hedefleri için Tablo 41'e bakınız.* ►

► *Senaryo 1 2025 yılında işgücünün eğitim düzeyi öngörülmesi için Tablo 42'ye bakınız.* ►

► *Senaryo 2 net okullulaşma hedefleri için Tablo 43'e bakınız.* ►

► *Senaryo 2
2025 yılında
işgücünün
eğitim düzeyi
öngörülerini
için Tablo
44'e bakınız.* ►

► *İki
senaryonun
karşılaştır-
ması için
Tablo 45'e
bakınız.* ►

SENARYO 2 - EĞİTİM DÜZEYİ

Net okullulaşma oranlarının hızlandırıldığı ve yükseltildiği potansiyel senaryo varsayımlarına bağlı olarak Tablo 44, 2025 yılında 25 - 44 yaş grubunun eğitim düzeyi öngörülerini hem yaş grupları hem de toplam itibarıyla sunmaktadır.

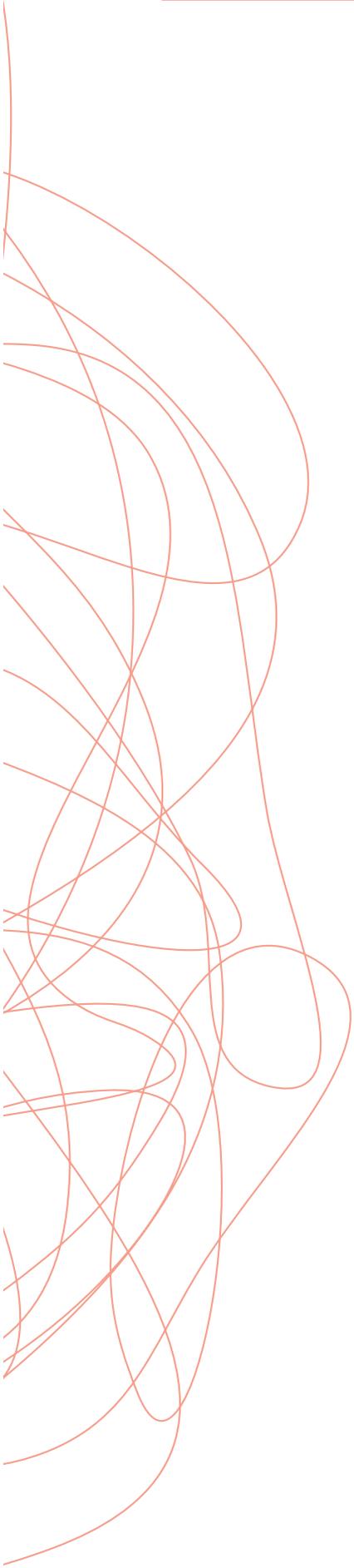
Buna göre 2025 yılında 25 - 44 yaş grubu nüfusun yüzde 1,3'ü okuma-yazma bilmeyen veya bir okul bitirmeyenlerden, yüzde 26,1'i ilköğretim, yüzde 34,2'si ortaöğretim ve yüzde 38,3'ü de yükseköğretim mezunlarından oluşacaktır.

2005 yılında 22,44 milyon olan 25 - 44 yaş grubu nüfus, 2025 yılında 26,78 milyona yükselmektedir.

2005 yılı Senaryo 1 ve Senaryo 2 verileri Tablo 45'te karşılaştırılmaktadır. Senaryo 1 ve Senaryo 2'deki değişik okullulaşma oranı varsayımlarına bağlı olarak elde edilen eğitim düzeyi öngörülerini de farklı olmaktadır.

5. BÖLÜM

FIRSAT PENCERESİ: EĞİTİM POLİTİKALARI VE KARAR ALMA SÜREÇLERİ İÇİN KULLANILACAK TEMEL BULGULAR VE SONUÇLAR

GİRİŞ

Çalışmanın bu bölümünde, daha önceki bölümlerde sıralanan demografik bulgulardan hareketle, eğitim politikası oluşturma ve karar alma süreçleri için kullanılacak temel saptamalara yer verilmiştir. Bu bölüm aynı zamanda, daha önceki dört bölümün ana hatlarının altının çizilmesi amacıyla gütmetedir.

V.1 TÜRKİYE'NİN YAKIN DÖNEMİNE AİT GENEL SAPTAMALAR

NÜFUS

- Türkiye, Cumhuriyet tarihindeki demografik geçiş sürecinin ikinci aşamasına girmiştir. Son 30 (özellikle de son 15) yılda oluşan demografi trendleri Türkiye'yi ikinci aşamaya sokmuştur.
- Nüfus artış hızı son 15 yılda beklenilenin üzerinde yavaşlamıştır. En önemli neden doğurganlık ve kaba doğum oranındaki düşüştür. Nüfus artış hızı 2003'te yüzde 1,53'e inmiştir.

Nüfus artışı duracak

Toplum yaşlanacak

- Türkiye'nin girdiği bu demografik trendden çıkması olağanüstü gelişmeler ile olabilecektir.
- Türkiye ikinci aşamayı 2000 - 2025 yıllarında ve hızlı biçimde yaşayacaktır.
- Türkiye demografik sürecin ikinci aşamasının tipik özelliklerini yansıtacaktır. Bu özelliklerin başlıcaları şöyle sıralanabilir:
 - Genç nüfus artışı duracak ve bir süre sonra azalacaktır.
 - Yetişkin nüfus toplam nüfus içinde en geniş orana ulaşacaktır.
 - Nüfus giderek yaşlanmaya başlayacaktır.

KENTLEŞME

- Türkiye'de son 40 yılda hızlı bir kentleşme yaşanmıştır.
- Ancak 2000 yılında nüfusun yüzde 33,1'i, bir diğer deyişle 23,8 milyon kişi hâlâ kırsal kesimde yaşamaktadır.
- Türkiye'de kentleşme henüz tamamlanmamıştır. Bu süreç uzun dönemde de devam edecektir.

EĞİTİM

- Türkiye’de eğitim durumu hızlı bir iyileşme göstermektedir. Ancak bu gelişme yetersizdir.
- 25 yaş ve üstü grubun eğitim düzeyi çok düşüktür. 2000 yılında 25 yaş üstü nüfusun yüzde 71,8’i ilkokul mezunu, okur-yazar veya okuma-yazma bilmeyenlerden oluşmaktadır. (Yüzde 17,2’si okuma-yazma bilmemektedir, yüzde 6,4’ü okuma-yazma bildiği halde bir okul bitirmemiştir, yüzde 47,8’i ise sadece ilkokul mezunudur.)

25 yaşından büyüklerin yüzde 71,8’i ilkokul mezunu, okur-yazar veya okuma-yazma bilmeyenlerden oluşuyor.

- 6 - 24 yaş grubu eğitim çağı nüfusta okullulaşma oranı hızla artmaktadır.
- Ancak okullulaşma oranı da ilköğretim sonrasında giderek azalmakta ve yetersiz bir düzeyde bulunmaktadır. Brüt okullulaşma oranı ilköğretimde yüzde 96,6, ortaöğretimde ise yüzde 60,9’dur.
- Kız çocukların okullulaşma oranı daha düşüktür. İlköğretimde cinsiyet oranı yüzde 93, ortaöğretimde yüzde 76,7’dir.
- Okullulaşma ihtiyacı özellikle ortaöğretimde yüksektir. İlköğretimde de yüzde 100 okullulaşma için çaba gerekmektedir.
- 6 - 24 yaş grubundaki okullulaşma oranındaki artış 25 yaş ve üzeri nüfusun eğitim durumunda her yıl iyileşme sağlayacaktır. Ancak bu iyileşmenin 25 yıl boyunca sürmesi öngörülmektedir.

V.2 BÖLGESEL DEMOGRAFİK SAPTAMALAR

DEMOGRAFİ

- Türkiye 2000 - 2025 yılları arasında demografik geçiş sürecinin ikinci aşamasını yaşayacaktır. Çalışabilir nüfusun toplam nüfus içindeki payı en yüksek noktaya çıkacaktır. Bu dönem, yaratılacak istihdama bağlı olarak ekonomik büyüme için en uygun koşulları taşımaktadır ve “fırsat penceresi” dönemi olarak nitelendirilmektedir.

Fırsat penceresi

2000 - 2025 döneminde çalışabilir nüfus artacak. Ekonomik büyüme için altın fırsat yakalanacak. Bunu başarabilmek için nitelikli eğitim şart.

- 2000 - 2025 yılları için oluşturulan demografi öngörülleri eğitim çağındaki nüfusun gelişimini de belirlemektedir.
- 2000 - 2025 yılları arasında nüfus artış hızı düşmeye devam edecektir. 2000 yılında yüzde 1,66 olan nüfus artış hızı 2025 yılında yüzde 0,81’e gerileyecektir.

-
- Nüfus artış hızındaki düşüşün en önemli nedeni doğurganlık oranı ve kaba doğum oranındaki gerileme olacaktır. Kaba doğum oranı 2000 yılında yüzde 2,22 iken, 2025 yılında yüzde 1,51 olacaktır.
 - Böylece her yıl yeni doğan çocuk sayısı 1,4 - 1,3 milyon arasında azalan bir trend izleyecektir. Her yıl doğan çocuk sayısındaki bu trend ile çocuk ve genç nüfusun artışı da duracaktır.
 - 2025 yılında Türkiye'nin toplam nüfusu 90,2 milyona ulaşacaktır.

2025'e doğru

- *Doğumlar azalacak*
- *Genç nüfusun artışı duracak*
- *Türkiye genç nüfuslu bir ülke olmaktan çıkacak*

EĞİTİM ÇAĞINDAKİ NÜFUS

- Türkiye'de 2000 - 2025 arasında genç nüfusun artışı durmaktadır. Bir dönem sonra ise genç nüfus hem mutlak olarak hem de toplam nüfus içindeki pay olarak azalmaya başlayacaktır.
- Türkiye 2025 yılından sonra genç nüfuslu bir ülke olmaktan çıkmaya başlayacaktır. Genç nüfus politikaları yerini yetişkin ve yaşlanan nüfus politikalarına bırakacaktır.
- 2000 - 2025 arasındaki "fırsat penceresi"nin verimli şekilde değerlendirilmesi için pek çok alanda planlama yapılmalıdır. Ancak başarıyı mümkün kılmak için gerekli en temel şartlardan biri, eğitim çağındaki nüfusun nitelikli eğitime tabi tutulmasıdır.
- Eğitim çağındaki nüfus 3 - 22 yaş grubu olarak kabul edilmiştir. Eğitim planlaması için bu gruba ilişkin veriler şöyle toparlanabilir:
 - 2000 yılında 27,7 milyon olan 3 - 22 yaş nüfusu 2025 yılında 24,9 milyona gerileyecektir. Aynı yaş grubunda erkek nüfus 14,3 milyondan 12,7 milyona, kadın nüfus 13,4 milyondan 12,3 milyona inecektir.
 - 3 - 22 yaş grubunda 25 yıl boyunca nüfus her yaşta mutlak olarak azalacaktır. Eğitim çağındaki (3 - 22 yaş) nüfusun toplam nüfus içindeki payı 2000 yılında yüzde 40,8 iken, 2025 yılında yüzde 27,7 olacaktır.
 - 3 - 22 yaş grubu nüfustaki bu mutlak gerileme eğitimde nicel gereksinimleri önemli ölçüde azaltacaktır. Bu gelişme sonucu Türkiye artık eğitimde kaliteyi yükseltmeyi hedefleyen politikalara ağırlık verebilecektir.

Nicelik yerine niteliğe yatırım

2025'e doğru eğitim çağındaki nüfus daralacak. Böylece eğitime ayrılan kaynak, yeni okullar açmak yerine niteliği artırmak için kullanılabilir.

BÖLGESEL FARKLILIKLAR

- Ancak bu genel trend ve öngörünün önünde bir dizi önemli engeller bulunmaktadır. Nicel ihtiyaçların sürmesine neden olabilecek bu engeller şöyle sıralanabilir:
 - Kentleşme, göç ve nüfus hareketliliği
 - Okullulaşma oranlarının düşük olması ve okullulaşma ihtiyacı
- Türkiye, kentleşme, göç ve nüfus hareketleri, ekonomik ve sosyal gelişmişlik ve okullulaşma göstergeleri itibari ile 10 il grubuna ayrılmıştır.
 - Her bir grup farklı demografi ve nüfus trendleri göstereceğinden eğitimdeki nicel ihtiyaçları da Türkiye genelinden ve birbirlerinden farklı olacaktır.
 - Ülke genelinde eğitimin nicel ihtiyaçlarının belirlenmesinde Türkiye ortalaması göstergelerinden çok il gruplarının göstergeleri belirleyici olacaktır.
 - 10 il grubu içinde örneğin doğurganlık oranı normal, nüfus artış hızı çok yüksek olan ve göç alan İstanbul ve Antalya'da nicel eğitim ihtiyaçları yüksek okullulaşma oranlarına rağmen sürecektir.

V.3 AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE

- Avrupa kıtası demografik geçiş sürecinin üçüncü ve son aşamasında bulunmaktadır. Son aşamanın tipik özellikleri kıta genelinde yaşanmaktadır.
- Nüfusun net yenilenme oranı 2,05 - 2,10'un altına inmiş, böylece kıtada nüfus artışı durmuş ve gerileme trendine girmiştir. Bu trend en az 100 - 150 yıl sürecektir.
- Toplam nüfus içinde genç ve yetişkin nüfusun payı giderek azalırken yaşlı nüfusun payı artmaktadır.

25 üyeli AB'nin nüfusu 2025'te 456, 2050'de ise 399,8 milyon olarak hesaplanmaktadır. Bu nüfus azalmasının önemli siyasi, ekonomik ve sosyal sonuçları olacaktır.

- 2002 yılında 453,4 milyon olan 25 AB üyesinin nüfusu 2025 yılında 456 milyon olduktan sonra 2050 yılında 399,8 milyona gerileyecektir.
- 2025 yılında 0 - 15 yaş grubunun toplam nüfus içindeki payı yüzde 19,2; 20 - 44 yaş grubunun payı yüzde 29,9; 45 - 64 yaş grubunun payı yüzde 29 ve 65 yaş üstü yaş grubunun payı yüzde 21,9 olacaktır. 2050 yılında 65 yaş üstü nüfusun payı yüzde 29 olarak hesaplanmaktadır.
- Avrupa kıtası, nüfusta mutlak azalma ve yaşlanma sürecini önümüzdeki 50 yıl yaşayacaktır ve buna bağlı siyasi, ekonomik, sosyal ve güvenliğe ilişkin sonuçlar oluşacaktır.

Geride kalmanın avantajı

Demografik süreç olarak Türkiye, Avrupa'nın 50 yıl gerisinden gelmektedir.

Türkiye'de de nüfus artış hızı yavaşlamıştır.

Buna rağmen Türkiye, genç ve yetişkin nüfusu ile Avrupa'nın yaşlanan ve azalan nüfusunun yarattığı olumsuz açıkları önümüzdeki 50 yıl boyunca karşılayacak konumdadır.

Bu olanağın kullanılması için eğitimde kaliteyi yükseltecek politikalar üretmek ve planlamalar yapmak şarttır.

Türkiye ve Avrupa'nın demografik öngörülerinin karşılaştırılması sonucunda yedi temel bulgu elde edilmektedir:

- **Avrupa'nın can simidi:** Türkiye, Avrupa kıtasının demografik açıdan yaşadığı sürecin olumsuz sonuçlarını kapatabilecek tek ülkedir. Türkiye 50 yıl boyunca Avrupa kıtasının ihtiyacını karşılayabilecektir.
- **Genç nüfus göçü:** Avrupa kıtasında nüfusun net yenilenmeye ihtiyacı vardır. Bu da ancak dışarıdan genç nüfus göçü ile olacaktır. Bu seçenek için Türkiye yine tek potansiyel bölge ülkesidir.
- **Eğitimli işgücü:** AB'de 20 - 44 yaş çalışma nüfusu 25 yılda 165,2 milyondan 136,3 milyona gerilerken, Türkiye'de 26,5 milyondan 33,7 milyona çıkacaktır. Türkiye iyi eğitilmiş, katma değer yaratma gücü yüksek, birikimli işgücü ile Avrupa'nın bu ihtiyacını karşılayabilecektir.
- **Sosyal güvenlik sistemlerine katkı:** AB'de hızlı yaşlanma ve çalışan nüfustaki gerilemeye bağlı olarak sosyal güvenlik sistemlerindeki risk artmaktadır. Potansiyel katkı oranını yükseltmek için çalışan sayısı artırılmalıdır. Türkiye bu konuda da Avrupa'nın işgücü piyasasına ve sosyal güvenlik sistemine katkı sağlayabilecektir.
- **Avrupa'nın güvenliğine katkı:** Genç nüfusun azalması, Avrupa'nın güvenlik kurumları ve güvenliği için risk oluşturmaktadır. Türkiye bu açıdan da genç ve aktif nüfusu ile Avrupa'nın güvenliğine katkı sağlayacak konumdadır.
- **Satın alma gücü:** AB'de yaşlanma ve bunun sonucu olarak iç talepteki yavaşlamaya karşın Türkiye'nin genç ve satın alma gücü artacak nüfusu önemli bir potansiyeldir. Ancak AB, Gümrük Birliği ile bu potansiyelden zaten yararlanmaktadır.
- **Avrupa'nın karar organları:** 2050 yılında AB nüfusu 400 milyon, Türkiye'nin nüfusu 98 milyon olacaktır. AB bugünkü idari yapısı içinde Türkiye'nin siyasi kararlar açısından en önemli ülke haline gelmesinden doğal olarak çekinmektedir.

V.4 EĞİTİM VE ÇALIŞMA ÇAĞINDAKİ NÜFUS

Geleceğin çalışma çağındaki nüfusunun istenilen eğitim düzeyinde olması için okullulaşma oranlarını bugünden artırmak gerekir. Bu niceliksel zorunluluğun yanı sıra, eğitimin kalitesi de ihmal edilmemelidir. 2005 - 2025 dönemi çalışma çağındaki nüfusunun eğitim düzeyi, aynı dönemdeki okullulaşma oranları ile yakından ilgilidir.

Bu çalışma çerçevesinde 2005 - 2025 döneminde ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim için farklı okullulaşma oranı varsayımlarına bağlı iki senaryo geliştirilerek 2025 yılı için çalışma çağı nüfusunun eğitim seviyesine ilişkin öngörülerde bulunmaktadır.

- **Birinci senaryo;** mevcut iyileşmenin sürdürüldüğü senaryodur. Bu senaryoya göre, 2025 yılında 25 - 44 yaş grubunda okuma-yazma bilmeyen ve bir okul bitirmeyenlerin oranı yüzde 1,3 olurken, ilköğretimi bitirenler yüzde 29,8, ortaöğretimi bitirenler yüzde 36,3 ve yükseköğretimi tamamlayanlar da yüzde 32,6 oranlarına ulaşacaktır.
- **İkinci senaryo** ise iyileşmenin hızlandırıldığı potansiyel senaryodur. Bu senaryonun okullulaşma oranları varsayımlarına göre 2025 yılında 25 - 44 yaş grubunda okuma-yazma bilmeyen ve bir okul bitirmeyenlerin oranı yüzde 1,3 olarak gerçekleşecektir. Bu senaryoda ilköğretimi tamamlayanlar yüzde 26,1; ortaöğretimi bitirenler yüzde 34,2 ve yükseköğrenimi tamamlayanlar ise yüzde 38,3 paya sahip olacaklardır.

EK 1

YAŞ VE CİNSİYET AYRIMINA GÖRE EĞİTİM DURUMU

SUNUŞ

Bu ek bölümde eğitim reformu ve eğitim politikaları geliştirilmesine yönelik olarak bazı sayısal eğitim göstergeleri sunulmaktadır. Bu göstergeler, yaş ve cinsiyet temelinde eğitim durumunu yansıtmaktadır.

- Göstergeleri oluştururken 2000 yılı genel nüfus sayımı sonuçları kullanılmıştır.
- Göstergeler, 6 - 24 yaş grubundaki her yaş için erkek-kız ayrımında eğitim durumunu yansıtmaktadır.
- Erkek ve kız toplam nüfusun eğitim durumu okuma-yazma bilen, okuma-yazma bilen ama okul bitirmeyen, ilköğretim, ortaokul, ortaokul dengi meslek lisesi, lise, lise dengi meslek okulu ve yüksekokul ayrımları temelinde sayısal olarak verilmektedir.

Veriler 4 ayrı tabloda toplanmıştır.

- İlk tablo toplam verileri yansıtmaktadır.
- İkinci tabloda il merkezleri,
- Üçüncü tabloda ilçe merkezleri ve
- Son tabloda ise bucak ve köy bilgileri sunulmaktadır.

**TABLO 1. YAŞ VE CİNSİYET AYRIMINA GÖRE EĞİTİM DURUMU - TOPLAM-
(6 - 24 YAŞ GRUBU, 2000 YILI, 000 NÜFUS)**

YAŞ		TOPLAM	OKUMA YAZMA BİLMEYEN	OKUMA YAZMA BİLEN	OKUMA YAZMA BİLEN OKUL BİTİRMEYEN	İLKÖĞRETİM	ORTAOKUL	ORTAOKUL DENGİ MESLEK OKULU	LİSE	LİSE DENGİ MESLEK OKULU	YÜKSEKOKUL
6	E	682	299	382	382						
	K	641	284	357	357						
7	E	708	90	618	618						
	K	668	98	570	570						
8	E	714	40	674	674						
	K	674	56	618	618						
9	E	678	23	655	655						
	K	633	38	595	595						
10	E	759	26	733	733						
	K	698	47	651	651						
11	E	665	17	648	648						
	K	617	35	582	582						
12	E	734	8	726	726						
	K	676	25	651	651						
13	E	700	9	691	691						
	K	652	26	626	626						
14	E	714	12	702	179	523					
	K	665	32	633	140	493					
15	E	736	15	721	114	607					
	K	688	39	649	85	564					
16	E	730	15	715	96	619					
	K	690	40	649	75	574					
17	E	723	15	708	23	248	226	8	159	44	
	K	686	41	645	24	298	141	4	145	32	
18	E	765	19	746	19	246	153	5	250	73	
	K	756	57	699	24	316	87	3	217	51	
19	E	737	17	720	15	236	126	4	255	78	9
	K	699	46	653	20	303	67	2	205	46	9
20	E	835	24	811	17	273	131	4	285	81	21
	K	795	70	725	23	352	66	2	217	46	19
21	E	655	14	641	11	217	91	3	217	64	37
	K	607	39	569	15	278	44	1	159	35	37
22	E	687	14	673	11	244	84	3	206	63	61
	K	665	49	616	17	320	44	1	142	32	58
23	E	646	12	634	9	246	75	3	172	58	71
	K	612	42	570	15	307	41	1	115	28	63
24	E	604	11	593	8	241	70	3	142	52	76
	K	584	42	542	14	302	41	1	96	24	64

Kaynak: DİE, 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, Mart 2004.

**TABLO 2. YAŞ VE CİNSİYET AYRIMINA GÖRE EĞİTİM DURUMU -İL MERKEZLERİ-
(6 - 24 YAŞ GRUBU, 2000 YILI, 000 NÜFUS)**

YAŞ	TOPLAM	OKUMA YAZMA BİLMEYEN	OKUMA YAZMA BİLEN	OKUMA YAZMA BİLEN OKUL BİTİRMEYEN	İLKÖĞRETİM	ORTAOKUL	ORTAOKUL DENGİ MESLEK OKULU	LİSE	LİSE DENGİ MESLEK OKULU	YÜKSEKOKUL
6	E	279	105	174	174					
	K	264	100	164	164					
7	E	294	25	269	269					
	K	279	26	253	253					
8	E	291	8	283	283					
	K	278	11	267	267					
9	E	285	5	280	280					
	K	269	8	259	259					
10	E	301	5	296	296					
	K	280	9	271	271					
11	E	278	4	274	274					
	K	259	8	251	251					
12	E	303	2	301	301					
	K	281	6	275	275					
13	E	293	2	291	291					
	K	271	7	264	264					
14	E	303	3	300	66	234				
	K	277	7	270	54	216				
15	E	313	4	309	45	264				
	K	282	9	273	37	236				
16	E	325	4	321	42	279				
	K	291	9	282	35	247				
17	E	335	4	331	8	100	112	3	85	22
	K	301	10	291	9	103	76	2	85	18
18	E	351	5	346	7	95	69	2	135	36
	K	328	14	314	9	106	41	1	130	28
19	E	345	5	340	6	92	57	2	140	37
	K	319	12	307	8	106	33	1	127	26
20	E	394	9	385	7	106	59	2	153	41
	K	352	17	335	9	124	31	1	133	26
21	E	308	4	304	4	84	39	1	121	33
	K	298	11	287	6	109	23	1	104	21
22	E	325	4	321	4	98	38	1,5	112	31
	K	320	14	306	7	128	23	0,5	90	19
23	E	311	3	308	4	103	36	1,5	93	29
	K	300	12	288	6	128	22	0,5	72	16
24	E	292	3	289	3	102	34	1,5	76	27
	K	287	12	275	6	127	22	0,5	60	14

Kaynak: DİE, 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, Mart 2004.

**TABLO 3. YAŞ VE CİNSİYET AYRIMINA GÖRE EĞİTİM DURUMU -İLÇE MERKEZLERİ-
(6 - 24 YAŞ GRUBU, 2000 YILI, 000 NÜFUS)**

YAŞ		TOPLAM	OKUMA YAZMA BİLMEYEN	OKUMA YAZMA BİLEN	OKUMA YAZMA BİLEN OKUL BİTİRMEYEN	İLKÖĞRETİM	ORTAOKUL	ORTAOKUL DENGİ MESLEK OKULU	LİSE	LİSE DENGİ MESLEK OKULU	YÜKSEKOKUL					
6	E	145	68	76	76											
	K	135	64	71	71											
7	E	150	19	131	131											
	K	140	20	120	120											
8	E	156	8	148	148											
	K	145	11	135	135											
9	E	150	5	145	145											
	K	136	7	129	129											
10	E	176	6	170	170											
	K	157	9	148	148											
11	E	150	4	147	147											
	K	134	7	127	127											
12	E	168	2	167	167											
	K	147	6	141	141											
13	E	162	2	160	160											
	K	142	6	136	136											
14	E	166	2	164	46							118				
	K	143	7	136	32							104				
15	E	174	3	171	30							141				
	K	150	8	142	21							121				
16	E	165	3	162	24							138				
	K	145	8	137	18							119				
17	E	158	3	155	6							44	54	2	37	11
	K	143	8	135	5							51	35	1	33	9
18	E	164	4	159	5	42	35	2	58	18						
	K	157	12	145	5	54	22	1	50	14						
19	E	156	4	152	4	42	28	1	56	19	2					
	K	139	10	129	4	50	15	0,5	44	13	2					
20	E	219	7	212	5	72	37	1	71	21	5					
	K	164	15	150	5	62	16	0,5	48	12	4					
21	E	168	4	164	3		26	1	51	17	8					
	K	117	8	109	3		10	0,5	31	9	7					
22	E	141	3	137	2		18	1	45	15	13					
	K	130	10	120	3		10	0,5	30	8	11					
23	E	131	3	128	2		16	1	39	14	14					
	K	121	9	112	3		10	0,5	25	7	12					
24	E	123	3	120	2		15	1	33	12	15					
	K	116	9	107	3		10	0,5	21	6	12					

Kaynak: DİE, 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, Mart 2004.

TABLO 4. YAŞ VE CİNSİYET AYRIMINA GÖRE EĞİTİM DURUMU -BUCAK VE KÖYLER- (6 - 24 YAŞ GRUBU, 2000 YILI, 000 NÜFUS)

YAŞ		TOPLAM	OKUMA YAZMA BİLMEYEN	OKUMA YAZMA BİLEN	OKUMA YAZMA BİLEN OKUL BİTİRMEYEN	İLKÖĞRETİM	ORTAOKUL	ORTAOKUL DENGİ MESLEK OKULU	LİSE	LİSE DENGİ MESLEK OKULU	YÜKSEKOKUL
6	E	258	126	132	132						
	K	242	121	121	121						
7	E	263	46	217	217						
	K	248	51	197	197						
8	E	266	24	242	242						
	K	251	34	217	217						
9	E	244	13	231	231						
	K	228	23	205	205						
10	E	282	16	266	266						
	K	261	29	232	232						
11	E	237	9	228	228						
	K	223	21	202	202						
12	E	262	5	257	257						
	K	248	13	235	235						
13	E	245	5	240	240						
	K	239	14	225	225						
14	E	245	7	238	67	171					
	K	246	18	228	54	174					
15	E	249	8	241	39	202					
	K	256	22	234	27	207					
16	E	240	8	232	30	202					
	K	253	23	230	22	208					
17	E	230	7	222	8	102	60	2	37	12	
	K	242	23	219	10	144	31	1	27	6	
18	E	250	9	241	7	108	49	2	57	18	
	K	270	32	239	11	156	24	0,5	38	9	
19	E	236	8	229	6	101	41	1	58	19	2
	K	242	24	217	9	146	19	0,5	34	8	2
20	E	222	9	214	5	89	35	1	61	18	5
	K	279	38	241	10	166	16	0,5	36	8	3
21	E	178	5	173	4		26	1	45	15	8
	K	192	20	173	6		11	0,5	24	6	5
22	E	221	6	214	4		27	1	49	16	12
	K	214	25	189	7		11	0,5	22	5	8
23	E	204	5	198	3		23	1	40	15	14
	K	191	21	170	6		10	0,5	18	5	8
24	E	189	5	184	3		21	1	33	13	15
	K	182	20	162	5		9	0,5	15	4	8

Kaynak: DİE, 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, Mart 2004.

EK 2

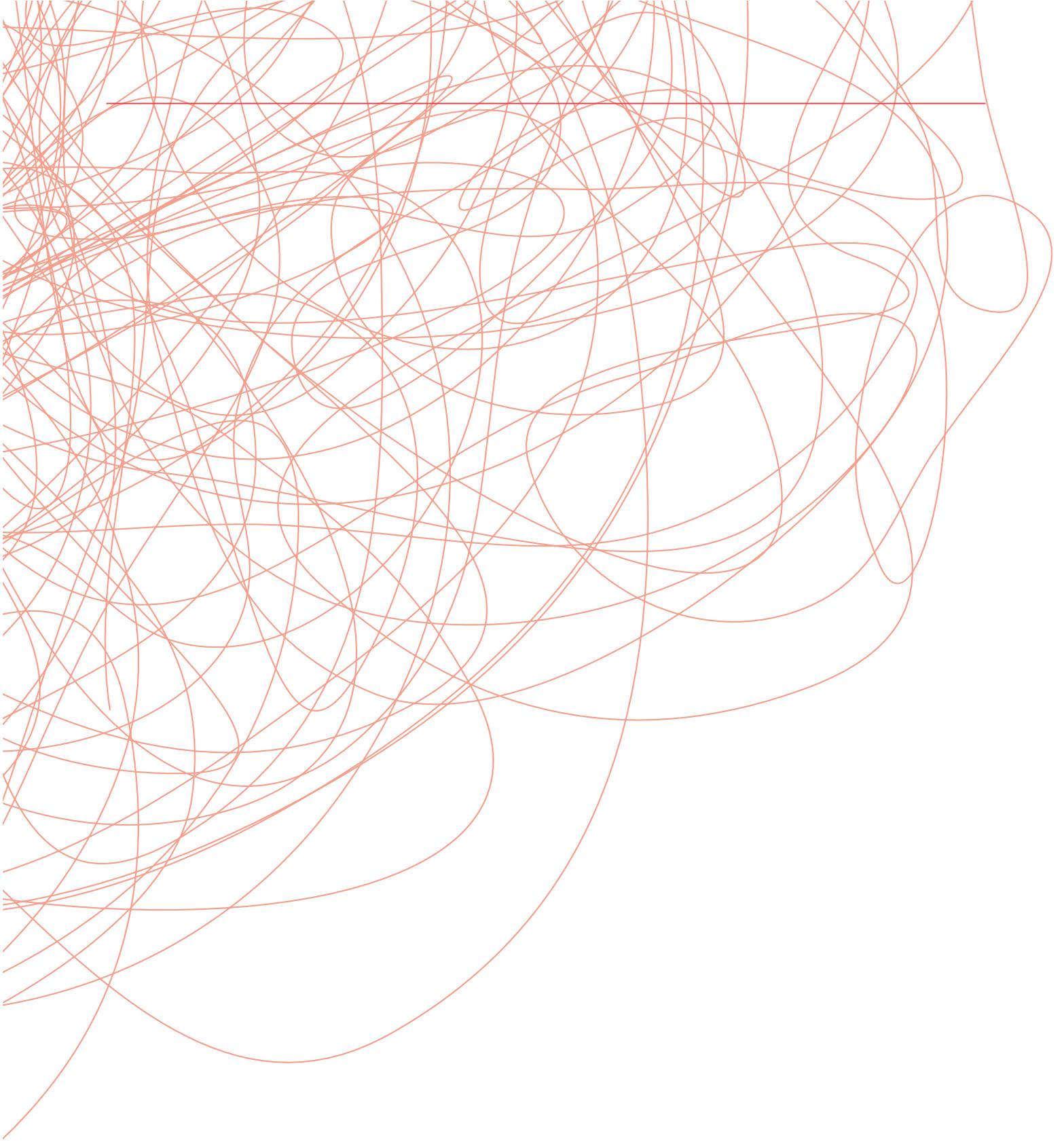
TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Bu raporda kullanılan bazı demografik terimlerin açıklamaları şöyledir:

- **Yıllık nüfus artış hızı:** Belli bir yıl içinde 1.000 kişi başına artan nüfus.
- **Kaba doğum oranı:** Belli bir yıl içinde 1.000 kişi başına doğan çocuk sayısı.
- **Kaba ölüm oranı:** Belli bir yıl içinde 1.000 kişi başına ölen kişi sayısı.
- **Net yenilenme hızı:** Bir kadının doğurgan olduğu dönem boyunca (15 - 49 yaşlarında) doğurduğu, yaşayacağı ve belirli bir yaşa geleceği öngörülen kız çocuk sayısı.
- **Cinsiyet oranı:** Her 100 kadın için erkek sayısı.
- **Bebek ölüm oranı:** Belli bir yıl içinde her 1.000 canlı doğan bebekten bir yaşını doldurmadan ölenlerin sayısı.
- **Çocuk ölüm oranı:** Belli bir yıl içinde 1 - 4 yaş grubundaki her 1.000 çocuktan ölenlerin sayısı.

EK 3

TABLolar

TABLO 1. TÜRKİYE’DE YAKIN DÖNEM DEMOGRAFİ GÖSTERGELERİ

DÖNEMLER	KABA DOĞUM ORANI (%)	KABA ÖLÜM ORANI (%)	NÜFUS ARTIŞ HIZI (%)	TOPLAM DOĞURGANLIK ORANI (ÇOCUK SAYISI)
1945 - 50	46	27	1,9	6,9
1950 - 55	48	24	2,8	6,5
1955 - 60	47	20	2,7	6,5
1960 - 65	43	16	2,7	6,1
1965 - 70	39	14	2,5	5,6
1970 - 75	35	12	2,3	5,1
1975 - 80	32	10	2,2	4,3
1980 - 85	31	9	2,2	4,1
1985 - 90	28	8	2,0	3,4
1990 - 2000	24	7	1,8	2,5
2003	21	7	1,5	2,4

Kaynak: DİE, 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, Mart 2004.
DİE, Nüfus ve Kalkınma Göstergeleri, 2004.

TABLO 2. TÜRKİYE’DE YAKIN DÖNEM DEMOGRAFİ GÖSTERGELERİ

YILLAR	TOPLAM NÜFUS	0 - 14		15 - 64		65 +	
		NÜFUS	PAY	NÜFUS	PAY	NÜFUS	PAY
1970	35.605	14.879	41,8	19.157	53,8	1.569	4,4
1975	40.348	16.330	40,8	22.086	54,7	1.932	4,5
1980 ⁽¹⁾	44.737	17.434	40,0	25.022	55,9	2.113	4,1
1985 ⁽¹⁾	50.664	19.010	37,5	29.432	58,0	2.126	4,5
1990 ⁽¹⁾	56.473	19.745	35,0	34.266	60,7	2.417	4,3
2000	67.804	20.220	29,8	43.702	64,5	3.882	5,7
2003 ⁽²⁾	70.782	18.648	26,4	46.437	65,6	5.697	8,0

Kaynak: DİE, 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, Mart 2004.

(1) Nüfus sayımında yaşı bilinmeyenler yaşı bilinmeyen olarak ayrıca kaydedilmiştir.

(2) 2003 yılı verileri nüfus kütüğüne yazım sonuçlarıdır, diğer tüm yıllar ise nüfus sayımı sonuçlarıdır.

TABLO 3. TOPLAM NÜFUSUN CİNSİYET VE KENT - KIR AYRIMINA GÖRE DAĞILIMI (000)

YILLAR	TOPLAM			KENT			KIR		
	TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
1970	35.605	18.007	17.598	13.691	7.312	6.379	21.914	10.694	11.220
1975	40.348	20.745	19.603	16.869	9.005	7.864	23.479	11.740	11.739
1980	44.737	22.695	22.042	19.645	10.272	9.373	25.092	12.423	12.669
1985	50.664	25.672	24.992	26.866	14.011	12.855	23.799	11.661	12.138
1990	56.473	28.607	27.866	33.326	17.248	16.079	23.147	11.359	11.788
2000	67.804	34.347	33.457	44.006	22.428	21.578	23.798	11.919	11.879

Kaynak: DİE, 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, Mart 2004.

**TABLO 4. TOPLAM NÜFUSUN OKUMA-YAZMA VE EĞİTİM DURUMU
25 VE DAHA YUKARI YAŞTAKİ NÜFUS (000)**

YILLAR	TOPLAM	OKUMA YAZMA BİLMEYEN	OKUMA YAZMA BİLEN, BİR OKUL BİTİRMEYEN	İLKOKUL	ORTAOKUL DENGİ MESLEK OKULLARI	LİSE, LİSE DENGİ MESLEK OKULU	YÜKSEK ÖĞRENİM
TOPLAM							
1975	16.143	7.622	1.433	5.594	536	623	299
1980	18.119	7.926	1.475	6.455	687	911	652
1985	21.366	6.653	1.880	9.515	988	1.477	837
1990	25.371	6.773	1.435	12.239	1.465	2.147	1.287
2000	33.661	5.803	2.152	16.074	2.771	4.223	2.625
ERKEK							
1975	8.125	2.366	1.023	3.674	369	424	242
1980	8.989	2.231	965	4.199	484	593	510
1985	10.658	1.736	977	5.654	686	956	640
1990	12.680	1.673	721	6.966	1.005	1.372	928
2000	16.763	1.177	882	8.429	1.875	2.683	1.714
KADIN							
1975	8.018	5.256	409	1.920	167	199	56
1980	9.130	5.695	510	2.257	203	318	142
1985	10.708	4.917	903	3.861	302	521	197
1990	12.691	5.099	714	5.273	460	775	359
2000	16.898	4.626	1.270	7.645	896	1.540	911

Kaynak: DİE, 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, Mart 2004.

**TABLO 5. TOPLAM NÜFUSUN OKUMA-YAZMA VE EĞİTİM DURUMU
25 VE DAHA YUKARI YAŞTAKİ NÜFUS (%)**

YILLAR	OKUMA YAZMA BİLMEYEN	OKUMA YAZMA BİLEN, BİR OKUL BİTİRMEYEN	İLKOKUL	ORTAOKUL DENGİ MESLEK OKULLARI	LİSE, LİSE DENGİ MESLEK OKULU	YÜKSEK ÖĞRENİM
TOPLAM						
1975	47,2	8,9	34,7	3,3	3,9	2,0
2000	17,2	6,4	47,8	8,2	12,5	7,8
ERKEK						
1975	29,1	12,6	45,2	4,5	5,2	3,4
2000	7,0	5,3	50,3	11,2	16,0	10,2
KADIN						
1975	65,6	5,1	23,9	2,0	2,5	0,7
2000	27,4	7,5	45,2	5,3	9,1	5,5

Kaynak: DİE, 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı Sonuçları, Mart 2004.

TABLO 6. YAKIN DÖNEMDE OKULLUŞMA ORANLARINDA GELİŞMELER

GÖSTERGELER		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
İLKOKULDA BRÜT OKULLUŞMA ORANI (%)	T	101,9	102,2	100,0	97,6	97,0	96,5	96,7					
	E	105,4	105,5	103,2	100,2	99,5	99,0	99,7					
	K	98,3	98,6	96,8	94,9	94,4	93,8	93,6					
İLKÖĞRETİMDE BRÜT OKULLUŞMA ORANI (%)	T								85,6	88,5	94,3	96,2	96,6
	E								92,0	97,0	99,9	99,9	100,0
	K								78,9	79,5	88,5	92,1	93,0
İLKOKULDA NET OKULLUŞMA ORANI (%)	T	91,9	92,6	90,8	90,0	89,3	88,9	89,4					
	E	95,0	95,7	93,7	92,1	91,3	90,9	91,8					
	K	88,7	89,4	87,8	87,9	87,3	86,8	86,9					
İLKÖĞRETİMDE NET OKULLUŞMA ORANI (%)	T								81,0	83,4	90,5	90,8	89,8
	E								86,2	91,0	99,2	93,6	92,4
	K								75,6	75,8	85,5	87,8	87,0
ORTAÖĞRETİMDE BRÜT OKULLUŞMA ORANI (%)	T	38,0	41,2	44,5	47,3	50,9	53,4	52,6	52,4	55,6	57,0	55,9	60,9
	E	45,9	49,4	53,4	56,7	61,2	63,5	61,6	59,9	64,2	65,2	63,4	68,6
	K	29,7	32,6	35,0	37,6	40,2	42,9	43,2	44,5	48,7	48,4	48,0	52,7
ORTAÖĞRETİMDE NET OKULLUŞMA ORANI (%)	T	26,4	28,2	31,1	34,6	36,7	38,7	38,5	37,6	38,2	39,1	38,0	43,2
	E	31,8	33,9	37,4	40,0	42,4	44,0	43,2	41,2	41,7	42,8	41,3	47,3
	K	20,6	22,3	24,6	28,9	30,9	33,2	33,8	33,8	34,5	35,3	34,6	38,8
ORTALAMA EĞİTİM GÖRÜLEN YIL SAYISI (YIL)	T				53,7					59,7			
	E				64,8					70,1			
	K				43,3					49,6			
İLKOKULDAKİ CİNSİYET ORANI (%)		93,3	93,4	93,8	94,7	94,9	94,7	93,8					
İLKÖĞRETİMDEKİ CİNSİYET ORANI (%)									85,8	81,9	88,6	92,2	93,0
ORTAÖĞRETİMDEKİ CİNSİYET ORANI (%)		64,7	65,9	65,6	66,2	65,6	67,6	70,0	74,2	75,8	74,3	75,6	76,7
15 - 24 YAŞ GRUBUNDAKİ OKUR-YAZARLIKTA CİNSİYET ORANI (%)		91,4	91,9	91,9	94,1	94,4	95,2	95,8	96,2	96,8	96,6	95,3	95,5

Kaynak: DİE, BM Nüfus ve Kalkınma Göstergeleri, 2004

T: Toplam, E: Erkek, K: Kadın

TABLO 7. DEMOGRAFİ ÖNGÖRÜLERİNİ OLUŞTURAN YAKIN DÖNEM TRENDLERİ															
GÖSTERGELER		1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
BEBEK ÖLÜM ORANI (‰)	T	52,4	51,4	50,5	49,5	48,5	47,6	46,7	45,8	44,7	43,3	41,9	40,6	39,4	38,3
	E	58,0	56,9	55,8	54,8	53,8	52,8	51,8	50,8	49,6	48,1	46,6	45,2	43,8	42,6
	K	46,6	45,7	44,8	43,9	43,0	42,2	41,4	40,5	39,5	38,2	37,0	35,9	34,7	33,8
BEŞ YAŞ ALTI ÖLÜM ORANI (‰)	T	62,0	60,7	59,4	58,2	57,0	55,8	54,7	53,5	52,1	50,4	48,7	47,1	45,5	44,2
	E	68,1	66,7	65,3	64,0	62,8	61,5	60,2	59,0	57,5	55,6	53,8	52,1	50,3	48,8
	K	55,7	54,5	53,3	52,1	51,0	49,5	48,9	47,7	46,4	44,8	43,3	41,9	40,4	39,2
TOPLAM DOĞURGANLIK ORANI (ÇOCUK)		3,00	2,96	2,92	2,88	2,84	2,80	2,76	2,72	2,67	2,62	2,57	2,52	2,46	2,43
NÜFUS ARTIŞ HIZI (‰)		19,7	19,4	19,1	18,8	18,5	18,3	18,1	17,9	17,5	17,1	16,6	16,1	15,7	15,3
KABA DOĞUM ORANI (‰)		24,8	24,6	24,4	24,1	23,9	23,8	23,6	23,4	23,1	22,6	22,2	21,7	21,3	20,9
KABA ÖLÜM ORANI (‰)		6,9	7,0	7,0	7,0	7,0	7,1	7,1	7,1	7,1	7,1	7,1	7,1	7,0	7,0

Kaynak: DİE, BM Nüfus ve Kalkınma Göstergeleri, 2004.

T: Toplam, E: Erkek, K: Kadın

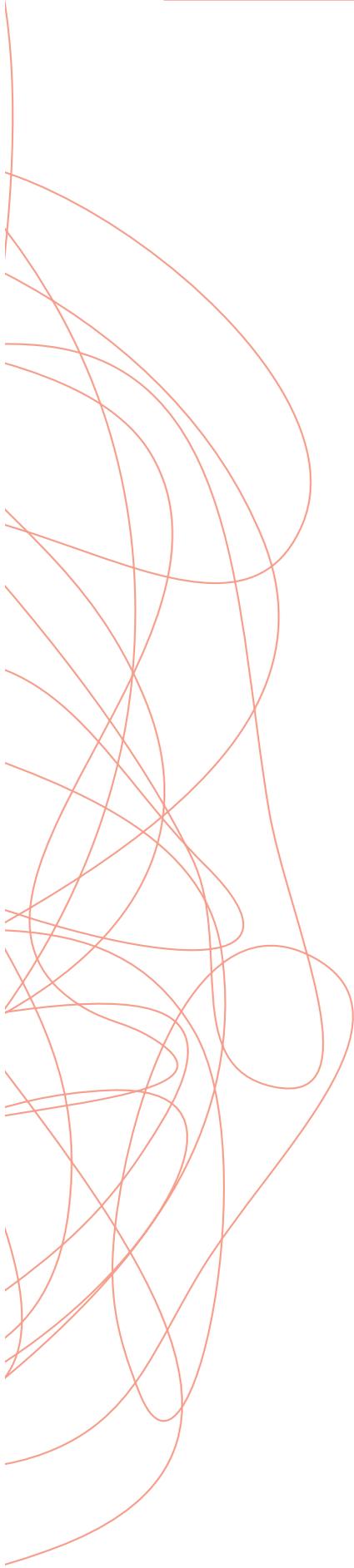
TABLO 8. DEMOGRAFİ ÖNGÖRÜLERİ 2000 - 2025

YILLAR	KABA DOĞUM ORANI (‰)	KABA ÖLÜM ORANI (‰)	NÜFUS ARTIŞ HIZI (‰)	TOPLAM NÜFUS (000)	BEBEK ÖLÜM ORANI (‰)	5 YAŞ ALTI ÇOCUK ÖLÜMÜ (‰)
2000 ⁽¹⁾	22,2	7,1	16,6	67.804	41,9	48,7
2001 ⁽¹⁾	21,7	7,1	16,1	68.618	40,6	47,1
2002 ⁽¹⁾	21,3	7,1	15,7	69.695	39,4	45,5
2003 ⁽¹⁾	20,9	7,1	15,3	70.780	38,3	44,2
2004	20,5	7,0	15,0	71.823	37,0	43,0
2005	20,1	7,0	14,6	72.843	36,0	42,0
2006	19,6	7,1	14,0	73.862	35,0	41,0
2007	19,2	7,1	13,5	74.860	34,0	40,0
2008	18,8	7,1	13,0	75.835	33,0	39,0
2009	18,4	7,1	12,7	76.798	32,0	38,0
2010	18,0	7,1	12,3	77.750	31,0	37,0
2011	17,8	7,2	12,0	78.652	30,0	36,0
2012	17,7	7,2	11,7	79.535	29,0	35,0
2013	17,6	7,3	11,5	80.395	28,0	34,0
2014	17,3	7,3	11,2	81.223	27,0	33,0
2015	17,2	7,4	11,0	82.315	26,0	32,0
2016	17,0	7,5	10,5	83.179	25,0	31,0
2017	16,8	7,5	10,3	84.035	24,0	30,0
2018	16,5	7,5	10,0	84.875	23,0	29,0
2019	16,2	7,5	9,6	85.689	22,0	28,0
2020	15,8	7,5	9,2	86.478	21,0	27,0
2021	15,7	7,3	9,0	87.256	20,0	26,0
2022	15,4	7,3	8,7	88.015	19,0	25,0
2023	15,3	7,7	8,5	88.763	18,0	24,0
2024	15,2	7,7	8,3	89.500	17,0	23,0
2025	15,1	7,8	8,1	90.225	16,0	22,0

(1) Fiili gerçekleştirmelerdir.

TABLO 9. 3 - 22 YAŞ EĞİTİM ÇAĞI TOPLAM NÜFUS ÖNGÖRÜLERİ (000)

YAŞ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
3	1.375	1.344	1.301	1.285	1.295	1.300	1.310	1.315	1.325	1.300	1.292	1.286	1.277	1.261	1.260	1.270	1.275	1.265	1.275	1.270	1.270	1.260	1.255	1.235	1.230	1.215
4	1.386	1.370	1.335	1.296	1.280	1.290	1.295	1.305	1.310	1.320	1.295	1.288	1.282	1.272	1.256	1.256	1.265	1.270	1.260	1.275	1.265	1.265	1.255	1.250	1.230	1.225
5	1.352	1.380	1.365	1.340	1.291	1.275	1.285	1.290	1.300	1.305	1.315	1.291	1.284	1.277	1.267	1.251	1.251	1.260	1.265	1.260	1.270	1.260	1.260	1.250	1.245	1.225
6	1.316	1.351	1.378	1.360	1.340	1.286	1.274	1.284	1.289	1.299	1.304	1.314	1.290	1.283	1.276	1.266	1.250	1.250	1.259	1.264	1.259	1.269	1.259	1.259	1.249	1.244
7	1.367	1.315	1.350	1.376	1.357	1.338	1.285	1.273	1.283	1.288	1.298	1.303	1.313	1.281	1.282	1.275	1.265	1.249	1.249	1.258	1.263	1.258	1.268	1.258	1.258	1.248
8	1.380	1.365	1.313	1.348	1.375	1.355	1.336	1.284	1.272	1.282	1.285	1.297	1.302	1.312	1.280	1.281	1.274	1.264	1.248	1.248	1.259	1.262	1.257	1.267	1.257	1.257
9	1.304	1.379	1.360	1.310	1.345	1.373	1.354	1.335	1.283	1.271	1.280	1.286	1.296	1.301	1.311	1.279	1.280	1.273	1.263	1.247	1.247	1.258	1.261	1.256	1.266	1.256
10	1.449	1.302	1.375	1.358	1.310	1.342	1.372	1.352	1.333	1.282	1.270	1.279	1.284	1.295	1.300	1.310	1.278	1.279	1.272	1.262	1.246	1.246	1.257	1.260	1.255	1.265
11	1.275	1.448	1.300	1.373	1.355	1.309	1.339	1.369	1.350	1.330	1.280	1.268	1.276	1.281	1.292	1.297	1.307	1.275	1.276	1.270	1.260	1.244	1.244	1.255	1.258	1.253
12	1.402	1.274	1.445	1.298	1.371	1.352	1.306	1.336	1.366	1.347	1.327	1.278	1.265	1.274	1.278	1.290	1.294	1.304	1.273	1.274	1.218	1.258	1.242	1.242	1.253	1.256
13	1.344	1.400	1.271	1.444	1.295	1.370	1.349	1.303	1.333	1.363	1.344	1.325	1.275	1.263	1.272	1.275	1.287	1.291	1.301	1.271	1.272	1.246	1.256	1.240	1.240	1.251
14	1.371	1.342	1.399	1.270	1.440	1.290	1.367	1.346	1.300	1.330	1.360	1.342	1.322	1.273	1.261	1.270	1.273	1.284	1.288	1.300	1.270	1.270	1.214	1.254	1.238	1.238
15	1.416	1.369	1.340	1.397	1.268	1.438	1.287	1.364	1.343	1.297	1.327	1.358	1.339	1.320	1.271	1.259	1.268	1.271	1.281	1.286	1.298	1.268	1.268	1.212	1.252	1.236
16	1.412	1.414	1.367	1.338	1.395	1.265	1.435	1.285	1.361	1.340	1.295	1.325	1.355	1.336	1.317	1.268	1.257	1.265	1.269	1.279	1.284	1.296	1.264	1.266	1.210	1.250
17	1.401	1.411	1.411	1.365	1.335	1.392	1.263	1.432	1.282	1.358	1.337	1.293	1.322	1.352	1.333	1.314	1.266	1.254	1.262	1.267	1.277	1.282	1.294	1.262	1.264	1.208
18	1.513	1.399	1.410	1.410	1.361	1.330	1.389	1.260	1.429	1.279	1.355	1.334	1.290	1.320	1.350	1.330	1.312	1.263	1.251	1.260	1.265	1.275	1.280	1.292	1.260	1.262
19	1.428	1.511	1.398	1.410	1.408	1.358	1.327	1.386	1.257	1.426	1.276	1.352	1.331	1.287	1.318	1.347	1.328	1.310	1.260	1.249	1.258	1.263	1.273	1.278	1.290	1.258
20	1.621	1.426	1.510	1.396	1.407	1.400	1.355	1.324	1.383	1.255	1.423	1.274	1.350	1.328	1.285	1.315	1.345	1.325	1.307	1.258	1.247	1.256	1.201	1.271	1.276	1.288
21	1.255	1.619	1.422	1.508	1.391	1.395	1.397	1.352	1.321	1.380	1.252	1.420	1.272	1.347	1.326	1.282	1.313	1.342	1.322	1.305	1.256	1.245	1.254	1.259	1.259	1.274
22	1.344	1.253	1.614	1.417	1.503	1.387	1.392	1.394	1.349	1.318	1.377	1.250	1.417	1.270	1.344	1.323	1.280	1.310	1.339	1.320	1.303	1.254	1.243	1.252	1.257	1.257

TABLO 10.3 - 22 YAŞ EĞİTİM ÇAĞI ERKEK NÜFUS ÖNGÖRÜLERİ (000)

YAŞ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
3	709	693	671	663	668	671	668	671	676	663	659	656	651	643	643	648	650	645	650	648	648	643	640	630	627	620
4	715	707	689	668	660	665	660	666	668	673	660	657	654	649	641	641	645	648	643	650	643	645	640	638	627	625
5	697	712	704	691	666	658	654	657	662	664	669	658	655	651	646	638	638	643	645	643	648	643	643	638	635	625
6	679	697	711	701	691	663	648	654	656	661	664	670	658	654	651	646	638	638	642	645	642	647	642	642	637	634
7	705	678	696	710	700	690	654	648	653	656	661	665	670	653	654	650	645	637	637	642	644	642	647	642	642	636
8	712	704	677	695	709	699	680	654	647	653	654	661	664	669	653	650	645	645	636	636	642	644	641	646	641	641
9	673	711	701	676	694	708	689	680	653	647	652	656	661	664	669	652	653	649	644	636	636	642	643	641	646	641
10	752	676	714	705	680	696	698	688	678	653	646	651	654	659	662	667	651	651	647	642	646	634	634	643	640	645
11	662	752	675	713	703	679	682	697	687	677	652	645	649	652	658	660	665	649	649	646	641	634	634	640	642	639
12	728	661	750	674	712	702	665	680	695	686	675	651	644	648	651	657	659	664	648	648	620	642	633	633	639	641
13	698	727	660	749	672	711	687	663	678	694	684	674	649	643	647	649	655	657	662	647	647	635	641	632	632	638
14	712	696	726	659	747	670	696	685	662	677	692	683	673	648	642	646	648	654	656	662	646	648	619	640	631	631
15	725	701	686	715	649	736	658	697	686	663	678	690	680	671	646	640	644	646	651	653	659	645	645	617	637	629
16	723	724	700	685	714	648	733	657	695	685	662	673	688	679	669	644	639	643	645	650	652	660	643	644	616	636
17	717	722	722	699	684	713	645	732	655	694	683	657	672	687	677	668	643	637	641	644	649	653	659	642	643	615
18	775	716	722	722	697	681	710	644	730	654	692	678	655	671	686	676	666	642	636	640	643	649	652	658	641	642
19	731	774	716	722	721	695	678	708	642	729	652	687	676	654	670	684	675	665	640	634	639	643	648	651	657	640
20	830	730	773	715	720	717	691	675	705	640	726	650	689	677	655	671	682	672	663	638	632	637	609	644	647	653
21	643	829	728	772	712	714	712	690	674	704	639	724	649	687	676	654	666	680	670	662	637	631	636	638	638	646
22	688	642	826	726	770	710	710	711	688	672	702	638	723	648	685	675	649	664	679	669	661	636	630	635	637	637

TABLO 1.1. 3 - 22 YAŞ EĞİTİM ÇAĞI KADIN NÜFUS ÖNGÖRÜLERİ (000)

YAŞ	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
3	666	651	630	622	627	629	642	644	649	637	633	630	626	618	617	622	625	620	625	622	622	617	615	605	603	595
4	671	663	646	628	620	625	635	639	642	647	635	631	628	623	615	615	620	622	617	625	620	620	615	613	603	600
5	655	668	661	649	625	617	631	633	638	641	646	633	629	626	621	613	613	617	620	617	622	617	617	613	610	600
6	637	654	667	659	649	623	626	630	633	638	640	644	632	629	625	620	613	613	617	619	617	622	617	617	612	610
7	662	637	654	666	657	648	631	625	630	632	637	638	643	628	628	625	620	612	612	616	619	616	621	616	616	612
8	668	661	636	653	666	656	656	630	625	629	631	636	638	643	627	628	624	619	612	612	617	618	616	621	616	616
9	631	668	659	634	651	665	665	655	630	624	628	630	635	637	642	627	627	624	619	611	611	616	618	615	620	615
10	697	626	661	653	630	646	674	664	655	629	624	628	630	636	638	643	627	628	625	620	612	611	616	617	615	620
11	613	696	625	660	652	630	657	672	663	653	628	623	627	629	634	637	642	626	627	624	619	610	610	615	616	614
12	674	613	695	624	659	650	641	656	671	661	652	627	621	626	627	633	635	640	625	626	598	616	609	609	614	615
13	646	673	611	695	623	659	662	640	655	669	660	651	626	620	625	626	632	634	639	624	625	611	615	608	608	613
14	659	646	673	611	693	620	671	661	638	653	668	659	649	625	619	624	625	630	632	638	624	622	595	614	607	607
15	691	668	654	682	619	702	629	667	657	634	649	668	659	649	625	619	624	625	630	633	639	623	623	595	615	607
16	689	690	667	653	681	617	702	628	666	655	633	652	667	657	648	624	618	622	624	629	632	636	621	622	594	614
17	684	689	689	666	651	679	618	700	627	664	654	636	650	665	656	646	623	617	621	623	628	629	635	620	621	593
18	738	683	688	688	664	649	679	616	699	625	663	656	635	649	664	654	646	621	615	620	622	626	628	634	619	620
19	697	737	682	688	687	663	649	678	615	697	624	665	655	633	648	663	653	645	620	615	619	620	625	627	633	618
20	791	696	737	681	687	683	664	649	678	615	697	624	662	651	630	644	663	653	644	620	615	619	592	627	629	635
21	612	790	694	736	679	681	685	662	647	676	613	696	623	660	650	628	647	662	652	643	619	614	618	621	621	628
22	656	611	788	691	733	677	682	683	661	646	675	613	694	622	659	648	631	646	660	651	642	618	613	617	620	620

TABLO 12. EĞİTİM ÇAĞINDAKİ TOPLAM NÜFUS ÖNGÖRÜLERİ 2000 - 2025 (000)

YILLAR	OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ÇAĞI NÜFUS 3 - 5 YAŞ	İLKÖĞRETİM ÇAĞI NÜFUS 6 - 14 YAŞ	ORTAÖĞRETİM ÇAĞI NÜFUS 15 - 18 YAŞ	YÜKSEKÖĞRETİM ÇAĞI NÜFUS 19 - 22 YAŞ	ÜNİVERSİTE GİRİŞ ÇAĞI NÜFUS 19 YAŞ
2000	4.113	12.208	5.742	5.648	1.428
2001	4.094	12.176	5.593	5.809	1.511
2002	4.001	12.191	5.528	5.944	1.398
2003	3.921	12.137	5.510	5.731	1.410
2004	3.866	12.188	5.359	5.709	1.408
2005	3.865	12.015	5.425	5.540	1.358
2006	3.890	11.982	5.374	5.471	1.327
2007	3.910	11.882	5.341	5.456	1.386
2008	3.935	11.809	5.415	5.310	1.257
2009	3.925	11.792	5.274	5.379	1.426
2010	3.902	11.748	5.314	5.328	1.276
2011	3.865	11.692	5.310	5.296	1.352
2012	3.843	11.623	5.306	5.370	1.331
2013	3.810	11.563	5.328	5.232	1.287
2014	3.783	11.552	5.271	5.273	1.318
2015	3.777	11.543	5.171	5.257	1.347
2016	3.791	11.508	5.103	5.266	1.328
2017	3.795	11.469	5.053	5.287	1.310
2018	3.800	11.429	5.063	5.228	1.260
2019	3.805	11.394	5.092	5.132	1.249
2020	3.805	11.294	5.124	5.064	1.258
2021	3.785	11.311	5.121	5.018	1.263
2022	3.770	11.258	5.106	4.971	1.273
2023	3.735	11.291	5.032	5.060	1.278
2024	3.705	11.274	4.986	5.082	1.290
2025	3.665	11.268	4.956	5.077	1.258

TABLO 13. EĞİTİM ÇAĞINDAKİ ERKEK NÜFUS ÖNGÖRÜLERİ 2000 – 2025 (000)

YILLAR	OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ÇAĞI NÜFUS 3 - 5 YAŞ	İLKÖĞRETİM ÇAĞI NÜFUS 6 - 14 YAŞ	ORTAÖĞRETİM ÇAĞI NÜFUS 15 - 18 YAŞ	YÜKSEKÖĞRETİM ÇAĞI NÜFUS 19 - 22 YAŞ	ÜNİVERSİTE GİRİŞ ÇAĞI NÜFUS 19 YAŞ
2000	2.121	6.319	2.940	2.892	731
2001	2.112	6.302	2.864	2.974	774
2002	2.064	6.310	2.830	3.043	716
2003	2.022	6.282	2.821	2.934	722
2004	1.994	6.308	2.744	2.923	721
2005	1.994	6.219	2.778	2.836	695
2006	1.983	6.099	2.746	2.792	678
2007	1.993	6.048	2.729	2.784	708
2008	2.006	6.011	2.767	2.709	642
2009	2.000	6.002	2.695	2.745	729
2010	1.989	5.980	2.715	2.719	652
2011	1.971	5.956	2.697	2.698	687
2012	1.960	5.921	2.695	2.736	676
2013	1.943	5.891	2.707	2.666	654
2014	1.929	5.885	2.678	2.687	670
2015	1.926	5.880	2.627	2.683	684
2016	1.933	5.863	2.592	2.671	675
2017	1.935	5.843	2.567	2.682	665
2018	1.938	5.822	2.572	2.652	640
2019	1.941	5.805	2.587	2.603	634
2020	1.941	5.754	2.603	2.589	639
2021	1.930	5.769	2.607	2.547	643
2022	1.923	5.742	2.599	2.523	648
2023	1.905	5.758	2.561	2.568	651
2024	1.890	5.750	2.538	2.579	657
2025	1.869	5.747	2.523	2.577	640

TABLO 14. EĞİTİM ÇAĞINDAKİ KADIN NÜFUS ÖNGÖRÜLERİ 2000 – 2025 (000)

YILLAR	OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ÇAĞI NÜFUS 3 - 5 YAŞ	İLKÖĞRETİM ÇAĞI NÜFUS 6 - 14 YAŞ	ORTAÖĞRETİM ÇAĞI NÜFUS 15 - 18 YAŞ	YÜKSEKÖĞRETİM ÇAĞI NÜFUS 19 - 22 YAŞ	ÜNİVERSİTE GİRİŞ ÇAĞI NÜFUS 19 YAŞ
2000	1.992	5.889	2.802	2.756	697
2001	1.982	5.874	2.729	2.835	737
2002	1.937	5.881	2.698	2.901	682
2003	1.899	5.855	2.689	2.797	688
2004	1.872	5.880	2.615	2.786	687
2005	1.871	5.796	2.647	2.704	663
2006	1.907	5.883	2.628	2.679	649
2007	1.917	5.834	2.612	2.672	678
2008	1.929	5.798	2.648	2.601	615
2009	1.925	5.790	2.579	2.634	697
2010	1.913	5.768	2.599	2.609	624
2011	1.893	5.736	2.613	2.698	665
2012	1.883	5.702	2.611	2.634	655
2013	1.867	5.672	2.621	2.566	633
2014	1.854	5.667	2.593	2.586	648
2015	1.851	5.663	2.544	2.584	663
2016	1.858	5.645	2.511	2.595	653
2017	1.860	5.626	2.486	2.605	645
2018	1.862	5.607	2.491	2.576	620
2019	1.864	5.589	2.505	2.529	615
2020	1.864	5.540	2.521	2.495	619
2021	1.855	5.542	2.514	2.471	620
2022	1.847	5.516	2.507	2.448	625
2023	1.830	5.533	2.471	2.492	627
2024	1.815	5.524	2.448	2.503	633
2025	1.796	5.521	2.433	2.500	618

TABLO 15. EĞİTİM ÇAĞINDAKİ NÜFUSUN TOPLAM NÜFUS İÇİNDEKİ PAYI (%) 2000 - 2025

EĞİTİM ÇAĞI YAŞ GRUPLARI	2000	2005	2010	2015	2020	2025
3 - 5	6,1	5,3	5,0	4,6	4,4	4,1
6 - 14	1,8	16,5	15,1	14,0	13,0	12,5
15 - 18	8,5	7,5	6,8	6,3	5,9	5,5
19 - 22	8,3	7,6	6,9	6,4	5,9	5,6
19	2,1	1,9	1,7	1,6	1,5	1,4
3 - 22	40,8	36,9	33,8	31,3	29,3	27,7

TABLO 16. DOĞURGANLIK ORANI YÜKSEK - NÜFUS ARTIŞ HIZI YÜKSEK İLLER

İLLER	TOPLAM NÜFUS (000)	NÜFUS ARTIŞ HIZI ‰ 1990 - 2000	DOĞUR. ORANI, ÇOCUK SAYISI	OKUR YAZAR ORANI ‰	İLKÖĞRETİM OKULLULAŞMA ‰	LİSE OKULLULAŞMA ‰	MESLEK LİSESİ OKULLULAŞMA ‰	EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞİM SIRASI
MERSİN	1.651	26,47	3,38	89,16	88,79	40,19	16,71	17
KONYA	2.192	22,37	3,00	90,07	80,35	29,77	13,34	26
BATMAN	457	28,30	5,27	70,96	104,12	27,60	3,35	70
GAZİANTEP	1.285	24,05	3,83	83,78	104,56	35,47	11,21	20
MARDİN	705	23,34	4,98	71,20	97,17	22,91	7,06	72
ŞANLIURFA	1.442	36,55	4,83	67,67	82,35	17,80	4,03	68
ŞIRNAK	353	29,86	7,06	65,75	86,84	11,74	7,75	78
HAKKARİ	237	31,59	6,69	70,69	109,13	24,62	7,03	77
VAN	876	31,96	6,00	68,05	87,86	11,81	9,13	75

TABLO 17. DOĞURGANLIK ORANI YÜKSEK - NÜFUS ARTIŞ HIZI YÜKSEK İLLERDE KENTLEŞME VE 0 - 19 YAŞ NÜFUS (000)

İLLER	KENTLEŞME ORANI ‰	0 - 4			5 - 14			15 - 19		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
MERSİN	60,51	159	82	77	350	181	169	180	93	87
KONYA	59,07	236	122	114	459	238	221	248	128	120
BATMAN	66,60	74	38	36	140	73	67	53	26	27
GAZİANTEP	78,52	171	87	84	319	162	154	149	76	73
MARDİN	55,49	110	57	53	205	108	97	81	41	40
ŞANLIURFA	58,34	222	116	106	417	223	194	178	92	85
ŞIRNAK	59,83	65	34	31	101	53	48	36	18	18
HAKKARİ	58,95	39	20	19	66	35	31	27	14	13
VAN	50,94	150	78	72	266	140	126	99	47	52

TABLO 18. DOĞURGANLIK ORANI YÜKSEK - NÜFUS ARTIŞ HIZI NORMAL İLLER

İLLER	TOPLAM NÜFUS (000)	NÜFUS ARTIŞ HIZI ‰ 1990 - 2000	DOĞUR. ORANI, ÇOCUK SAYISI	OKUR YAZAR ORANI ‰	İLKÖĞRETİM OKULLULAŞMA ‰	LİSE OKULLULAŞMA ‰	MESLEK LİSESİ OKULLULAŞMA ‰	EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞİM SIRASI
OSMANİYE	459	17,76	2,95	86,02	90,53	46,14	12,96	47
AKSARAY	396	18,08	2,85	86,36	89,48	26,23	12,70	56
YOZGAT	683	16,55	2,84	86,17	71,92	21,77	16,96	64
ADİYAMAN	624	19,98	3,66	79,83	96,01	35,78	8,66	65
DİYARBAKIR	1.363	21,73	4,51	69,57	90,93	31,55	3,30	63
AĞRI	529	19,03	5,49	67,95	80,77	13,43	5,38	80
ARDAHAN	134	20,22	2,95	84,60	101,54	25,05	10,54	74
İĞDIR	169	16,76	4,17	75,46	111,02	38,12	11,02	69
MUŞ	454	18,63	4,18	69,44	74,78	13,31	3,66	81

TABLO 19. DOĞURGANLIK ORANI YÜKSEK - NÜFUS ARTIŞ HIZI NORMAL İLLERDE KENTLEŞME VE 0-19 YAŞ NÜFUS (000)

İLLER	KENTLEŞME ORANI %	0 - 4			5 - 14			15 - 19		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
OSMANİYE	68,00	49	26	23	102	53	49	55	28	27
AKSARAY	50,55	43	22	21	89	45	44	48	24	24
YOZGAT	46,15	73	38	35	75	39	36	83	43	40
ADİYAMAN	54,33	77	40	37	170	84	86	77	38	39
DİYARBAKIR	60,00	158	103	95	393	206	187	163	81	82
AĞRI	47,72	83	44	39	161	85	76	64	31	33
ARDAHAN	29,70	13	7	6	29	15	14	14	7	7
İĞDIR	48,38	22	11	11	44	22	22	19	9	10
MUŞ	35,16	66	35	31	140	76	64	57	29	28

TABLO 20. DOĞURGANLIK ORANI YÜKSEK - NÜFUS ARTIŞ HIZI DÜŞÜK İLLER

İLLER	TOPLAM NÜFUS (000)	NÜFUS ARTIŞ HIZI % 1990 - 2000	DOĞUR. ORANI, ÇOCUK SAYISI	OKUR YAZAR ORANI %	İLKÖĞRETİM OKULLULAŞMA %	LİSE OKULLULAŞMA %	MESLEK LİSESİ OKULLULAŞMA %	EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞİM SIRASI
KARS	325	9,05	3,76	81,94	104,28	29,76	10,68	67
ERZURUM	937	10,00	3,51	83,64	85,29	25,92	11,36	60
ERZİNCAN	317	5,71	2,54	87,16	69,37	32,09	18,21	58
BİNGÖL	254	1,86	3,56	73,61	85,84	26,31	6,63	76
SİİRT	264	7,98	6,05	68,66	105,72	22,40	8,10	73
SİVAS	755	1,54	2,76	85,40	83,56	30,01	20,61	53
NİÇDE	348	14,30	2,98	86,23	98,14	28,09	18,64	49
HATAY	1.254	12,19	2,97	86,02	108,52	48,31	12,53	29
NEVŞEHİR	310	6,81	2,55	88,41	90,76	32,84	17,83	34
K.MARAŞ	1.003	11,41	3,54	83,32	92,26	34,18	14,82	48
GÜMÜŞHANE	187	10,18	2,92	86,40	53,83	15,78	15,76	71
ORDU	888	7,10	2,81	83,10	79,06	24,80	18,27	62
TOKAT	828	14,15	3,06	85,67	74,65	26,03	17,06	61
AFYON	812	9,47	2,82	88,26	80,09	21,35	18,32	44
KARAMAN	243	12,24	2,77	89,72	89,36	33,49	17,25	35
KAYSERİ	1.060	11,62	2,62	88,89	105,10	45,54	22,48	19

TABLO 21. DOĞURGANLIK ORANI YÜKSEK - NÜFUS ARTIŞ HIZI DÜŞÜK İLLERDE KENTLEŞME VE 0 - 19 YAŞ NÜFUS (000)

İLLER	KENTLEŞME ORANI %	0 - 4			5 - 14			15 - 19		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
KARS	43,73	39	20	19	77	40	37	35	17	18
ERZURUM	59,80	108	56	52	221	116	105	111	55	56
ERZİNCAN	54,35	29	15	14	59	31	28	35	18	17
BİNGÖL	48,66	30	16	14	68	36	32	30	15	15
ŞİİRT	58,22	45	23	22	78	41	37	28	14	14
SİVAS	55,86	75	39	36	158	81	77	84	42	42
NİĞDE	36,43	37	19	18	74	37	37	41	20	21
HATAY	46,37	142	73	69	279	144	135	143	71	73
NEVŞEHİR	44,05	29	15	14	60	31	29	34	17	17
K.MARAŞ	53,47	122	64	58	235	122	113	120	61	59
GÜMÜŞHANE	41,49	18	9	9	40	21	19	21	11	10
ORDU	46,93	89	46	43	185	94	91	95	47	48
TOKAT	48,52	88	46	42	177	91	86	91	46	45
AFYON	45,77	82	42	40	159	82	77	88	45	43
KARAMAN	57,53	25	13	12	50	26	24	26	13	13
KAYSERİ	69,06	106	54	52	217	111	106	118	59	59

TABLO 22. DOĞURGANLIK ORANI YÜKSEK - NÜFUSU AZALAN İLLER

İLLER	TOPLAM NÜFUS (000)	NÜFUS ARTIŞ HIZI ‰ 1990 - 2000	DOĞUR. ORANI, ÇOCUK SAYISI	OKUR YAZAR ORANI %	İLKÖĞRETİM OKULLULAŞMA %	LİSE OKULLULAŞMA %	MESLEK LİSESİ OKULLULAŞMA %	EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞİM SIRASI
BAYBURT	97	-9,75	3,29	86,49	79,55	28,24	15,60	66
KİLİS	115	-12,65	3,54	80,41	112,12	37,35	20,03	54

TABLO 23. DOĞURGANLIK ORANI YÜKSEK - NÜFUSU AZALAN İLLERDE KENTLEŞME VE 0 - 19 YAŞ NÜFUS (000)

İLLER	KENTLEŞME ORANI %	0 - 4			5 - 14			15 - 19		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
BAYBURT	42,48	11	6	5	22	11	11	11	6	5
KİLİS	65,36	13	7	6	27	14	13	13	6	7

TABLO 24. DOĞURGANLIK ORANI NORMAL - NÜFUS ARTIŞ HIZI ÇOK YÜKSEK İLLER

İLLER	TOPLAM NÜFUS (000)	NÜFUS ARTIŞ HIZI ‰ 1990 - 2000	DOĞUR. ORANI, ÇOCUK SAYISI	OKUR YAZAR ORANI %	İLKÖĞRETİM OKULLULAŞMA %	LİSE OKULLULAŞMA %	MESLEK LİSESİ OKULLULAŞMA %	EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞİM SIRASI
İSTANBUL	10.019	93,09	1,97	93,39	121,97	41,96	27,30	1
ANTALYA	1.720	41,79	1,93	91,86	99,29	40,09	17,64	10

TABLO 25. DOĞURGANLIK ORANI YÜKSEK - NÜFUS ARTIŞ HIZI ÇOK YÜKSEK İLLERDE KENTLEŞME VE 0 - 19 YAŞ NÜFUS (000)

İLLER	KENTLEŞME ORANI %	0 - 4			5 - 14			15 - 19		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
İSTANBUL	90,69	864	444	420	1.774	919	885	1.043	560	483
ANTALYA	54,45	143	73	70	292	149	143	159	85	74

TABLO 26. DOĞURGANLIK ORANI NORMAL - NÜFUS ARTIŞ HIZI YÜKSEK İLLER

İLLER	TOPLAM NÜFUS (000)	NÜFUS ARTIŞ HIZI % 1990 - 2000	DOĞUR. ORANI, ÇOCUK SAYISI	OKUR YAZAR ORANI %	İLKÖĞRETİM OKULLULAŞMA %	LİSE OKULLULAŞMA %	MESLEK LİSESİ OKULLULAŞMA %	EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞİM SIRASI
BURSA	2.125	28,62	1,98	91,72	107,38	37,58	34,56	5
KOCAELİ	1.206	27,04	2,16	92,04	109,36	39,15	33,84	4
TEKİRDAĞ	624	28,52	1,83	93,01	104,72	38,62	39,26	7
TUNCELİ	94	35,58	1,90	82,96	110,14	44,32	33,64	52

TABLO.27. DOĞURGANLIK ORANI NORMAL - NÜFUS ARTIŞ HIZI YÜKSEK İLLERDE KENTLEŞME VE 0 - 19 YAŞ NÜFUS (000)

İLLER	KENTLEŞME ORANI %	0 - 4			5 - 14			15 - 19		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
BURSA	76,75	174	90	84	371	190	181	209	107	102
KOCAELİ	59,94	106	55	51	226	115	111	127	68	59
TEKİRDAĞ	63,40	45	23	22	100	51	49	56	30	26
TUNCELİ	58,21	6	3	3	15	7	8	9	5	4

TABLO 28. DOĞURGANLIK ORANI NORMAL - NÜFUS ARTIŞ HIZI DÜŞÜK İLLER

İLLER	TOPLAM NÜFUS (000)	NÜFUS ARTIŞ HIZI ‰ 1990 - 2000	DOĞUR. ORANI, ÇOCUK SAYISI	OKUR YAZAR ORANI %	İLKÖĞRETİM OKULLULAŞMA %	LİSE OKULLULAŞMA %	MESLEK LİSESİ OKULLULAŞMA %	EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞİM SIRASI
KÜTAHYA	657	12,81	2,19	83,09	81,41	31,93	26,03	40
MANİSA	1.260	8,76	2,14	86,27	100,33	37,54	24,34	25
UŞAK	322	10,42	2,18	87,54	101,41	38,93	30,01	30
ÇANKIRI	270	8,09	2,27	88,16	64,11	19,72	22,99	59
ESKİŞEHİR	706	9,61	1,74	92,94	102,84	52,09	35,86	6
KIRIKKALE	384	9,04	2,39	89,12	78,85	39,57	19,52	33
SAKARYA	756	10,13	2,23	90,85	108,41	30,66	29,20	23
KIRKLARELİ	328	5,94	1,70	92,88	103,22	47,61	32,81	11
DÜZCE	314	13,82	2,18	89,44	105,67	26,25	35,84	45
AYDIN	951	14,21	2,12	87,44	96,70	38,19	22,98	22
BALIKESİR	1.076	9,96	1,95	88,34	106,65	47,37	23,65	15
DENİZLİ	850	12,40	2,19	89,57	100,86	36,20	22,54	12
BİLECİK	194	10,02	1,98	91,55	97,87	33,31	43,71	18
ÇANAKKALE	465	7,29	1,68	89,51	103,41	41,74	27,17	24

TABLO 29. DOĞURGANLIK ORANI YÜKSEK - NÜFUS ARTIŞ HIZI DÜŞÜK İLLERDE KENTLEŞME VE 0 - 19 YAŞ NÜFUS (000)

İLLER	KENTLEŞME ORANI %	0 - 4			5 - 14			15 - 19		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
KÜTAHYA	48,54	54	27	27	114	58	56	69	35	34
MANİSA	56,72	102	53	49	226	116	110	125	62	63
UŞAK	56,48	27	14	13	57	29	26	32	16	16
ÇANKIRI	52,22	23	12	11	49	25	24	27	14	13
ESKİŞEHİR	78,90	51	26	25	113	57	56	69	35	34
KIRIKKALE	74,39	21	11	10	48	25	23	28	15	13
SAKARYA	60,81	66	34	32	136	68	68	78	40	38
KIRKLARELİ	57,60	21	11	10	48	25	23	28	15	13
DÜZCE	41,57	26	13	13	55	28	27	33	17	16
AYDIN	51,87	75	38	37	171	87	84	94	47	47
BALIKESİR	53,66	77	39	38	170	88	82	93	48	45
DENİZLİ	48,69	73	38	35	149	87	84	83	42	41
BİLECİK	64,01	14	7	7	31	16	15	18	9	9
ÇANAKKALE	46,36	28	14	14	64	33	31	40	20	20

TABLO 30. DOĞURGANLIK ORANI NORMAL - NÜFUS ARTIŞ HIZI ÇOK DÜŞÜK İLLER

İLLER	TOPLAM NÜFUS (000)	NÜFUS ARTIŞ HIZI ‰ 1990 - 2000	DOĞUR. ORANI, ÇOCUK SAYISI	OKUR YAZAR ORANI ‰	İLKÖĞRETİM OKULLULAŞMA ‰	LİSE OKULLULAŞMA ‰	MESLEK LİSESİ OKULLULAŞMA ‰	EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞİM SIRASI
BURDUR	257	0,74	2,12	89,67	93,12	51,23	17,83	31
AMASYA	365	1,65	2,34	87,99	99,63	41,15	22,46	39
BOLU	271	2,90	1,93	83,11	88,68	32,43	38,95	14
GİRESUN	524	4,73	2,31	83,35	71,64	23,67	22,45	50
RİZE	366	4,80	2,01	87,66	84,41	34,46	26,34	37
SAMSUN	1.209	4,04	2,55	86,21	107,17	39,37	21,79	32
KIRŞEHİR	253	1,35	2,40	87,52	85,47	41,01	19,82	42

TABLO 31. DOĞURGANLIK ORANI YÜKSEK - NÜFUS ARTIŞ HIZI ÇOK DÜŞÜK İLLERDE KENTLEŞME VE 0 - 19 YAŞ NÜFUS (000)

İLLER	KENTLEŞME ORANI ‰	0 - 4			5 - 14			15 - 19		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
BURDUR	54,48	20	10	10	41	21	20	23	12	11
AMASYA	53,83	30	15	15	67	34	33	37	18	19
BOLU	52,72	19	10	9	41	21	20	27	14	13
GİRESUN	54,09	43	23	20	101	48	53	56	28	28
RİZE	56,09	30	15	15	67	35	32	37	19	18
SAMSUN	52,54	115	59	56	122	62	60	129	66	63
KIRŞEHİR	58,21	23	12	11	51	26	25	28	14	14

TABLO 32. DOĞURGANLIK ORANI NORMAL - NÜFUSU AZALAN İLLER

İLLER	TOPLAM NÜFUS (000)	NÜFUS ARTIŞ HIZI ‰ 1990 - 2000	DOĞUR. ORANI, ÇOCUK SAYISI	OKUR YAZAR ORANI ‰	İLKÖĞRETİM OKULLULAŞMA ‰	LİSE OKULLULAŞMA ‰	MESLEK LİSESİ OKULLULAŞMA ‰	EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞİM SIRASI
ARTVİN	192	-10,33	2,24	86,80	99,92	30,04	46,76	43
BARTIN	184	-11,11	2,11	84,03	106,93	25,30	31,10	55
ÇORUM	597	-1,92	2,66	83,11	100,20	36,59	17,73	46
KARABÜK	225	-8,13	1,99	86,92	107,54	44,37	33,78	27
KASTAMONU	375	-11,96	2,18	80,80	96,24	25,10	27,60	51
SİNOP	226	-16,16	2,48	82,72	89,55	29,50	25,86	57
ZONGULDAK	616	-6,01	1,93	87,81	98,94	41,98	30,98	21
EDİRNE	403	-0,49	1,66	88,89	101,90	44,34	33,25	16

TABLO 33. DOĞURGANLIK ORANI NORMAL - NÜFUSU AZALAN İLLERDE KENTLEŞME VE 0 - 19 YAŞ NÜFUS (000)

İLLER	KENTLEŞME ORANI %	0 - 4			5 - 14			15 - 19		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
ARTVİN	43,87	14	7	7	33	17	16	18	9	9
BARTIN	26,06	15	8	7	23	12	11	19	8	11
ÇORUM	52,24	58	30	28	121	61	60	62	29	33
KARABÜK	70,08	17	9	8	38	19	19	22	11	11
KASTAMONU	46,35	27	14	13	62	31	31	35	17	18
SİNOP	44,90	75	39	36	158	81	77	84	42	42
ZONGULDAK	40,66	47	24	23	112	57	55	67	33	34
EDİRNE	57,35	24	12	12	57	29	28	34	18	16

TABLO 34. DOĞURGANLIK ORANI NORMAL - NÜFUS ARTIŞ HIZI NORMAL İLLER

İLLER	TOPLAM NÜFUS (000)	NÜFUS ARTIŞ HIZI ‰ 1990 - 2000	DOĞUR. ORANI, ÇOCUK SAYISI	OKUR YAZAR ORANI %	İLKÖĞRETİM OKULLULAŞMA %	LİSE OKULLULAŞMA %	MESLEK LİSESİ OKULLULAŞMA %	EKONOMİK VE SOSYAL GELİŞİM SIRASI
ADANA	1.849	17,71	2,68	86,88	108,96	46,02	18,86	8
TRABZON	975	20,31	2,10	88,49	67,27	32,05	17,42	38
YALOVA	169	22,13	1,93	92,93	112,17	54,87	31,60	9
İZMİR	3.371	22,38	1,75	91,86	110,32	47,74	29,41	3
MUĞLA	715	23,97	1,94	92,72	100,86	47,01	22,16	13
ANKARA	4.008	21,37	1,90	93,26	108,19	59,91	28,45	2
MALATYA	854	19,22	2,56	85,35	83,97	44,87	10,85	41
ISPARTA	514	16,67	2,04	92,00	70,69	33,58	21,76	28

TABLO 35. DOĞURGANLIK ORANI NORMAL - NÜFUS ARTIŞ HIZI NORMAL İLLERDE KENTLEŞME VE 0 - 19 YAŞ NÜFUS (000)

İLLER	KENTLEŞME ORANI %	0 - 4			5 - 14			15 - 19		
		TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN	TOPLAM	ERKEK	KADIN
ADANA	75,58	189	98	91	410	211	199	207	104	103
TRABZON	49,12	82	41	41	187	95	92	112	57	55
YALOVA	58,52	12	6	6	28	14	14	17	9	8
İZMİR	81,07	242	125	117	556	286	270	325	169	157
MUĞLA	56,72	52	27	25	109	56	53	63	35	28
ANKARA	88,34	322	166	156	689	354	335	410	213	197
MALATYA	58,54	84	43	41	184	96	88	100	51	49
ISPARTA	58,71	40	20	20	86	45	41	57	31	26

TABLO 36. AVRUPA ÜLKELERİNDE DEMOGRAFİK GÖSTERGELER - 2002

ÜLKELER	NÜFUS ARTIŞ HIZI %	KABA DOĞUM ORANI %	KABA ÖLÜM ORANI %	TOPLAM DOĞURGANLIK ORANI (ÇOCUK)
ALMANYA	0,1	9	11	1,4
FRANSA	0,5	13	9	1,9
İNGİLTERE	0,3	11	10	1,6
İTALYA	-0,1	9	11	1,2
İSPANYA	0,2	9	9	1,2
POLONYA	-0,1	10	10	1,3
HOLLANDA	0,5	12	9	1,7
YUNANİSTAN	0,1	9	10	1,3
BELÇİKA	0,2	11	10	1,7
ÇEK CUMHURİYETİ	-0,1	9	11	1,2
PORTEKİZ	0,1	11	11	1,5
MACARİSTAN	-0,5	9	14	1,2
İSVEÇ	0,1	10	11	1,6
AVUSTURYA	0,0	9	10	1,3
SLOVAKYA	0,1	10	10	1,3
DANİMARKA	0,2	12	11	1,8
FİNLANDİYA	0,2	11	10	1,7
İRLANDA	1,1	14	8	1,9
LETONYA	-0,6	9	12	1,3
LATVİA	-0,9	8	14	1,1
SLOVENYA	-0,1	8	10	1,1
ESTONYA	-1,1	9	14	1,2
LÜKSEMBURG	1,3	13	8	1,7
MALTA	0,4	12	8	1,8
KIBRIS	-	-	-	-
ROMANYA	-0,2	10	12	1,3
BULGARİSTAN	-0,8	8	15	1,1
HIRVATİSTAN	-0,2	11	15	1,7
İSVİÇRE	-	-	-	-
NORVEÇ	0,4	12	10	1,8
RUSYA	-0,6	9	15	1,1
UKRAYNA	-0,8	8	14	1,2
TÜRKİYE	1,57	21,3	7,0	2,43

Kaynak: UN, *World Population*, 2002.

TABLO 37. AVRUPA ÜLKELERİNDE MUTLAK NÜFUS GELİŞMELERİ (000)

ÜLKELER	2002	2050	NÜFUS DEĞİŞİM %	65+ NÜFUSUN PAYI %
ALMANYA	82.351	73.303	-11	28
FRANSA	59.525	64.230	7,2	26
İNGİLTERE	59.912	56.667	-4	25
İTALYA	57.927	41.197	-28	35
İSPANYA	40.153	30.226	-24	37
POLONYA	38.625	36.256	-6	26
HOLLANDA	16.068	14.156	-10	28
YUNANİSTAN	10.645	8.233	-23	34
BELÇİKA	10.275	8.918	-12	28
ÇEK CUMHURİYETİ	10.257	7.829	-24	33
PORTEKİZ	10.084	8.137	-18	31
MACARİSTAN	10.075	7.488	-25	28
İSVEÇ	8.877	8.661	-3	27
AVUSTURYA	8.170	7.094	-14	30
SLOVAKYA	5.422	4.836	-10	27
DANİMARKA	5.369	4.793	-9	24
FİNLANDİYA	5.184	4.898	-5	26
İRLANDA	3.883	4.996	28,7	24
LETONYA	3.601	2.967	-19	27
LATVİA	2.367	1.628	-31	27
SLOVENYA	1.933	1.487	-25	32
ESTONYA	1.416	927	-34	29
LÜKSEMBURG	449	430	0	27
MALTA	397	402	1	27
KIBRIS	-	-	-	-
AB 25	453.365	399.759	-12	29
ROMANYA	22.318	16.419	-26	31
BULGARİSTAN	7.621	5.673	-31	30
HIRVATİSTAN	4.391	3.673	-18	26
İSVİÇRE	7.302	6.745	-9	30
NORVEÇ	4.525	4.895	8	25
RUSYA	144.579	121.256	-17	25
UKRAYNA	48.396	39.302	-22	27
TÜRKİYE	71.325	97.759	37	14

Kaynak: UN, *World Population*, 2002.

TABLO 38. AVRUPA'DA YAŞ GRUPLARINDA GELİŞMELER 2002 - 2025 (000)

ÜLKELER		TOPLAM	0 - 4	5 - 9	10 - 14	15 - 19	20 - 44	45 - 64	65 - 79	80 +
ALMANYA	2002	82.351	3.829	4.027	4.656	4.628	29.568	21.399	10.926	3.318
	2025	80.637	3.401	3.528	3.567	3.634	23.354	23.340	13.534	6.279
FRANSA	2002	59.925	3.766	3.619	3.792	3.832	20.917	14.290	7.229	2.480
	2025	63.085	3.312	3.400	3.507	3.635	19.135	16.115	10.139	3.842
İNGİLTERE	2002	59.912	3.450	3.720	3.919	3.803	21.386	14.262	6.897	2.576
	2025	63.819	3.333	3.372	3.316	3.347	20.334	17.120	9.440	2.556
İTALYA	2002	57.927	2.666	2.700	2.792	2.872	21.693	14.494	8.131	2.580
	2025	56.234	2.095	2.130	2.262	2.510	15.414	17.928	9.478	4.418
İSPANYA	2002	40.153	1.924	1.868	2.009	2.332	15.958	9.028	5.378	1.655
	2025	39.578	1.491	1.619	1.839	2.019	10.895	12.712	6.293	2.711
POLONYA	2002	38.625	1.958	2.261	2.679	3.264	14.183	9.411	4.006	864
	2025	38.011	1.703	1.890	2.044	2.069	12.307	10.111	6.295	1.592
HOLLANDA	2002	16.068	966	980	994	937	5.897	4.077	1.678	539
	2025	17.250	876	872	867	901	5.282	4.704	2.813	935
YUNANİSTAN	2002	10.645	517	513	550	651	3.926	25.067	1.528	393
	2025	10.490	416	441	483	522	3.000	3.161	1.722	745
BELÇİKA	2002	10.265	563	593	626	600	3.610	2.527	1.352	402
	2025	10.275	500	512	517	530	3.060	2.770	1.735	640
ÇEK CUMHURİYETİ	2002	10.297	461	517	636	667	3.757	2.785	1.155	279
	2025	9.679	355	386	417	440	2.866	2.966	1.703	547
PORTEKİZ	2002	10.084	571	551	581	637	3.797	2.353	1.283	310
	2025	10.004	447	466	505	551	2.968	2.968	1.535	563
MACARİSTAN	2002	10.075	472	557	620	628	3.632	2.674	1.201	290
	2025	9.276	376	403	426	449	2.871	2.731	1.527	493
İSVEÇ	2002	8.877	445	539	610	522	2.925	2.299	1.063	473
	2025	8.929	442	453	440	636	2.727	2.306	1.473	451
AVUSTURYA	2002	8.170	407	458	474	478	3.075	2.018	950	309
	2025	8.333	371	380	384	393	2.494	2.462	1.310	539
SLOVAKYA	2002	5.422	276	326	391	435	2.087	1.278	510	119
	2025	5.426	224	246	265	274	1.780	1.571	835	231
DANİMARKA	2002	5.369	327	351	324	283	1.877	1.407	580	220
	2025	5.618	301	294	290	306	1.716	1.504	873	335
FİNLANDIYA	2002	5.184	281	318	326	326	1.718	1.427	602	186
	2025	5.208	262	271	274	276	1.559	1.299	945	323
İRLANDA	2002	3.883	278	263	288	312	1.465	835	339	103
	2025	4.438	250	264	282	293	1.440	1.157	575	178
LETONYA	2002	3.601	177	205	272	287	1.354	810	409	87
	2025	3.519	179	211	227	207	1.128	947	464	156
LATVİA	2002	2.367	92	110	172	191	844	588	299	71
	2025	2.086	87	106	119	110	659	574	312	119
SLOVENYA	2002	1.933	90	98	116	132	734	482	227	54
	2025	1.902	73	79	85	90	582	570	316	107
ESTONYA	2002	1.416	61	69	103	111	512	347	376	38
	2025	1.302	57	69	76	71	410	357	395	68
LÜKSEMBURG	2002	449	28	29	27	25	167	108	49	14
	2025	563	32	32	32	32	188	147	75	26
MALTA	2002	397	25	25	28	29	137	103	40	10
	2025	447	24	25	26	27	138	109	74	23
KIBRIS	2002	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	2025	—	—	—	—	—	—	—	—	—
AB 25	2002	453.365	23.630	24.696	26.985	27.982	165.219	111.569	55.948	17.336
	2025	456.099	20.607	21.449	22.250	23.122	136.307	132.414	73.661	26.289
ROMANYA	2002	22.318	1.174	1.175	1.541	1.651	8.442	5.252	2.636	446
	2025	20.854	915	988	1.084	1.146	6.694	6.143	3.030	834
BULGARİSTAN	2002	7.621	301	352	463	524	2.667	2.027	1.095	193
	2025	5.995	202	222	246	261	1.786	1.828	1.112	339
HIRVATİSTAN	2002	4.391	279	267	256	285	1.508	1.118	567	111
	2025	4.569	250	255	266	279	1.416	1.158	724	221
İSVİÇRE	2002	7.302	381	417	429	416	2.655	1.875	825	305
	2025	7.359	330	333	329	335	2.119	2.091	1.305	518
NORVEÇ	2002	4.525	290	308	305	269	1.586	1.089	471	207
	2025	4.951	279	279	273	280	1.554	1.268	751	268
RUSYA	2002	144.979	6.561	7.069	10.544	12.329	54.060	35.344	16.160	2.911
	2025	135.952	6.117	7.194	8.315	8.148	44.335	36.749	20.580	4.514
UKRAYNA	2002	48.396	2.239	2.810	3.369	3.833	17.549	11.866	5.933	1.098
	2025	43.293	2.014	2.325	2.604	2.527	14.183	11.843	6.163	1.625

Kaynak: US Census Bureau, *Global Population Profile*, 2002.

TABLO 39. 25 AB ÜLKESİNDE YAŞ GRUPLARININ DAĞILIMI

YAŞ GRUPLARI	2002		2025	
	NÜFUS	PAY %	NÜFUS	PAY %
TOPLAM	453.365	100,0	456.099	100,0
0 - 4	23.630	5,2	20.607	4,5
5 - 9	24.696	5,5	21.449	4,7
10 - 14	26.985	6,0	22.250	4,9
15 - 19	27.982	6,2	23.122	5,1
20 - 44	165.219	36,4	136.307	29,9
45 - 64	111.569	24,6	132.414	29,0
65 - 79	55.948	12,3	73.661	16,2
80 +	17.336	3,8	26.289	5,7

Kaynak: US Census Bureau, *Global Population Profile*, 2002.

TABLO 40. 2005 YILI ÇALIŞMA ÇAĞI NÜFUSUNUN (25 - 44) EĞİTİM DÜZEYİ VARSAYIMLARI

YAŞ GRUPLARI		TOPLAM NÜFUS (000)	OKUMA YAZMA BİLMEYEN		OKUL BİTİRMEYEN		İLKOKUL		ORTAOKUL VE DENGİ		LİSE VE DENGİ		YÜKSEK ÖĞRENİM	
				%		%		%		%		%		%
25 - 29	E	3.427	74	2,2	57	1,7	1.220	35,6	468	13,7	1.340	39,1	378	11,0
	K	3.263	241	7,4	84	2,6	1.550	47,5	242	7,4	894	27,4	326	10,0
	T	6.690	316	4,7	141	2,1	2.770	41,4	710	10,6	2.234	33,4	704	10,5
30 - 34	E	2.976	64	2,2	45	1,5	1.310	44,0	422	14,2	756	25,4	379	12,7
	K	2.915	279	9,6	88	3,0	1.589	54,4	225	7,7	464	15,9	272	9,3
	T	5.894	344	5,8	133	2,5	2.899	49,2	647	11,0	1.220	20,7	651	11,0
35 - 39	E	2.552	64	2,5	44	1,7	1.240	48,6	379	14,9	518	20,3	305	11,9
	K	2.457	304	12,4	97	3,9	1.357	55,2	189	7,7	315	12,8	194	7,9
	T	5.009	368	7,3	141	2,8	2.598	51,9	568	11,3	833	16,6	499	10,0
40 - 44	E	2.454	71	2,9	48	1,9	1.244	50,7	344	14,0	497	20,3	249	10,1
	K	2.401	373	15,6	123	5,1	1.328	55,3	154	6,4	286	11,9	135	5,6
	T	4.855	444	9,1	171	3,5	2.572	53,0	568	10,3	783	16,1	384	7,9
25 - 44	E	11.409	273	2,4	194	1,7	5.015	43,9	1.613	14,1	3.111	27,7	1.311	11,5
	K	11.036	1.197	10,8	392	3,5	5.824	52,8	810	7,3	1.959	17,8	927	8,4
	T	22.445	1.470	6,5	586	2,6	10.839	48,3	2.423	10,8	5.070	22,6	2.238	10,2

TABLO 41. NET OKULLUĞA ORANLARI HEDEFLERİ, SENARYO 1

EĞİTİM KADEMELERİ		2005		2010		2015		2020		2025	
		NÜFUS (000)	OKULLUĞA %	NÜFUS (000)	OKULLUĞA %	NÜFUS (000)	OKULLUĞA %	NÜFUS (000)	OKULLUĞA %	NÜFUS (000)	OKULLUĞA %
OKUL ÖNCESİ	E	1.994	15	1.989	20	1.926	30	1.941	40	1.869	50
	K	1.871	15	1.913	20	1.851	30	1.864	40	1.796	50
	T	3.865	15	3.902	20	3.777	30	3.805	40	3.665	50
İLKÖĞRETİM	E	6.219	98	5.980	100	5.880	100	5.754	100	5.747	100
	K	5.796	92	5.768	100	5.663	100	5.540	100	5.521	100
	T	12.015	95	11.748	100	11.543	100	11.294	100	11.268	100
ORTAÖĞRETİM	E	2.778	60	2.715	70	2.627	80	2.603	90	2.523	90
	K	2.647	50	2.599	60	2.544	70	2.521	80	2.433	90
	T	5.425	55	5.314	65	5.171	75	5.124	85	4.956	90
YÜKSEKÖĞRETİM	E	2.836	40	2.719	50	2.683	55	2.589	60	2.577	60
	K	2.704	30	2.609	40	2.584	45	2.495	50	2.500	60
	T	5.540	35	5.328	45	5.257	50	5.064	55	5.077	60

TABLO 42. 2025 YILI ÇALIŞMA ÇAĞI NÜFUSUNUN (25 - 44) EĞİTİM DÜZEYİ ÖNGÖRÜSÜ, SENARYO 1

YAŞ GRUPLARI		TOPLAM NÜFUS (000)	OKUMA YAZMA BİLMEYEN VE OKUL BİTİRMEYEN	%	İLKÖĞRETİM		ORTAÖĞRETİM (LİSE VE DENGİ)		YÜKSEK- ÖĞRETİM	
						%		%		
25 - 29	E	3.275	0	-	327	10,0	1.179	36,0	1.769	54,0
	K	3.184	0	-	643	20,2	1.291	40,5	1.250	39,3
	T	6.459	0	-	970	15,0	2.470	38,2	3.019	46,8
30 - 34	E	3.328	0	-	666	20,0	1.198	36,0	1.464	44,0
	K	3.198	0	-	965	30,2	1.250	39,0	983	30,8
	T	6.526	0	-	1.631	25,0	2.448	37,5	2.447	37,5
35 - 39	E	3.422	0	-	1.026	30,0	1.198	35,0	1.198	35,0
	K	3.288	0	-	1.324	40,3	1.200	36,5	764	23,2
	T	6.710	0	-	2.350	35,0	2.398	35,7	1.962	29,3
40 - 44	E	3.630	72	2,0	1.425	39,3	1.280	35,3	853	23,4
	K	3.459	282	8,2	1.605	46,4	1.128	32,6	444	12,8
	T	7.089	354	5,0	3.030	42,8	2.408	34,0	1.297	18,2
25 - 44	E	13.655	72	0,5	3.444	25,2	4.895	35,6	5.284	38,7
	K	13.129	282	2,2	4.537	34,5	4.869	37,0	3.441	26,2
	T	26.784	354	1,3	7.981	29,8	9.724	36,3	8.725	32,6

TABLO 43. NET OKULLULAŞMA ORANLARI HEDEFLERİ, SENARYO 2

EĞİTİM KADEMELERİ		2005		2010		2015		2020		2025	
		NÜFUS (000)	OKULLULAŞMA %	NÜFUS (000)	OKULLULAŞMA %	NÜFUS (000)	OKULLULAŞMA %	NÜFUS (000)	OKULLULAŞMA %	NÜFUS (000)	OKULLULAŞMA %
OKUL ÖNCESİ	E	1.994	15	1.989	20	1.926	30	1.941	40	1.869	50
	K	1.871	15	1.913	20	1.851	30	1.864	40	1.796	50
	T	3.865	15	3.902	20	3.777	30	3.805	40	3.665	50
İLKÖĞRETİM	E	6.219	98	5.980	100	5.880	100	5.754	100	5.747	100
	K	5.796	92	5.768	100	5.663	100	5.540	100	5.521	100
	T	12.015	95	11.748	100	11.543	100	11.294	100	11.268	100
ORTAÖĞRETİM	E	2.778	60	2.715	75	2.627	85	2.603	95	2.523	100
	K	2.647	50	2.599	65	2.544	75	2.521	85	2.433	100
	T	5.425	55	5.314	70	5.171	80	5.124	90	4.956	100
YÜKSEKÖĞRETİM	E	2.836	40	2.719	55	2.683	65	2.589	60	2.577	60
	K	2.704	30	2.609	45	2.584	55	2.495	60	2.500	60
	T	5.540	35	5.328	50	5.257	60	5.064	60	5.077	60

TABLO 44. 2025 YILI ÇALIŞMA ÇAĞI NÜFUSUNUN (25 - 44) EĞİTİM DÜZEYİ ÖNGÖRÜSÜ, SENARYO 2

YAŞ GRUPLARI		TOPLAM NÜFUS (000)	OKUMA YAZMA BİLMİYEN VE OKUL BİTİRMEYEN	%	İLKÖĞRETİM		ORTAÖĞRETİM (LİSE VE DENGİ)		YÜKSEK- ÖĞRETİM	
						%		%		%
25 - 29	E	3.275	0	-	165	5,0	1.250	38,2	1.860	56,8
	K	3.184	0	-	480	15,0	1.075	33,7	1.629	51,3
	T	6.459	0	-	645	10,0	2.325	36,0	3.489	54,0
30 - 34	E	3.328	0	-	500	15,0	990	29,7	1.838	55,3
	K	3.198	0	-	805	25,2	1.098	34,3	1.295	40,5
	T	6.526	0	-	1.305	20,2	2.088	32,0	3.133	48,0
35 - 39	E	3.421	0	-	856	25,0	1.154	33,7	1.411	41,3
	K	3.287	0	-	1.156	35,2	1.194	36,3	937	28,5
	T	6.708	0	-	2.012	30,0	2.348	35,0	2.348	35,0
40 - 44	E	3.630	72	2,0	1.425	39,3	1.280	35,3	853	23,4
	K	3.459	282	8,2	1.605	46,4	1.128	32,6	444	12,8
	T	7.089	354	5,0	3.030	42,8	2.408	34,0	1.297	18,2
25 - 44	E	13.655	72	0,5	2.946	21,6	4.674	34,2	5.962	43,7
	K	13.129	282	2,2	4.046	30,8	4.495	34,2	4.305	32,8
	T	26.784	354	1,3	6.992	26,1	9.169	34,2	10.267	38,3

TABLO 45. ÇALIŞMA ÇAĞI NÜFUSUN (25 - 44) EĞİTİM DÜZEYİNDE GELİŞME

TOPLAM NÜFUS	2005 YILI VARSAYIM %	2025 SENARYO 1 %	2025 SENARYO 2 %
OKUMA YAZMA BİLMEYEN VE OKUL BİTİRMEYEN	9,1	1,3	1,3
İLKÖĞRETİM (İLKOKUL + ORTAÖĞRETİM, 8 YIL)	59,1	29,8	26,1
ORTAÖĞRETİM (LİSE VE DENGİ)	22,6	36,3	34,2
YÜKSEKÖĞRETİM (ÖRGÜN VE AÇIK)	10,2	32,6	38,3

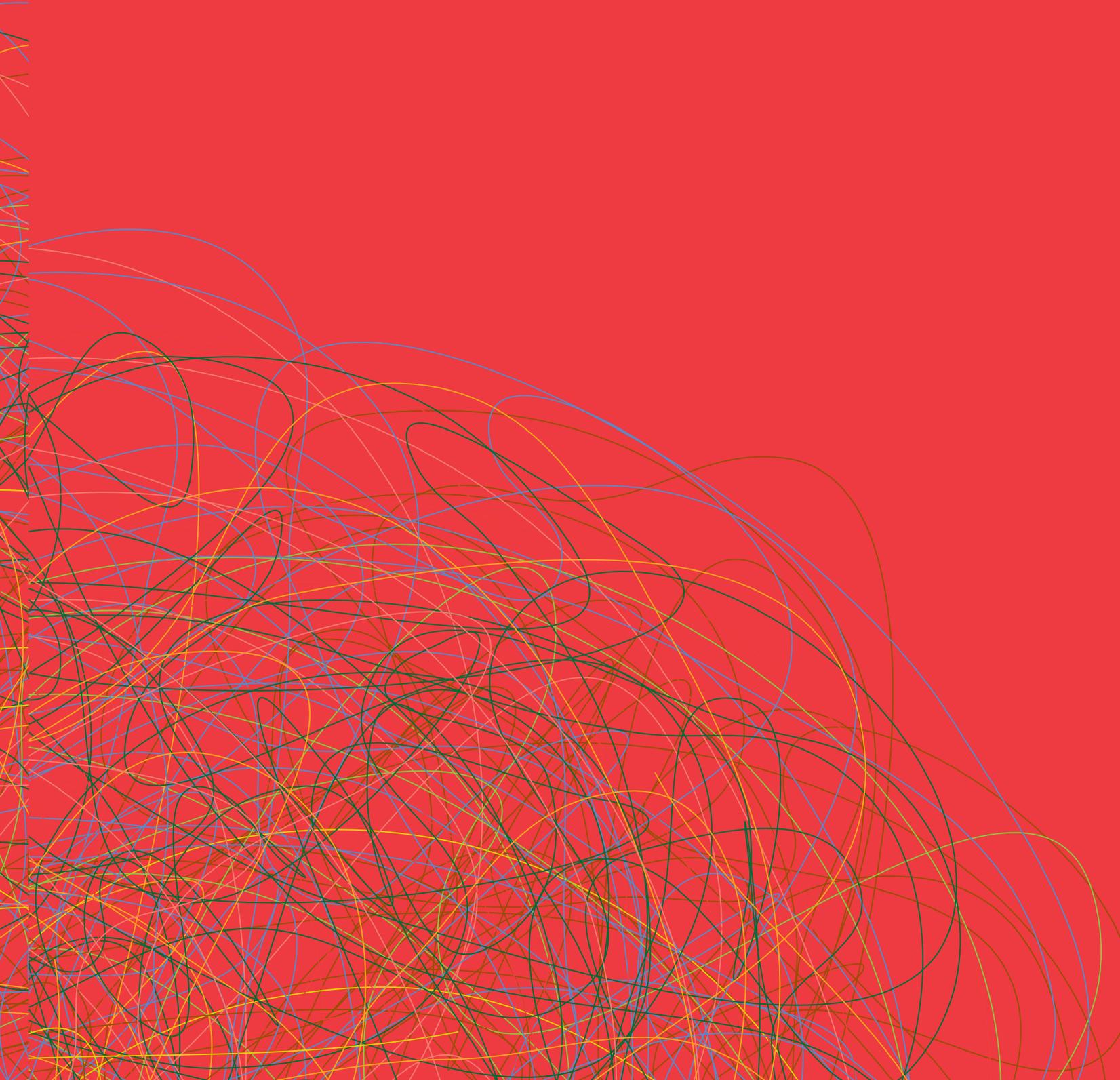
YAYINA HAZIRLAYAN **IŐIK TŪZŪN**

YAPIM **MYRA**

KOORDĪNASYON **RAUF KŌSEMEN, PINAR KARAAĖAÇ**, YAYIN KĪMLĒĒİ TASARIMI VE TASARIM SŪPERVĪZŌRŪ **RAUF KŌSEMEN**,
SAYFA TASARIMI **MYRA**, BASKI ŐNCESĪ HAZIRLIK KOORDĪNASYONU **GŪLDEREN R. ERBAŐ, NERGĪS KORKMAZ**

BASKI **ARTPRES T (0212) 289 55 07**

ĪSTANBUL, OCAK 2008

**EĞİTİM
REFORMU
GİRİŞİMİ**

SABANCI ÜNİVERSİTESİ

Karaköy İletişim Merkezi
Bankalar Caddesi 2, Kat 5
Karaköy 34420 İstanbul

T +90 (212) 292 50 44
F +90 (212) 292 02 95

www.erg.sabanciuniv.edu